

รายงานการวิจัย

สภาพการณ์และฐานข้อมูล
การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ

คำชี้แจง

งานวิจัย “สภาพการณ์และฐานข้อมูลการศึกษาโดยครอบครัวไทย” จัดทำขึ้นเมื่อ “ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว” (ศปศค.) ได้ปรับปรุงองค์กรเสริมกลไกการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมีการดำเนินงานที่เป็นแบบแผนและมีความสม่ำเสมอต่อเนื่องยิ่งขึ้น พร้อมกับเปลี่ยนชื่อเป็น “สถาบันบ้านเรียนไทย” (สบท.) โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.)

งานวิจัยฉบับนี้ ไม่เพียงเพื่อการสร้างองค์ความรู้ในเรื่องการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยให้มีพัฒนาการปรากฏชัดเจนแก่สังคมเป็นลำดับต่อเนื่องกับงานวิจัยในชุดที่ผ่านมา หากยังมุ่งหวังให้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนนวัตกรรมการศึกษาโดยครอบครัว และช่วยเปิดประตูแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับครอบครัวผู้จัดการศึกษาอีกด้วย

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหารและคณะครู อาจารย์ของโรงเรียนราชวินิต โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลขอนแก่น โรงเรียนอนุบาลสงขลา ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขต กัลยาณมิตรบ้านเรียนในทุกภูมิภาค และทุกๆ ท่านที่ได้มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ด้วยมิตรไมตรีเต็มเปี่ยม

พร้อมทั้ง ขอโน้มรับด้วยความรับผิดชอบในความผิดพลาดบกพร่องทั้งหลาย ทุกประการ

ยุทธชัย เฉลิมชัย และคณะ

ชুমมาศ แป้งหอม

วิไลลักษณ์ จุฬานนท์

ม.ล.จันทน์กฤษณา ผลวิวัฒน์

สารบัญ

คำนำ

คำชี้แจง

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

บทนำ

บทที่ 1 ความหมายและพัฒนาการของการศึกษาโดยครอบครัว

ความหมายของการศึกษาโดยครอบครัว

พัฒนาการการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย

บทที่ 2 การสังเคราะห์ผลการประชุมเวทีชาวบ้านเรียน 4 ภูมิภาค

ความเป็นมาของการประชุม

สาระสำคัญของร่างกฎหมายว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

แนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการต่อการศึกษาโดยครอบครัว

ข้อคิดเห็นโดยรวมต่อเรื่องการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

บทที่ 3 สภาพการณ์การศึกษาโดยครอบครัวในปัจจุบัน

สถานภาพของครอบครัวบ้านเรียน

แนวทางการจัดการศึกษาของครอบครัวบ้านเรียน

บทที่ 4 แนวโน้มการขยายตัวในปี พ.ศ. 2547-2548

ประมาณการจำนวนครอบครัวและผู้เรียนที่จะเข้าสู่การศึกษาโดยครอบครัว

มูลเหตุและปัจจัยที่มีผลสำคัญต่อการตัดสินใจ

รูปแบบหรือแนวทางจัดการศึกษาของครอบครัว

ความต้องการการสนับสนุน

บทที่ 5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอเชิงนโยบาย

การขยายตัวของครอบครัวบ้านเรียน

ปัจจัยอันเป็นมูลเหตุ

ครอบครัวกำลังสร้างสรรคัณฑ์วัดกรรมการศึกษาบ้านเรียน

บ้านเรียนคู่ขนานและเชื่อมโยงไปกับโรงเรียน

ศักยภาพในการพัฒนาของการศึกษาบ้านเรียน

ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาการศึกษาบ้านเรียน

ข้อเสนอประเด็นวิจัยในระยะต่อไป

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ทะเบียนบ้านเรียน

ร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ช่วยฟื้นคืนสิทธิของพ่อแม่ในการเลือกวิถีทางการให้การศึกษาแก่บุตรหลานของตนขึ้นมาใหม่ เป็นรูปแบบแนวทางการจัดการศึกษาเรียนรู้อีกมิติหนึ่งที่แตกต่างไปจากการศึกษาในแบบแผนของโรงเรียน ในท่ามกลางยุคสมัยของการปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูปสังคมไทยทุกๆ ด้าน

การศึกษาโดยครอบครัว ที่ฟื้นคืนขึ้นมาใหม่นี้ได้รับการนิยามความหมายไว้ในร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ว่าหมายถึง “การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาด้วยตนเอง โดยเป็นผู้สอนด้วยตนเอง หรือเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้”

พร้อมทั้ง ได้บอกถึงหลักการสำคัญ ๒ ประการ เป็นการขยายความความหมายของการศึกษาโดยครอบครัวให้มีคุณค่าชัดเจนขึ้น คือ

“การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นสิทธิโดยพื้นฐานตามธรรมชาติและวัฒนธรรมของบิดา มารดา และครอบครัว เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ ผูกอบรม ให้บุตรหลานหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นการศึกษาอีกทางเลือกหนึ่งนอกเหนือจากที่รัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดอยู่ ซึ่งมีความหลากหลายในเรื่องปรัชญา ความคิด ทักษะ ความเชื่อ ของแต่ละครอบครัว โดยจะต้องจัดตามหลักการและแนวทางการจัดการศึกษาที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒”

ปัจจุบันคำว่า “การศึกษาโดยครอบครัว” มันเรียกแทนกันด้วยคำว่า “การศึกษาบ้านเรียน” เช่นเดียวกับ “ครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว” ก็ถูกเรียกว่าเป็น “ครอบครัวบ้านเรียน” ซึ่งในรายงานงานวิจัยนี้ได้ใช้ทั้งสองคำปะปนกันไปตามความเหมาะสม อย่างมีความหมายเดียวกัน

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยที่ผ่านมา พบว่า ก่อนหน้าการประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ มีครอบครัวไทยจำนวนหนึ่งได้จัดการศึกษาให้กับลูกหลานของตนโดยไม่ส่งเข้าเรียนในโรงเรียนอยู่แล้ว แต่เป็นไปอย่างแอบแฝงและมีจำนวนเพียงไม่กี่ครอบครัว

ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ ได้มีครอบครัวจำนวนมากขึ้นที่ตัดสินใจเริ่มต้นจัดการศึกษาโดยครอบครัว อย่างเปิดเผย

จนมาถึงวันนี้เป็นเวลา ๔ ปีภายหลังจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การศึกษาบ้านเรียนในสังคมไทยได้มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างน่าสนใจ อันเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

สิ่งสำคัญที่งานวิจัยในครั้งนี้ได้ดำเนินการ ได้แก่

- จัดทำทะเบียนครอบครัวบ้านเรียน ในปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๔๖) ในขอบเขตทั่วประเทศ
- จัดการประชุมปฏิบัติการ “เวทีบ้านเรียน ๔ ภูมิภาค” ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ รวม ๔ ครั้ง พร้อมทั้งได้ทำการสังเคราะห์สาระสำคัญและข้อคิดเห็นของการประชุม
- วิเคราะห์สภาพการณ์ของการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยในวันนี้ พร้อมกับคาดการณ์แนวโน้มของการขยายตัวในระยะเวลาอันใกล้ และให้ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาการศึกษาโดยครอบครัว

ในสาระที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพการณ์ในปัจจุบัน และการคาดการณ์แนวโน้มการขยายตัว สามารถสรุปได้จากข้อค้นพบ ๕ ประการ ดังนี้

๑. มีการขยายตัวของครอบครัวบ้านเรียนอย่างมาก ภายหลังจากการประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒

๒. มีปัจจัยอันเป็นมูลเหตุชัดเจนต่อการเกิดขึ้นและขยายตัวของการศึกษาบ้านเรียนในสังคมไทย

๓. ครอบครัวที่ได้เริ่มต้นจัดการศึกษาบ้านเรียนไปแล้วในปัจจุบันกำลังช่วยกันสร้างสรรค้วนวัตกรรม การศึกษาเรียนรู้แบบบ้านเรียน

๔. มีความเป็นไปได้อย่างมากที่การศึกษาบ้านเรียนจะเป็นการศึกษาอีกทางเลือกหนึ่งที่คู่ขนาน เชื่อมโยง และส่งผลสะท้อนต่อการศึกษาระบบโรงเรียน

๕. การศึกษาบ้านเรียนมีศักยภาพของการพัฒนาทั้งในทางปริมาณและคุณภาพ จึงควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจัง

ในแต่ละข้อ กล่าวโดยรวบรัดได้ ดังนี้

๑. การขยายตัวของครอบครัวบ้านเรียน

ปัจจุบันสำรวจพบครอบครัวบ้านเรียนในขอบเขตทั่วประเทศ จำนวน ๕๗ ครอบครัว และมีเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในการศึกษาบ้านเรียน จำนวน ๗๖ คน

จำนวนดังกล่าวหากเทียบกับจำนวนผู้เรียนในระบบการศึกษาทั้งหมดนับว่าเล็กน้อยมาก แต่หากพิจารณาในฐานะที่เป็นรูปแบบการศึกษาที่แตกต่าง ต้องใช้ทั้งพลังใจและความถึงที่สุดของเหตุปัจจัยจึงจะอาจหาญดำเนินการได้ และพิจารณาจากการที่จนบัดนี้ยังไม่มีกฎกระทรวงออกมารับสถานภาพทาง

กฎหมายที่สมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นสถานการณ์ที่ยังคลุมเครือ ตัวเลขเกือบหกสิบครอบครัวและเด็กเกือบแปดสิบคน ก็เพียงพอที่จะกล่าวได้ว่าการขยายตัวอย่างมาก

๒. ปัจจัยอันเป็นมูลเหตุ

มูลเหตุของการตัดสินใจเริ่มต้นจัดการศึกษาบ้านเรียน เป็นผลมาจาก การมีทัศนคติที่แตกต่างไปจากการศึกษาในระบบปัจจุบัน บุตรประสบปัญหาในโรงเรียน และบุตรมีลักษณะหรือความต้องการพิเศษ เป็นปัจจัยสำคัญภายในครอบครัว บวกเพิ่มด้วยปัจจัยภายนอกทั้งปัญหาในระบบการศึกษา วิกฤตการณ์ต่างๆ ในสังคม และการเปลี่ยนแปลงของพรมแดนความรู้ที่ทำให้การเรียนรู้แบบเดิมๆ กลายเป็นข้อจำกัดเสียมากกว่า

สะท้อนได้ว่า การตัดสินใจของครอบครัว การเกิดขึ้น และขยายตัวของการศึกษาบ้านเรียนในสังคมไทย มีมูลเหตุที่มาจากความเป็นจริงของตน ไม่ใช่การตื่นเห่อไปตามกระแส Home School ของทางตะวันตก อย่างที่มีคนจำนวนไม่น้อยเข้าใจไปในแบบนั้น

๓. ครอบครัวกำลังสร้างสรรค์นวัตกรรมการศึกษาบ้านเรียน

ทิศทางหลักๆ ที่อาจถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมการศึกษาบ้านเรียน ที่กำลังอยู่ระหว่างการค่อยๆ สร้างขึ้น ได้แก่

๓.๑ การมุ่งให้มีมิติทางสังคมมากกว่าความเป็นปัจเจกชน

จากครอบครัวเดี่ยวเชื่อมโยงเป็นกลุ่มครอบครัวและเครือข่ายครอบครัว

๓.๒ เรียนรู้ตามธรรมชาติตอบสนองต่อความหลากหลายในเด็กแต่ละคน

ด้วยความเคารพในสิทธิของเด็กและความเชื่อมั่นในศักยภาพของการเรียนรู้ที่เด็กทุกคนมีอยู่ จัดเนื้อหาหลักสูตรให้เหมาะกับเด็กแทนการยึดเยียดเด็กให้เข้ากับหลักสูตร

๓.๓ เรียนรู้อย่างบูรณาการชีวิต

บูรณาการเรื่องราวและทักษะชีวิตเป็นสำคัญ อย่างเชื่อมั่นว่าความรู้ทางวิชาการที่จำเป็นทั้งหลายนั้นจะเป็นผลที่ตามมาเอง เพราะเด็กเกิดความสนใจกระตือรือร้นที่สืบค้น ทดลอง สร้างองค์ความรู้ต่างๆ ขึ้นด้วยตัวเอง ท่ามกลางการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา

๓.๔ ครอบครัวเรียนรู้ร่วมกัน

ที่สุด ย่อมไม่ใช่การที่พ่อแม่กำลังจัดการศึกษาให้กับลูก แต่พัฒนาจนกลายเป็นวิถีชีวิตทั้งหมดของครอบครัว ใช้ชีวิตให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับการเรียนรู้

๓.๕ ประเมินผลตามสภาพจริง

ให้การประเมินผลเป็นการพัฒนาแทนการพิพากษา สามารถนำไปสู่การสนับสนุนให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ตามทักษะทางปัญญาที่เป็นไปตามสภาพจริงของเด็ก

๓.๖ มีเป้าหมายเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

เป้าหมายของสำเร็จในแต่ละชั้นของบ้านเรียน ได้แก่ ลูกมีทักษะความรู้อันจำเป็นสามารถเชื่อมต่อกับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปได้, ลูกสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ, ได้มีส่วนร่วมในสังคม/ชุมชนแห่งกัลยาณมิตร, มีสัมมาอาชีวะ และพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้พบคุณค่าที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์

๔. บ้านเรียนคู่ขนานและเชื่อมโยงไปกับโรงเรียน

ความเป็นไปได้อย่างมากที่การศึกษาบ้านเรียนจะเป็นการศึกษาอีกทางเลือกหนึ่ง ที่คู่ขนาน เชื่อมโยง และส่งผลสะท้อนต่อการศึกษาระบบโรงเรียน สามารถพิจารณาได้จาก

ประการแรก ปัจจัยเกื้อหนุนในสังคมโดยรวม อาทิ การทวีความรุนแรงขึ้นของปัญหาในสังคม, การพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศยุคใหม่, รากฐานความรักความบริสุทธิ์ใจของพ่อแม่ที่มีอยู่ในการศึกษาบ้านเรียน, โรงเรียนมีทัศนคติต่อบ้านเรียนดีขึ้นอันอาจนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างกันได้

สังคมโดยรวมก็มีความเข้าใจการศึกษาบ้านเรียนในเชิงบวกมากขึ้นเช่นกัน เริ่มเห็นร่วมกันว่า การศึกษาบ้านเรียนมีความแตกต่างจากการศึกษาในโรงเรียน แต่ไม่ได้เป็นศัตรูกัน, รัฐควรมีบทบาทในการสนับสนุนเป็นหลักกำกับควบคุมเท่าที่จำเป็น เพื่อให้โอกาสจากความมีอิสระนี้ไปสร้างเสริมปัจจัยของการสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย, ผู้สำเร็จการศึกษาจากบ้านเรียนมีศักดิ์และสิทธิ์เท่าเทียมกับผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน และครอบครัวบ้านเรียนมีสิทธิในสิทธิประโยชน์ที่พึงได้รับจากรัฐเท่าเทียมกับการจัดการศึกษาอื่นๆ ในระดับเดียวกัน

ประการที่สอง แนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการต่อเรื่องการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มีความชัดเจนขึ้นและเป็นไปในทางส่งเสริมสนับสนุน กล่าวโดยสรุปคือ เชื่อว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานความรักความปรารถนาดีของพ่อแม่, เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้และเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการศึกษาที่จะมีพัฒนาการยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ, รัฐจะสนับสนุนส่งเสริมเร่งรัดดำเนินการในเรื่องกฎระเบียบและกลไกที่เกี่ยวข้องต่างๆ ภายใต้กรอบที่สำคัญโดยเฉพาะแนวทางตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ประการที่สาม พิจารณาจากศักยภาพในการพัฒนาของการศึกษาบ้านเรียน

๕. ศักยภาพในการพัฒนาของการศึกษาบ้านเรียน

ในทางปริมาณ พิจารณาได้จาก แม้จะยังไม่มีมีการประกาศกฎกระทรวงเพื่อการนี้ สถานภาพทางกฎหมายยังไม่มีชัดเจนสมบูรณ์ แต่การศึกษาบ้านเรียนก็ได้ขยายตัวไป เมื่อรวมครอบครัวบ้านเรียน

ในปัจจุบันกับครอบครัวที่มีความเป็นไปได้สูงที่กำลังจะตัดสินใจจัดการศึกษที่บ้านเรียน จากการสำรวจพบของการวิจัยครั้งนี้ คาดการณ์ได้ว่าในปี พ.ศ.๒๕๔๗-๒๕๔๘ จะมีครอบครัวบ้านเรียนในขอบเขตทั่วประเทศเพิ่มขึ้นเป็นไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ ครอบครัว มีเด็กบ้านเรียนเพิ่มขึ้นเป็นไม่ต่ำกว่า ๑๕๐ คน เป็นการเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.๒๕๔๖ เกือบเท่าตัว หรือกล่าวได้ว่าขณะนี้การศึกษที่บ้านเรียนในสังคมไทยมีอัตราการขยายตัวประมาณหนึ่งเท่าตัวต่อปี

อัตราการขยายตัวนี้มีความเป็นไปได้ที่จะเพิ่มสูงขึ้นอีกอย่างมาก หากมีการประกาศใช้กฎกระทรวง ฯ และรัฐมีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมในการสนับสนุน

ในทางคุณภาพ พิจารณาได้จาก แนวทางการสร้างสรรค์นวัตกรรมการศึกษาบ้านเรียน ที่กำลังก่อรูปพัฒนาการและองค์ความรู้ที่ชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ และการที่ครอบครัวบ้านเรียนได้มีการรวมตัวกันจนสามารถมีองค์กรเครือข่ายที่มีการดำเนินงานเข้มแข็งมากขึ้น รวมทั้งจากการที่การศึกษที่บ้านเรียนเป็นการศึกษาตามมาตรา ๑๒ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ ที่มีการพัฒนาสร้างผลสะท้อนมากที่สุดอยู่ในขณะนี้

ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาการศึกษาบ้านเรียน

๑. การพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวบ้านเรียน

(๑) ครอบครัวบ้านเรียนจะต้องพัฒนาตนให้เป็น “นักจัดการเรียนรู้” ที่ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่อง การจัดทำหลักสูตรหรือแนวทางการจัดการศึกษาของครอบครัว , การค้นพบและต่อยอดความถนัด / ความสนใจของลูก, การจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างส่งเสริมให้เด็กเป็นนักสืบค้นสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และกระบวนการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

(๒) ให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันให้มากยิ่งขึ้น เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สร้างสังคมสร้างกลุ่มเพื่อนให้กับลูกหลาน

(๓) พัฒนาองค์กรเครือข่ายบ้านเรียนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ในการวิจัยสร้างองค์ความรู้สร้างการยอมรับของสังคม, ประสานงานกับภาครัฐ, เป็นหน่วยงานรับจดทะเบียนภายใต้การมอบหมายของเขตพื้นที่การศึกษา, ให้คำปรึกษาเสริมความพร้อมให้กับพ่อแม่ อาทิ จัดให้มีคลินิกบ้านเรียน คลังหลักสูตร-ศูนย์สารสนเทศบ้านเรียน และช่วยให้เกิดการรวมกลุ่มครอบครัวบ้านเรียน

๒. การนำนโยบายสู่การปฏิบัติให้เกิดผลของภาครัฐ

มาตรการเร่งด่วน ๕ ประการ ได้แก่

(๑) เร่งรัดประกาศใช้กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

(๒) จัดการประชุม อบรมอย่างต่อเนื่องให้กับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ และให้มีเวทีของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัวกับเจ้าหน้าที่

(๓) จัดตั้งศูนย์แนะแนว อบรม ให้ความรู้ สร้างความพร้อมให้กับพ่อแม่

(๔) สนับสนุนให้องค์กรเครือข่ายครอบครัวทำหน้าที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบทะเบียน และหน้าที่อื่นๆ

(๕) สนับสนุนให้มี “โครงการบ้านเรียน” ขึ้นในโรงเรียนที่มีความพร้อม

มาตรการสนับสนุนในลำดับถัดไป ได้แก่

(๖) จัดตั้งหน่วยงานและคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระ รับผิดชอบเรื่องการศึกษาตามมาตรา ๑๒ และการศึกษาโดยครอบครัว

(๗) ดำเนินการเพื่อทำให้สิทธิประโยชน์ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีผลเกิดขึ้นจริง

(๘) ส่งเสริม ขยาย แหล่งเรียนรู้และองค์กรเรียนรู้สมัยใหม่

(๙) สำนักงานวัตกรรมการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย ควรให้ความสำคัญและมีส่วนสนับสนุนการศึกษากลับบ้านเรียนอย่างจริงจัง

(๑๐) การดำเนินการใดๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ ระเบียบการให้ทุนการศึกษา การเรียนรักษาดินแดน การสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย จะต้องไม่ละเมิดต่อสิทธิของเด็กบ้านเรียน

บทนำ ความเป็นมา

ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๓-๔๔ ภายหลังจากที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ได้มีบทบัญญัติในมาตรา ๑๒ ความว่า “นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล **ครอบครัว** องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” เป็นการให้สิทธิแก่ครอบครัวสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับลูกหลานด้วยตนเองได้ การศึกษาโดยครอบครัวหรือที่นิยมเรียกกันในหมู่ผู้จัดว่าการศึกษาบ้านเรียน ก็เกิดก้าวที่เริ่มต้น ครอบครัวจำนวนไม่น้อยตัดสินใจเลือกเข้าสู่การศึกษาในแนวนี้ ขณะที่สื่อมวลชนทุกแขนงให้ความสนใจ แม้อาจมีทั้งเสียงที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย อย่างไรก็ตาม อย่างน้อยเป็นที่รับรู้กันแล้วว่า นอกจากการศึกษาในโรงเรียน สังคมของเรายังมีการศึกษา “บ้านเรียน” อยู่ด้วย

ปี พ.ศ.๒๕๔๕ เรื่องของบ้านเรียนไทยดูคล้ายกระแสลมไป แม้ในข้อเท็จจริงความจำเป็นและความต้องการของครอบครัวที่จะจัดการศึกษาในรูปแบบนี้ยังมีแนวโน้มการขยายตัวต่อเนื่อง แต่เนื่องจากกฎกระทรวงว่าด้วยการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งจะช่วยรับรองสถานภาพทางกฎหมายให้สมบูรณ์ ไม่ปรากฏตัวตนเสียที่ บรรดาลูกหลานครอบครัวบ้านเรียนยังต้องแฝงตัวอยู่ในการศึกษาของสถานศึกษาบางแห่งที่มีโครงการสนับสนุนรับจดทะเบียนเป็นการชั่วคราว ทำให้การศึกษาแบบบ้านเรียนขาดปัจจัยเกื้อหนุนที่จะช่วยให้สามารถแสดงศักยภาพของตนออกมาได้อย่างเต็มที่

ถึงกระนั้น สำหรับผู้ที่เป็นห่วงเป็นใยต่อเรื่องการศึกษาของชาติและติดตามเอาใจใส่ต่อเนื่อง ย่อมพอจะเห็นได้ว่าแนวทางการศึกษาอย่างบ้านเรียนนี้ ควรได้รับการสนับสนุน และไม่ช้าก็เร็วต้องแพร่หลายกลายเป็นทางออกทางหนึ่งของผู้ตกอยู่ในทุกข์ทางการศึกษา ดังจะพิจารณาถึงเหตุผลโดยละเอียดในรายงานการศึกษาวิจัยฉบับนี้ในลำดับถัดไป

ปี พ.ศ.๒๕๔๖ สถานการณ์กลับเข้าสู่ลู่วงที่เป็นบวกมากขึ้นจนอาจคาดหมายได้ว่า นับจากปีนี้เป็นไป การศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยน่าจะมีพัฒนาการที่รุดหน้าอย่างมาก ด้วยข้อสมมุติฐานจากผลของความคลี่คลายใน ๒ เรื่องใหญ่นี้

ประการแรก กฎกระทรวงว่าด้วยการศึกษาโดยครอบครัว ที่ใช้เวลาร่างมานานกว่า ๓ ปี บัดนี้ดำเนินการเรียบร้อยแล้วในระดับร่างอยู่ในขั้นตอนสุดท้ายของการพิจารณาก่อนการประกาศใช้ ทั้งมีคำยืนยันหนักแน่นจากผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการว่าจะประกาศใช้ทันปีการศึกษา^๑ นี้ แม้มาตรการต่างๆ ที่กำหนดในกฎกระทรวงจะยังไม่ถึงกับยืดหยุ่นให้อิสระเท่าที่กลุ่มพ่อแม่คาดหวังไว้ แต่ก็ไม่ถึงกับมัดแน่นหนาจนเกินกว่าที่จะปฏิบัติกันได้

ประการที่สอง กลุ่มครอบครัวบ้านเรียนมีแนวโน้มของการรวมตัวกันที่เข้มแข็งขึ้นมากกว่าในปีที่ผ่านมา จนมีองค์กรเครือข่ายที่พอจะเป็นตัวแทนในระดับหนึ่งได้ มีความเป็นไปได้ที่จะผลักดันให้เกิดการสร้างสรรค์องค์ความรู้เพื่อให้นักวิชาการศึกษาระบบบ้านเรียนในสังคมไทยมีที่ยืนอันมั่นคงได้รับการเชื่อถือจากทุกๆ ฝ่ายยิ่งขึ้น กลายเป็นทางเลือกทางการศึกษาในเวลาที่โลกกำลังต้องการความแตกต่างที่สร้างสรรค์

ทั้งหมดนั้น เป็นที่มาทำให้เกิดงานวิจัย “สภาพการณ์และฐานข้อมูลการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย” ฉบับนี้ขึ้น ที่นอกจากเพื่อสร้างองค์ความรู้แล้วยังมุ่งหวังเพื่อให้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งช่วยหนุนเสริมนวัตกรรมทางการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อสำรวจและจัดทำทะเบียนครอบครัวบ้านเรียน (ครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว) ในขอบเขตทั่วประเทศ สำหรับใช้ประโยชน์ในการติดตามดูแล ประสานงาน สนับสนุน ของส่วนงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเขตพื้นที่การศึกษา

๒. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน ๔ ปีภายหลังการให้สิทธิแก่ครอบครัวไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ สำหรับใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยให้มีพัฒนาการชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

๓. เพื่อสำรวจรวบรวมจำนวนครอบครัวที่มีความสนใจ / ความต้องการ ที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัวในแต่ละภูมิภาค คาดการณ์แนวโน้มการขยายตัวในอนาคตอันใกล้ สำหรับใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและมาตรการรองรับต่อไป

๔. เพื่อผลในการเผยแพร่ ชี้แจงทำความเข้าใจ เกิดการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นระหว่างเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของรัฐที่จะต้องเป็นผู้ดูแลการจัดการศึกษาโดยครอบครัว กับครอบครัวผู้จัด / ผู้สนใจที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัว และสาธารณชนผู้สนใจ ในพื้นที่ ๔ ภูมิภาค

๕. เพื่อให้ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย

ขอบข่ายของการวิจัย

ขอบข่ายของการศึกษาวิจัยครอบคลุมประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑. จัดทำทะเบียนครอบครัวบ้านเรียนในขอบเขตทั่วประเทศ ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่

๑.๑ ชื่อ-สกุลของบิดา/มารดา/ผู้ปกครอง ที่อยู่/ภูมิลำเนา อาชีพ วุฒิการศึกษา

๑.๒ ชื่อ และระดับการศึกษาของบุตรที่ได้รับการศึกษาโดยครอบครัว ปีที่เริ่มต้นจัดการศึกษา

- ๑.๓ มูลเหตุของการตัดสินใจ จุดมุ่งหมาย/ความคาดหวัง แนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้
๒. วิเคราะห์สภาพการณ์การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยในปัจจุบัน ในประเด็นเกี่ยวกับสถานภาพความพร้อมของครอบครัว มูลเหตุของการตัดสินใจ จุดมุ่งหมาย/ความคาดหวัง รูปแบบการจัดการศึกษา หลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดประเมินผล ปัญหาอุปสรรค
๓. สสำรวจรวบรวมจำนวนครอบครัวที่มีความสนใจ/ความต้องการ ที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัวในแต่ละภูมิภาค วิเคราะห์สาเหตุและแนวโน้ม มุ่งเน้นที่มูลเหตุของความจำเป็น ปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการตัดสินใจ และประมาณการจำนวนผู้เรียนที่จะเข้าสู่การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในปี พ.ศ.๒๕๔๗-๒๕๔๘ นี้
๔. สังเคราะห์ข้อสรุปและข้อคิดเห็น จากผลของการจัดการประชุมปฏิบัติการ “เวทีบ้านเรียน ๔ ภูมิภาค” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิธีดำเนินการวิจัย โดยเฉพาะในข้อคิดเห็นร่วมที่สำคัญ ข้อคิดเห็นที่ยังมีความแตกต่างกัน ข้อคิดเห็นสืบเนื่องที่ควรนำไปสู่การกำหนดมาตรการทางการปฏิบัติอย่างจริงจังต่อไป ปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคของแนวทางการพัฒนาการศึกษาโดยครอบครัวในพื้นที่
๕. ให้ข้อเสนอเชิงนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย

วิธีวิจัยและการดำเนินงาน

๑. การสำรวจเอกสารและข้อมูลที่มีอยู่เดิมจากแหล่งข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในปัจจุบัน) ศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (สถาบันบ้านเรียนไทยในปัจจุบัน) โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก โรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์
๒. ประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยฯ เปิดรับข้อมูล ผ่านทางเครือข่ายงานประชาสัมพันธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
๓. สร้างสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ขึ้นโดยเฉพาะ สำหรับเปิดรับรับข้อมูลโดยตรงในการดำเนินงานของสถาบันบ้านเรียนไทย ซึ่งได้แก่ จดหมายข่าวรายเดือนบ้านเรียนไทย www.banrian.com การเขียนบทความนำเสนอทางสื่อมวลชน
๔. จัดการประชุมปฏิบัติการ “เวทีบ้านเรียน ๔ ภูมิภาค” ในจังหวัดศูนย์กลางของภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการได้พบกับกลุ่มเป้าหมาย การสร้างความเข้าใจ การเก็บข้อมูล การรวบรวมข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ
๕. การสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย ครอบครัวบ้านเรียน และครอบครัวที่มีความสนใจ/ต้องการที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัว ในประเด็นตามวัตถุประสงค์และขอบข่ายของการวิจัย
๖. สังเคราะห์ วิเคราะห์ จัดทำทะเบียนฐานข้อมูล และรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

คำจำกัดความในงานวิจัย

“การศึกษาบ้านเรียน” และ “ครอบครัวบ้านเรียน” ซึ่งในขณะนี้ เป็นคำที่นิยมใช้กันในหมู่ผู้จัด ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ให้ความสนใจในเรื่องการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย มาจากการแปลคำว่า Home School ในภาษาอังกฤษ ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้นำมาใช้แทนและใช้ร่วมกับคำ “การศึกษาโดยครอบครัว” และ “ครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว” อย่างมีความหมายเดียวกัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ได้องค์ความรู้เรื่องสภาพการณ์และฐานข้อมูลการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย ตามวัตถุประสงค์และขอบข่ายของการวิจัย ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ เช่น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) กระทรวงศึกษาธิการ เขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นต้น รวมไปถึงครอบครัว บุคคล สถาบัน องค์กรผู้จัดหรือร่วมจัดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ทั้งในด้านการกำหนดนโยบาย การติดตามดูแล ส่งเสริมสนับสนุน การศึกษาวิจัยเพิ่มเติม และการพยายามสร้างสรรคนวัตกรรมการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยให้เกิดพัฒนาการอันเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวมยิ่งขึ้นไป

นอกจากนี้ ยังหวังผลทางอ้อมให้นำไปสู่การรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มหรือข่ายการประสานงานของครอบครัวบ้านเรียนในแต่ละภูมิภาคในอนาคตด้วย

บทที่ ๑

ความหมายและพัฒนาการของการศึกษาโดยครอบครัว

การส่งลูกเข้าโรงเรียน แต่ต้นมานั้นถือเป็นสิทธิของพ่อแม่ ใครที่ไม่พร้อม ยังไม่เห็นความจำเป็น หรือเห็นว่าขัดกับค่านิยมของตน ก็จะไม่มีการบังคับกะเกณฑ์

ความคิดที่จะให้เป็นการศึกษาบังคับ เริ่มเกิดขึ้นโดยเสนาบดีกระทรวงธรรมการ จัดทำร่าง “ความคิดเห็นที่จะจัดการศึกษา ร.ศ.๑๓๑” (พ.ศ.๒๔๕๔) ให้มีการจัดการศึกษาภาคบังคับ พูลเกล้าถวาย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ครั้งแรกพระองค์ท่านไม่ทรงมีพระราชวินิจฉัยอย่างไร

จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.๒๔๖๔ หรือสิบปีต่อมาจึงมีการประกาศ “พระราชบัญญัติประถมศึกษา” ฉบับแรกขึ้น ให้เด็กอายุตั้งแต่ ๗ - ๑๔ ปี ต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา มีการเก็บเงินศึกษาฟรี (ยกเลิก พ.ศ.๒๔๖๘) มีบทลงโทษผู้ปกครองที่ขัดขึ้นถูกปรับไม่เกิน ๕๐ บาท

อย่างไรก็ตาม อย่างน้อยยังมีการยอมรับสิทธิในการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานของครอบครัวไว้ในมาตรา ๑๐ ว่า “รัฐมนตรีอาจยกเว้นเด็กไม่ต้องเข้าโรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาก็ได้ ถ้าบิดามารดา หรือผู้ปกครองแจ้งว่าเด็กได้รับการศึกษาในครอบครัวแล้ว เด็กที่ได้รับการยกเว้นนี้ต้องส่งให้ศึกษาธิการ อำเภอสอบไล่ปีละครั้ง เพื่อดูว่าเด็กได้รับการศึกษาเพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่เพียงพอรัฐมนตรีอาจถอนการยกเว้นการเข้าเรียนเสียก็ได้”

ในพระราชบัญญัติประถมศึกษาที่มีการแก้ไขปรับปรุงมาเป็นลำดับ (นับถึงฉบับปัจจุบันได้ ๘ ฉบับ) ยังเปิดโอกาสให้กับการศึกษาของชุมชนในรูปแบบโรงเรียนประชาบาลที่ประชาชนจัดตั้ง หรือโรงเรียนที่ นายอำเภอจัดตั้ง รวมทั้งบางฉบับมีการยืนยันสิทธิของครอบครัวเอาไว้อย่างชัดเจน

จนมาถึงพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.๒๕๒๓ ซึ่งเป็นฉบับบังคับใช้ในปัจจุบันนี้เอง ที่ได้ยกเลิกโรงเรียนอย่างที่เป็นชุมชนในชุมชนจัดตั้งขึ้น และไม่ได้กล่าวถึงสิทธิการจัดการศึกษาโดยครอบครัวไว้แต่อย่างใด เท่ากับเป็นการลบล้างละเมิดต่อสิทธิดังกล่าวอย่างโจ่งแจ้งเป็นครั้งแรก คงเหลือไว้เพียงการบังคับให้เด็กไทยทุกคนต้องเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐหรือโรงเรียนที่อยู่ในความควบคุมของรัฐเท่านั้น

มาถึงวันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสถาบันครอบครัวไทยหลายอย่าง การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนก็คือ

ที่เคยเป็นครอบครัวเครือญาติ มีปู่ย่าตายายและความสัมพันธ์ของการถ่ายทอดค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณีสืบต่อกัน มีความอบอุ่นและมีภูมิคุ้มกันสำหรับการพึ่งพาตนเองและดูแลซึ่งกันและกันได้แปรเปลี่ยนมาเป็นครอบครัวเดี่ยว และมีจำนวนมากที่เป็นครอบครัวเดี่ยวแตกแยกหย่าร้าง มีการอพยพทิ้งถิ่นฐานเข้าสู่เมืองใหญ่ พ่อแม่ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อความอยู่รอด เกิดความคร่ำครึยดมากกว่าความ

เจริญงอกงามทางวัฒนธรรมและจิตใจ ขาดความสามารถในการพึ่งตนเองและความสัมพันธ์ในเชิงเกื้อกูล
แก่กัน อย่างที่เคยเป็นจุดแข็งของวิถีชีวิตไทยในอดีต อีกทั้งสภาพการณ์ที่ไม่เป็นผลดีนี้มีแนวโน้มที่จะทวี
ความรุนแรงขึ้น

ผู้หลักผู้ใหญ่ในสังคมหลายท่านเห็นพ้องกันว่า ความเสื่อมของสถาบันครอบครัวรวมทั้งวิกฤต
การณ์อื่นๆ ของประเทศ เป็นผลมาจากการถดถอยไปในการพัฒนาเศรษฐกิจและระบบการศึกษาของ
ประเทศที่ผิดทาง ดังคำกล่าวครั้งหนึ่งของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ราชภานุอาวุโสที่ว่า

“ระบบการศึกษาไทยล้มสมัย ไม่สร้างพลังทางสติปัญญาให้คนไทยอย่างเต็มศักยภาพของความ
เป็นมนุษย์ เป็นเหตุให้ชาติอ่อนแอทางปัญญา และเป็นระบบการศึกษาที่ก่อความทุกข์ยากให้แก่ผู้คนทั้ง
ประเทศ .....

ถ้าเราไม่ปฏิรูปหรือปฏิวัติการศึกษาไทย คนไทยจะไม่พ้นความทุกข์ยากและวิกฤตการณ์
นานาประการที่จะทับถมมากขึ้น ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และจิต
วิญญาณ” (ยุทธศาสตร์ทางปัญญาของชาติ , ๒๕๓๗ หน้า ๑๐)

ความหมายของการศึกษาโดยครอบครัว

ในขณะที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ นับเป็นธงนำในการปฏิรูปทางการเมือง
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ก็ย่อมถือเป็นตัวบทกฎหมายของการปฏิรูปการศึกษาใน
ปัจจุบัน ที่มีเจตนารมณ์ให้เกิดการปรับปรุงทางการศึกษาขนานใหญ่

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ ได้มีบทบัญญัติส่งเสริมสนับสนุนในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิของ
ครอบครัวในการจัดการศึกษาอยู่หลายมาตรา โดยเฉพาะในมาตรา ๑๒ ที่รับรองให้สิทธิครอบครัว
สามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับบุตรของตนเองได้ ให้หลักประกันไว้ในมาตรา ๑๓ และมาตรา ๑๔
บิดา มารดา หรือผู้ปกครองที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับบุตรหรือบุคคลในความดูแล มีสิทธิได้รับเงิน
อุดหนุนจากรัฐและสิทธิประโยชน์อื่นๆ เช่น การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษี เป็นต้น มาตรา ๑๕ และ
มาตรา ๑๘ ให้มีความหลากหลายในรูปแบบการจัดการศึกษา ยืดหยุ่นแตกต่างกันไปได้ มาตรา ๓๘ ให้
อยู่ในการส่งเสริมสนับสนุนของเขตพื้นที่การศึกษา

ความหมายของการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย เมื่อเทียบเคียงกับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องใน
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ สรุปได้ว่า

“การศึกษาโดยครอบครัว คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ครอบครัวจัดขึ้นตามสิทธิคุ้มครองของ
กฎหมาย โดยมีรูปแบบการจัดการศึกษาแบบใดแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบของการศึกษาในระบบ การ
ศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย อย่างมีการเทียบโอนผลการศึกษากันได้

การศึกษาโดยครอบครัว สามารถดำเนินการในสถานศึกษาที่เรียกว่า ‘ศูนย์การเรียนรู้’ ซึ่งมีสถานะเป็นสถานศึกษาประเภทหนึ่งเช่นเดียวกับโรงเรียน และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จึงมีสถานภาพ สิทธิ หน้าที่ และข้อพึงปฏิบัติต่างๆ ในความเป็นสถานศึกษาที่ทัดเทียมกัน และโดยพิจารณาความเหมาะสมตามลักษณะเฉพาะที่มีความแตกต่างกันระดับหนึ่งด้วย

การศึกษาโดยครอบครัว อยู่ในกำรส่งเสริมสนับสนุนของคณะกรรมการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ยพทชย อุทัยวรรณ เฉลิมชัย , ๒๕๔๓ หน้า ๒๗)

ในขณะที่ (ร่าง) กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ที่กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการของกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการนิยามความหมายของการศึกษาโดยครอบครัวไว้ ดังนี้

“การจัดการศึกษาโดยครอบครัว หมายความว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาด้วยตนเอง โดยเป็นผู้สอนด้วยตนเอง หรือเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้”

พร้อมกันนั้น กฎกระทรวงฯ ยังได้แสดงภาพของการศึกษาโดยครอบครัวในเชิงหลักการสำคัญไว้ในอีก ๒ ประการ คือ

“การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นสิทธิโดยพื้นฐานตามธรรมชาติและวัฒนธรรมของบิดา มารดา และครอบครัว เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ ฝึกอบรม ให้นุทรหลานหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นการศึกษาอีกทางเลือกหนึ่งนอกเหนือจากที่รัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดอยู่ ซึ่งมีความหลากหลายในเรื่องปรัชญา ความคิด ทักษะ ความเชื่อของแต่ละครอบครัว โดยจะต้องจัดตามหลักการและแนวการจัดการศึกษาที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒”

ความหมายของการศึกษาโดยครอบครัวในอีกมุมมองหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ความหมายที่เกิดขึ้นจากการสัมมนา “ก้าวแห่งการเริ่มต้นการจัดการศึกษาโดยครอบครัว” ที่จัดขึ้นโดยศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ศปศค.) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) ทั้งหมด ๓ ครั้ง ในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๔๓

กลุ่มผู้เข้าร่วมสัมมนาแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ ได้แก่ ครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว และกลุ่มผู้สนใจการศึกษาโดยครอบครัว ระหว่างทั้งสองกลุ่มมีความเข้าใจและให้ความหมายต่อการศึกษาโดยครอบครัวที่แตกต่างกัน

กลุ่มผู้สนใจ โดยส่วนใหญ่ให้ความหมายในเชิงรูปแบบวิธีการจัดการศึกษา อาทิ

การศึกษาโดยครอบครัว คือการที่ครอบครัวจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตนเองที่บ้าน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กเรียนอยู่ที่บ้านโดยผู้ปกครองสอนเอง

การศึกษาโดยครอบครัว คือการศึกษาที่ไม่ขึ้นกับการศึกษาในระบบ ไม่มีข้อบังคับตายตัว มีอิสระในการเรียนรู้

การศึกษาโดยครอบครัว เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยรูปแบบหนึ่ง โดยสามารถนำไปเทียบโอนความรู้เพื่อกลับเข้าสู่การศึกษาในระบบได้

การศึกษาโดยครอบครัว คือการศึกษาที่จัดโดยพ่อแม่หรือจ้างคนอื่นมาสอน ไม่จำเป็นต้องกำหนดตารางเรียนประจำวัน ไม่เน้นการสอบ ไม่เน้นคะแนน

การศึกษาโดยครอบครัว คือการเพิ่มการศึกษาเสริมในวิชาสำคัญที่สนใจ ในสิ่งที่โรงเรียนไม่ได้สอน ทางบ้านก็เสริม โดยบุตรยังเรียนอยู่ในโรงเรียน ไม่จำเป็นต้องออกจากโรงเรียนมาเรียนที่บ้านแห่งเดียว

สำหรับ **กลุ่มผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว** จะให้ความหมายลงไปในตัวปรัชญาหรือทัศนะพื้นฐานที่เป็นสาระสำคัญของจัดการศึกษาเรียนรู้ อาทิ

การศึกษาโดยครอบครัว คือการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิต พัฒนาตัวผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตที่ดีงามครบพร้อมสมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน

การศึกษาโดยครอบครัว คือการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในการเรียนรู้ของเด็ก เข้าถึงความแตกต่างและศักยภาพของแต่ละบุคคลได้

การศึกษาโดยครอบครัว คือการเรียนรู้ร่วมกันของครอบครัว ในการวางแผนและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยตรง

การศึกษาโดยครอบครัว คือการฟื้นคืนความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว และช่วยให้เด็กได้ฟื้นฟูสภาพจิตใจ ดึงเอาศักยภาพแฝงเร้นของตนออกมาได้

โดยนัยความหมายทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น ข้อสรุปที่ชัดเจนร่วมกันก็คือ **การยืนยันถึงสิทธิและเสรีภาพของพ่อแม่และครอบครัวในการเลือกวิถีทางของการให้การศึกษาอบรมแก่บุตร** ซึ่งที่จริงพึงเป็นสิทธิโดยธรรมชาติแต่กลับถูกล่วงละเมิดมานานในสังคมไทย บัดนี้ ได้รับการยอมรับให้ฟื้นคืนขึ้นมาใหม่ ให้เป็นรูปแบบแนวทางการจัดการศึกษาเรียนรู้อีกมิติหนึ่งที่แตกต่างไปจากการศึกษาในแบบแผนของโรงเรียน มีความอิสระ ยืดหยุ่น หลากหลาย ภายใต้เอกภาพของชาติและศีลธรรมอันดีงามของสังคม ในท่ามกลางยุคสมัยของการปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูปสังคมไทยทุกๆ ด้าน

พัฒนาการการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย

ในรายงานการวิจัย “การจัดการศึกษาโดยครอบครัว ประสบการณ์ของนานาชาติ” (อมรวิชนี นาคทรรพ , ๒๕๔๓) ได้สรุปให้ความหมายของการศึกษา Home School หรือการศึกษาโดยครอบครัวในบริบทของนานาชาติประเทศว่าคือ

“กิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้ถูกวางแผนขึ้นอย่างตั้งใจสำหรับเด็กที่เป็นสมาชิกของครอบครัว โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้านหรือสภาพการณ์แบบครอบครัว ที่มีผู้ปกครองทำหน้าที่ครูหรือผู้กำกับดูแลกิจกรรมเหล่านั้น”

พร้อมกับได้สรุปปัจจัยหรือมูลเหตุสำคัญที่ทำให้การศึกษาโดยครอบครัวเป็นที่นิยมมีความแพร่หลายขึ้นเป็นอย่างมากในหลายๆ ประเทศ ซึ่งได้แก่

๑. ความเสื่อมศรัทธาในระบบการศึกษา มองเห็นถึงความล้มเหลวไร้ประสิทธิภาพทั้งในตัวระบบและบุคลากร

๒. ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีข่าวสาร ที่ทำให้ทุกคนมีโอกาสและเส้นทางเข้าถึงการศึกษาได้อย่างหลากหลาย ผู้เรียนสามารถกำกับวิธีการเรียนรู้ของตนเองได้

๓. ปัญหาเด็กและเยาวชนตลอดจนความรุนแรงในโรงเรียนที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองมั่นใจในความปลอดภัยในโรงเรียนน้อยลงเป็นลำดับ

ในแง่ของวิธีการเรียนรู้ ก็ได้เปรียบเทียบองค์ประกอบต่าง ๆ ในการเรียนการสอนตามกรอบแนวคิดระหว่าง “โรงเรียนทั่วไป” กับการเรียนการสอนแบบ “Home School” ไว้ดังนี้(Hamilton and Hamilyon 1997. อ้างถึงใน อมรวิชนี นาคทรรพ. 2543)

องค์ประกอบการสอน	โรงเรียน	Home School
1. ลักษณะวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้	สร้าง “ผู้รู้” ให้มีความรู้หรือคุณลักษณะบางอย่างที่พึงประสงค์ของสังคม	สร้าง “นักเรียนรู้” ที่มีไฟและทักษะในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองด้วยตนเองตลอดชีวิต
2. ลักษณะการสอน	เน้นการ “บอกหนังสือ” โดยครูมีบทบาทหลักในฐานะผู้ “ให้” ความรู้เน้นหนักให้การเรียนรู้เกิดขึ้นในสถานการณ์ห้องเรียนเป็นหลัก	เน้นการ “หา” ความรู้ด้วยตนเองของเด็ก โดยการจัดสภาพการณ์ ให้เด็กค้นคว้าและแก้ปัญหาด้วยตนเอง การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย
3. ลักษณะการจัดทรัพยากรการเรียนรู้	เน้นทรัพยากรในรูปแบบหนังสือ ตำรา ใสตทัศน์อุปกรณ์ เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นหลัก	เน้นหนังสือ ตำรา ใสตทัศน์อุปกรณ์เครื่องคอมพิวเตอร์ ควบคู่ไปกับการให้ “ชีวิตจริงประจำวัน” เป็นทรัพยากรการเรียน

4.ลักษณะการวัดผลประเมินผล	เน้นการให้เด็ก “ถูกสอน” ด้วยแบบทดสอบ หรือเครื่องมือทดสอบความรู้แบบต่าง ๆ ที่ครูหรือหน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น แรงจูงใจของเด็กในการเรียนรู้ เกิดจากความรู้สึกไม่อยาก “แพ้คนอื่น” มากกว่า ความรู้สึก “อยากชนะตนเอง”	รู้ไปด้วย เน้นการ “สอนตนเอง” ด้วยการให้เด็กมีส่วนสำคัญในการ กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้และ เกณฑ์ บ่งชี้ความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เด็กบังเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ จาก “ข้างใน” มากกว่า “ข้างนอก”
---------------------------	--	---

เมื่อพิจารณาเทียบเคียงดูกับการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย จะเห็นแนวโน้มที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่หากจะกล่าวว่าการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยที่ฟื้นคืนขึ้นมาใหม่นี้ เป็นแต่เพียงการวิ่งตามกระแสทางตะวันตกอีกครั้ง ไม่มีเนื้อหาแท้ๆ ที่เป็นของตัวเอง ก็เห็นจะเป็นการกล่าวหาอย่างขาดการมองในรายละเอียดข้อเท็จจริง

การศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยย่อมมีเหตุที่มาในความเป็นจริงที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยเราเอง อย่างแน่นอน อย่างน้อยที่สุดก็มาจากวิกฤตการณ์ของประเทศในหลายๆ ด้าน รวมทั้งวิกฤตการณ์ของระบบการศึกษาที่ส่งสัญญาณชัดเจนว่าล้มเหลวมากกว่าสำเร็จ ประกอบกับสังคมไทยเป็นสังคมพุทธมาแต่โบราณกาล จึงมีรากฐานทางวัฒนธรรมประเพณีตั้งอยู่บนการให้ความสำคัญแก่สถาบันครอบครัว ดังคิดว่าพ่อแม่คือพรหมของลูก คือครูคนแรกของลูก ในการสร้างทางเลือกเพื่อให้เกิดทางรอดออกจากทุกข์ หรือวิกฤตการณ์ทางการศึกษาจึงย่อมมีโอกาที่จะย้อนกลับมาสู่รากฐานเดิมของตน

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยที่ผ่านมา พบว่า ก่อนหน้าการประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งหมายถึงการจัดการศึกษาโดยครอบครัวหรือการจัดการศึกษาให้กับบุตรโดยครอบครัวเอง ยังเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย แต่ก็ยังมีครอบครัวไทยจำนวนหนึ่งที่ได้ดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวด้วยเหตุผลและรูปแบบการดำเนินการที่แตกต่างกันไป

มูลเหตุสำคัญที่เป็นแรงผลักดัน สร้างความอาเจหาญให้กับครอบครัวนักบุกเบิกเหล่านั้น เมื่อพิจารณาจากภูมิหลังและเหตุผลในการตัดสินใจ ที่รวบรวมไว้ในรายงานการวิจัย “รูปแบบและพัฒนาการการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย” (ยุทธชัย อุทัยวรรณ ,๒๕๔๓) ได้ให้ข้อสรุปไว้ว่า

“ปัจจัยสำคัญที่สุดต่อการก่อกำเนิดขึ้นของการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย คือ ทศนะความคิดในเชิงอุดมคติและศรัทธาในหลักศาสนธรรม โดยมีจุดมุ่งหมายให้การศึกษาเป็นเครื่องพัฒนาบุตรหลานให้มีชีวิตที่มีอิสรภาพและดีงาม โดยที่มีปัญหาในโรงเรียนและความสิ้นศรัทธาต่อการศึกษาในระบบ เป็นตัว

หนุนส่งช่วยให้การตัดสินใจเลือกการศึกษานานทางสายใหม่มีความแน่วแน่ยิ่งขึ้น แม้จะต้องเผชิญกับอุปสรรคมากมายรวมถึงการไม่ได้รับการยอมรับในทางกฎหมายบ้านเมืองด้วยก็ตาม”

ในรายงานฉบับเดียวกันได้แสดงพัฒนาการของการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยตามลำดับของช่วงเวลา ดังนี้

ระยะแรก ก่อนปี พ.ศ.๒๕๓๐ มีสองครอบครัวนักบุกเบิกที่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ได้แก่ ครอบครัวคุณพิภพ – รัชณี ธงไชย และครอบครัวนายแพทย์โชติช่วง ชุตินทร

ระยะที่สอง หลังปี พ.ศ.๒๕๓๕ ได้แก่ ครอบครัวนายแพทย์พร พันธุ์โอสถ ครอบครัวคุณสมพร พึ่งอุดม ครอบครัวคุณนิราพร เหลืองแจ่ม ครอบครัวคุณสาทร สมพงษ์ ครอบครัวครูบาสุทธินันท์ ปรัชญพฤทธิ์ เป็นต้น

ระยะที่สาม ช่วงรอยต่อของการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ได้แก่ ครอบครัวคุณกนกพร สบายใจ ครอบครัวคุณอาทิตย์ แดงพวงไพบูลย์ ครอบครัวคุณพรสวรรค์ คุณวัฒน์ การ ครอบครัวกลุ่มบ้านเรียนปัญญากร เป็นต้น

ปัจจุบัน ต้องเพิ่มเติมขึ้นอีกช่วงเวลาหนึ่ง คือ ระยะที่สี่ หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ได้มีครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนหลายสิบครอบครัว ถึงแม้จะยังไม่มีประกาศกฎกระทรวงฯ เพื่อการนี้ ซึ่งจะทำให้สิทธิการศึกษาโดยครอบครัวมีความสมบูรณ์ขึ้น

และในลำดับต่อไป คงจะได้มีผู้สรุปพัฒนาการในช่วงระยะที่ห้า คือภายหลังจากประกาศกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งคาดว่าถึงตอนนั้นจะมีจำนวนครอบครัวผู้ตัดสินใจเริ่มต้นดำเนินการเพิ่มขึ้นอีกมากจนเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน

ในรายงานการศึกษาเบื้องต้น “การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย” (ยุทธชัย อุทัยวรรณ เฉลิมชัย และคณะ , ๒๕๔๔) ได้แสดงพัฒนาการโดยพิจารณาจากปรากฏการณ์ของการเชื่อมโยงเข้าหากัน **ที่มีการพัฒนาจากการเป็นครอบครัวเดี่ยว สู่การเป็นกลุ่มครอบครัว และเป็นเครือข่ายของการศึกษาโดยครอบครัวในที่สุด**

ในระยะเริ่มแรก การศึกษาโดยครอบครัวต้องมีรูปแบบของความเป็น “ครอบครัวเดี่ยว” อันเนื่องมาจากสภาวะการณ์รอบตัวทั้งหลายผลักดันให้เป็นไปเช่นนั้น ในการดำเนินการมีความเป็นปัจเจกเฉพาะในครอบครัวของตน สร้างสรรค์หลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ไปตามวิถีทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพครอบครัว ทัศนคติความเชื่อ ความถนัดความสนใจของลูก แตกต่างกันไป

ต่อมาโดยเฉพาะช่วงหลังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ที่การศึกษาโดยครอบครัวแพร่หลายขึ้นมีจำนวนครอบครัวผู้จัดมากขึ้น ได้เกิดลักษณะของการรวมตัวเป็น “กลุ่มครอบครัว” ทั้งนี้ คาดว่านอกจากจำนวนครอบครัวที่เพิ่มขึ้นแล้ว ยังเป็นผลมาจาก รากฐานทางวัฒนธรรมของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับการเป็นชุมชนมีความเกื้อกูลต่อกัน ประกอบกับการรวมกลุ่มนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ เป็นกำลังใจแก่กันและกัน มีเพื่อนมิตร รวมทั้งประโยชน์อื่นๆ ที่สามารถสร้างสรรค์ขึ้น จากกระบวนการกลุ่มได้อีกมาก โดยมีรูปแบบของการรวมกลุ่มเป็น ๒ ลักษณะ คือ

ลักษณะเป็นข่ายประสานงาน แบบหลวมๆ ไม่เป็นทางการ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ตามโอกาสอำนวย ตามสถานที่ที่นัดหมายเป็นครั้งๆ ไป โดยที่สมาชิกแต่ละครอบครัวยังดูแลจัดการศึกษาให้กับบุตรของตนเองเป็นหลัก

ลักษณะรวมศูนย์การจัดการ มีการดำเนินการคล้ายเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก จัดการศึกษาให้กับบุตรหลานร่วมกันในสถานที่ตั้งแห่งหนึ่ง ดำเนินงานโดยคณะผู้บริหารและคณะครูที่มีค่าตอบแทนเป็นแบบแผน กลุ่มลักษณะนี้มีแนวโน้มและมีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาไปสู่การเป็นสถานศึกษาประเภท “ศูนย์การเรียนรู้” โดยองค์กรเอกชน หรือองค์กรชุมชน

ความเป็นกลุ่มครอบครัว ได้ช่วยส่งเสริมให้การศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยมีพัฒนาการอย่างสำคัญขึ้น สามารถช่วยแก้ไขปัญหาใหญ่ในข้อที่เกี่ยวกับ ความไม่พร้อมของครอบครัวบางครอบครัว และทำให้มีมิติทางสังคม ซึ่งส่วนใหญ่จะวิตกกังวลกันว่าอาจจะเป็นจุดอ่อนของการศึกษาโดยครอบครัว

อย่างไรก็ตาม หากจะให้พลังเพียงพอที่จะผลักดันแนวทางการศึกษาโดยครอบครัวให้มีการเคลื่อนไหวไปอย่างหนักแน่น จนกลายเป็นนวัตกรรมที่ชัดเจนในขอบเขตของการปฏิรูปการศึกษา จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาของการรวมกลุ่มรวมพลังให้แน่นแฟ้นขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง ก่อให้เกิดลักษณะการรวมตัวที่เป็น “เครือข่ายครอบครัว” ขึ้นมา

เดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๔๓ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ในขณะนั้น) ได้มีการจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานการศึกษาโดยครอบครัว” มีชื่อย่อว่า ศปศค. นับเป็นองค์กรเครือข่ายการศึกษาโดยครอบครัวแห่งแรกของสังคมไทย ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๔๖ ได้มีการพัฒนาองค์กรให้มีโครงสร้างการดำเนินงานที่เป็นทางการยิ่งขึ้น มีแผนงานและเจ้าหน้าที่ประจำ รวมทั้งเปลี่ยนชื่อเป็น “สถาบันบ้านเรียนไทย” ชื่อย่อ สบท. โดยยังคงได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ภารกิจของสถาบันบ้านเรียนไทย ในฐานะองค์กรเครือข่ายการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย ตามที่กำหนดไว้ในเอกสารของสถาบัน พ.ศ.๒๕๔๖ มีดังต่อไปนี้

วิจัยสร้างองค์ความรู้ วิจัยพัฒนาสร้างองค์ความรู้การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย และเรียนรู้ประสบการณ์จากนานาประเทศ สร้างความร่วมมือระดับองค์กรกับหน่วยงานต่างประเทศ

เคลื่อนไหวสังคม เผยแพร่ขยายผลและพัฒนาแนวทางการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย ผลักดันให้ข้อเสนอต่อนโยบาย กฎ ระเบียบ ของภาครัฐ สร้างการยอมรับที่จะเป็นองค์กรทำหน้าที่รับผิดชอบ เบี่ยง ให้คำปรึกษาแก่ครอบครัวที่ประสงค์จะจัดการศึกษาโดยครอบครัว

สร้างชุมชนบ้านเรียน จัดกิจกรรมทางวิชาการ กิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและสำนึก บ้านเรียนไทยให้กับสมาชิกและสาธารณชน สนับสนุนประสานงานให้เกิดการรวมกลุ่มครอบครัวบ้านเรียน ที่มีถิ่นอาศัยในพื้นที่เดียวกัน เพื่อการร่วมมือหนุนช่วยซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนประยุกต์บทเรียน ระหว่างกันและกัน

สำหรับพัฒนาการในมิติอื่นๆ ดังเช่น พัฒนาการสัมฤทธิ์ผลของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว หรือพัฒนาการที่พิจารณาจากตัวเด็กที่ผ่านการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย ขณะนี้ อาจะยังเร็วเกินไป ที่จะทำการวิจัยสรุปให้เห็นชัดเจน เนื่องจากครอบครัวผู้จัดปัจจุบันยังมีจำนวนจำกัด การดำเนินการของ ภาครัฐทั้งในทางกฎระเบียบและการสนับสนุนส่งเสริมยังไม่มีผลในทางปฏิบัติ การจัดการศึกษาของครอบครัวยังมีลักษณะแฝงตัวไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่เต็มศักยภาพ เป็นต้น ควรให้สภาพการณ์เหล่านี้คลี่คลายไปอีกระยะหนึ่ง

บทที่ ๒

การสังเคราะห์ผลการประชุมเวทีบ้านเรียนสีภูมิภาค

ความเป็นมาของการจัดการประชุม

ตามที่กล่าวในตอนต้นแล้วว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้สิทธิแก่ครอบครัวในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ด้วยตนเอง ไว้ในมาตรา ๑๒ โดยกำหนดไว้ในท้ายมาตรานี้ว่า “ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในระยะเวลาที่ผ่านมาจึงยังมีลักษณะไม่เต็มรูปแบบ คือแฝงอยู่ในการศึกษาของสถานศึกษาบางแห่งที่มีโครงการสนับสนุนรับจดทะเบียนเป็นการชั่วคราว ระหว่างรอข้อกำหนดตามกฎกระทรวงซึ่งจะออกมารองรับตามบัญญัติในมาตรา ๑๒ อันเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้การศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยยังไม่ได้แสดงสถานภาพและศักยภาพของตนออกมาอย่างเต็มที่

กฎกระทรวงฉบับดังกล่าวมีการดำเนินการมาเป็นระยะ นับตั้งแต่ปี ๒๕๔๓ จนถึงทุกวันนี้ยังไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ ดังมีรายละเอียดโดยสังเขปของการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในแต่ละช่วงระยะ ดังนี้

กลางปี พ.ศ.๒๕๔๓ ร่างแรกของกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เกิดขึ้นโดยคณะทำงานที่มี ดร.ถนอม อินทรกำเนิด (ผู้ตรวจราชการฯ ในขณะนั้น) เป็นประธาน มีบุคคลนอกกระทรวงศึกษาธิการได้รับเชิญเป็นคณะทำงานด้วย ได้มีการจัดการประชุมรับฟังความคิดเห็นใน ๓ ภูมิภาค ในช่วงปลายปี องค์ประกอบของที่ประชุมเกือบทั้งหมดคือครู ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ บรรยายภาคกับความคิดเห็นจึงเป็นไปในทางไม่เห็นด้วยต่อตัวร่างเป็นส่วนใหญ่

ได้มีการปรับแก้ร่างกฎกระทรวงฯ ที่แตกต่างไปจากร่างแรกอย่างมาก โดยคณะทำงานชุดที่สองที่มี ดร.พยุงค์ดี จันทรสุนทร (รองปลัดกระทรวงฯ ในขณะนั้น) เป็นประธาน บุคคลนอกกระทรวงไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

เดือนกรกฎาคม ๒๕๔๔ คณะผู้แทนของศูนย์ประสานงานการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (ศปศค. ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น สถาบันบ้านเรียนไทย) ได้เข้าพบประธานและมีหนังสือทักท้วง ทำให้เดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๔ กระทรวงได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานชุดใหม่เป็นชุดที่สาม มี ดร.อำรุง จันทวานิช (รองปลัดกระทรวงฯ ในขณะนั้น) เป็นประธาน บุคคลภายนอกได้เชิญเข้าร่วมเป็นคณะทำงานอีกครั้งหนึ่ง

เดือนกันยายน ๒๕๔๕ ศปศค. ร่วมกับ สกศ. ได้จัดให้มีการประชุมเพื่อผลักดันร่างกฎกระทรวงอีกครั้ง โดยเชิญนิติกรของกระทรวงมาเป็นผู้ชี้แจง และรับฟังความคิดเห็นของทางครอบครัว

ปลายเดือนมกราคม ๒๕๔๖ คณะทำงานได้ดำเนินการร่างกฎกระทรวงแล้วเสร็จ นำเสนอไปตามลำดับขั้น จนถึงเดือนมิถุนายน ๒๕๔๖ ได้ผ่านเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีส่งให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา และมีความเป็นไปได้สูงว่า ภายในปี ๒๕๔๖ นี้ กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยครอบครัว ที่ได้ใช้เวลาร่างกันมานานถึงสี่พุทธศักราชแล้ว จะสามารถประกาศใช้ได้

ดังนั้น ในโอกาสที่ กฎกระทรวงฯ จะมีการประกาศบังคับใช้ ควรจะได้มีการดำเนินการเพื่อเตรียมสร้างความพร้อมรองรับ โดยเฉพาะการเผยแพร่ทำความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้อง สถาบันบ้านเรียนไทย ซึ่งเป็นองค์กรเครือข่ายของกลุ่มครอบครัวบ้านเรียน จึงได้ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จัดให้มีการประชุมปฏิบัติการ “เวทีบ้านเรียนไทย ๔ ภูมิภาค” ขึ้น ด้วยวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

๑. เพื่อเผยแพร่ ชี้แจงทำความเข้าใจ และรวบรวมข้อคิดเห็น ที่มีต่อร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการศึกษาโดยครอบครัว และการดำเนินการอันเนื่องมาจากกฎกระทรวงฉบับนี้ ให้แก่บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติงานของรัฐในเขตพื้นที่และครอบครัวในแต่ละภูมิภาค ซึ่งจะต้องเป็นผู้ใช้และผู้รับผลจากกฎกระทรวงดังกล่าวต่อไป

๒. ทำการสังเคราะห์แสดงสภาพการณ์ของ ข้อคิดเห็นร่วมที่สำคัญ ข้อคิดเห็นที่ยังมีความแตกต่าง ข้อคิดเห็นที่ควรนำไปสู่มาตรการต่อเนื่อง ปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษา โดยครอบครัวในเขตพื้นที่

๓. เป็นการสร้างการเคลื่อนไหวทางสังคม เปิดพื้นที่เวทีสาธารณะ เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ต่อแนวทางการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย สร้างกระบวนการความร่วมมือระหว่างกลุ่มครอบครัวบ้านเรียนในแต่ละภูมิภาคให้เข้มแข็งมั่นคงขึ้น

พร้อมกันนั้น ยังถือเป็นเนื้อหาสำคัญส่วนหนึ่งที่ได้นำมาสังเคราะห์ไว้ในงานการศึกษาวิจัย “สภาพการณ์และฐานข้อมูลการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย” อีกด้วย

กำหนดการประชุมมีทั้งหมด ๔ ครั้ง ได้แก่

ภาคกลาง วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๖ ณ โรงเรียนราชวินิต (ประถม) กรุงเทพฯ

ภาคเหนือ วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๔๖ ณ โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ภาคอีสาน วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๔๖ ณ โรงเรียนอนุบาลขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ภาคใต้ วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๖ ณ โรงเรียนอนุบาลสงขลา จังหวัดสงขลา

ในแต่ละครั้ง มีผู้เข้าประชุมจำนวนประมาณ ๑๐๐ - ๑๒๐ คน ประกอบด้วย ครอบครัวที่กำลังจัดการศึกษาโดยครอบครัวและครอบครัวผู้สนใจในภูมิภาค ผู้แทนหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่จะมีส่วนร่วมรับ

ผิดชอบกฎกระทรวงว่าด้วยการศึกษาโดยครอบครัวต่อไป ผู้บริหารของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ ครู อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ที่สนใจ ตลอดจนสื่อมวลชน

สาระสำคัญของการประชุมประกอบด้วย ๓ เนื้อหาใหญ่ ได้แก่

๑. การทำความเข้าใจต่อสาระสำคัญของร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดย
ครอบครัว

๒. แนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการต่อการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

๓. ข้อคิดเห็นโดยรวมต่อเรื่องการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จากการแลกเปลี่ยนความเห็นของ
ผู้เข้าร่วมประชุม พร้อมกับที่รวบรวมได้จากแบบสำรวจ ซึ่งจำแนกได้เป็น ๔ ประเด็น คือ ข้อคิดเห็นร่วมที่
สำคัญ , ข้อคิดเห็นที่ยังมีความแตกต่าง , ปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษา
โดยครอบครัว และข้อคิดเห็นที่ควรนำไปสู่มาตรการต่อเนื่อง

การนำเสนอในที่นี้ เป็นการสังเคราะห์ผลที่ได้จากการประชุมทั้ง ๔ แห่ง ตามสาระสำคัญดังกล่าว
เป็นลำดับไป

สาระสำคัญของร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

กฎกระทรวงฯ ที่มีการดำเนินการในขั้นตอนของการร่างโดยคณะทำงานของกระทรวงศึกษาธิการถึง
๓ ชุด ตั้งแต่กลางปี พ.ศ. ๒๕๔๓ จนถึงปัจจุบัน หากพิจารณาในส่วนที่เป็นเนื้อหาของตัวร่าง จะเห็นได้ถึง
การปรับเปลี่ยนในแต่ละช่วงซึ่งสามารถสะท้อนพัฒนาการของท่าทีและความเข้าใจของภาครัฐที่มีต่อการจัด
การศึกษาโดยครอบครัว ทั้งยังอาจเป็นตัวสะท้อนถึงความเข้าใจของสังคมไทยได้ในระดับหนึ่งด้วย ดังมี
สาระสำคัญพิจารณาเปรียบเทียบในแต่ละร่าง ดังนี้

ร่างฉบับแรก

มีการกำหนดหลักการและจุดมุ่งหมายที่รับรองสิทธิของครอบครัว ว่าเป็นสิทธิโดยพื้นฐานตามธรรมชาติ
ของบิดามารดาและครอบครัว และการศึกษาโดยครอบครัวเป็นการศึกษาอีกทางเลือกหนึ่งที่มีความ
หลากหลาย แตกต่างไปตามปรัชญา ทักษะ ความเชื่อ ความต้องการ หรือสภาพปัญหาของแต่ละครอบครัว

ให้มีการตั้งหน่วยงานโดยเฉพาะขึ้นเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาโดยครอบครัวพร้อมกับการ
ศึกษาที่จัดโดยศูนย์การเรียนขององค์กร/สถาบันทางสังคมต่างๆ ตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติการ
ศึกษาแห่งชาติฯ ในส่วนกลางเรียกว่า “คณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์การเรียน” ภายใต้คณะ
กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งให้มีคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์การเรียนเขตพื้นที่ฯ
ด้วย มีองค์ประกอบจากผู้แทนของส่วนราชการ ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิและ

อื่นๆ จุดเด่นในข้อนี้ก็คือทำให้มีหน่วยงานดูแลโดยตรง ที่เชื่อว่าจะมีความรู้ความเข้าใจจริงๆ ต่อแนวทางการศึกษาที่เป็นทางเลือกต่างไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการฯ ศูนย์การเรียนรู้เขตพื้นที่นี้จะทำหน้าที่รับผิดชอบ และอาจมอบหมายให้สถานศึกษา (ที่มีโครงการการศึกษาโดยครอบครัวในสถานศึกษา) และศูนย์ประสานงานหรือองค์กรที่ครอบครัวรวมตัวกันจัดตั้งขึ้น ทำหน้าที่ร่วมประสานงานและรับผิดชอบต่อเรียนด้วย ทั้งนี้โดยถือว่าเป็นการจดแจ้งไม่ใช่การขออนุญาต จึงไม่มีการกล่าวถึงอำนาจในการอนุมัติหรือไม่อนุมัติของเจ้าหน้าที่รัฐ และไม่มี การจำกัดวุฒิการศึกษาของบิดามารดาที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ในส่วนการจัดการศึกษาและการกำกับเรื่องคุณภาพ กำหนดให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยครอบครัวจะต้องจัดทำรายงานประจำปีแสดงต่อหน่วยงานรับผิดชอบต่อเรียน และเมื่อเห็นว่าสำเร็จตามหลักสูตรแล้ว ให้แจ้งต่อคณะกรรมการฯ ศูนย์การเรียนรู้เขตพื้นที่ เพื่อดำเนินการเทียบความรู้และออกหลักฐานการศึกษา

ร่างฉบับที่สอง

แม้หลักการและจุดมุ่งหมายยังคงไว้อย่างเดิม คือรับรองสิทธิพื้นฐานของครอบครัว รับรองการเป็น การศึกษาทางเลือกที่มีความแตกต่างออกไปได้ แต่ข้อกำหนดต่างๆ ที่ได้ปรับเปลี่ยนไปจากร่างแรกกลับ สะท้อนความกังวลของภาครัฐถึงการที่มีพ่อแม่แอบอ้างหาผลประโยชน์ และความไม่เชื่อมั่นว่าพ่อแม่จะ จัดการศึกษาให้กับลูกได้

ข้อเสนอให้จัดตั้งหน่วยงานคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแบบศูนย์การเรียนรู้ ทั้งในส่วนกลางและ เขตพื้นที่ของร่างฉบับแรกถูกตัดออกไป โดยให้ขึ้นกับคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขต พื้นที่โดยตรง

มีการเพิ่มข้อกำหนดในการกำกับควบคุมขึ้นหลายมาตรการ ได้แก่ ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการ อนุมัติหรือไม่อนุมัติการจัดการศึกษาของครอบครัว ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการเรียกหลักฐานเพิ่มเติมนอก เหนือจากที่ระบุไว้ในกฎกระทรวงแล้ว ให้มีหน่วยงานรับผิดชอบต่อเรียนเฉพาะที่สำนักงานเขตพื้นที่เท่านั้น กำหนดให้พ่อแม่ผู้จัดการศึกษาต้องรายงานผลตามแบบที่เขตพื้นที่กำหนดปีละ ๒ ครั้ง รวมทั้งให้อำนาจ แก่สำนักงานเขตพื้นที่ในการเพิกถอนสิทธิการจัดการศึกษาหากพิจารณาเห็นว่าพ่อแม่จัดการศึกษาไม่มี คุณภาพและประสิทธิภาพ

ร่างฉบับที่สาม ฉบับล่าสุด

หลักการสำคัญยังคงอยู่ แม้มีการปรับข้อความไปบ้างเล็กน้อย สะท้อนว่าสิทธิของพ่อแม่และ ความเป็นการศึกษาทางเลือกที่ตั้งอยู่บนปรัชญา ทัศนคติ ความเชื่อของแต่ละครอบครัว เป็นสิ่งที่ไม่มีการ ควบคุมได้

หน่วยงานรับผิดชอบของรัฐตกลงว่าเป็น คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ไม่มีการตั้งส่วนงานขึ้นโดยเฉพาะตามร่างแรก

หน่วยงานรับผิดชอบได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่ และสถานศึกษาและองค์กรเครือข่ายการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ตามที่สำนักงานฯ รับมอบหมาย เหมือนกับร่างแรก ต่างออกไปตรงที่ไม่ได้ระบุว่า เป็นสถานศึกษาที่มีโครงการการศึกษาโดยครอบครัวในสถานศึกษานั้น

ยังคงให้อำนาจการอนุมัติหรือไม่อนุมัติแก่เจ้าหน้าที่รัฐ พร้อมทั้งอำนาจในการเพิกถอนการจดทะเบียนเช่นเดียวกับร่างที่สอง แต่ตัดการเรียกหลักฐานเพิ่มเติมตามดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ออกไป และปรับข้อความตรงสาเหตุที่จะทำให้มีการเพิกถอนว่าเป็นเพราะ “ไม่ดำเนินการตามจุดมุ่งหมาย หลักการแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ” แทนที่เคยใช้ว่า “ไม่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ” ซึ่งเสี่ยงกับภูมิรัฐภูมิธรรมของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลมากเกินไป

ยังคงให้มีการรายงานผลการศึกษาของพ่อแม่ ปีละ ๑ ครั้ง ลดจากปีละ ๒ ครั้งตามร่างฉบับที่สอง

นอกจากนี้ มีข้อกำหนดที่เกิดขึ้นใหม่หลายข้อในร่างฉบับล่าสุด ซึ่งในร่างฉบับแรกและฉบับสองไม่ได้มีการระบุไว้ ได้แก่

ระบุงูศการศึกษาของพ่อแม่ผู้จัดว่าต้องไม่ต่ำกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือมีประสบการณ์ที่เทียบได้ไม่ต่ำกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาและการวัดประเมินผลให้ดำเนินการตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยอาจปรับตามจุดเน้นของสาระการเรียนรู้ที่ครอบครัวพัฒนา และมีการปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม

ให้สำนักงานเขตพื้นที่จัดให้มีการประเมินผลการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลายอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง และให้ผู้เรียนเข้ารับการวัดผลและประเมินผลระดับชาติ ตามระยะเวลาและเงื่อนไขที่กระทรวงกำหนด

สำนักงานเขตพื้นที่จะเป็นหน่วยงานพิจารณาตัดสินการผ่านช่วงชั้น การจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ออกหลักฐานการศึกษาและหลักฐานการจบการศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษาจากครอบครัวบ้านเรียนมีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน

สำหรับร่างกฎกระทรวงฯ ฉบับล่าสุดนี้ มีรายละเอียดอยู่ในภาคผนวก

แนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการต่อการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ในการประชุมฯ ทุกครั้งทั้งสี่ภูมิภาค ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการได้บรรยายถึงแนวนโยบายที่มีต่อการจัดการศึกษาโดยครอบครัว กล่าวโดยสรุป ดังนี้

๑. หลักการสำคัญอันเป็นเจตนารมณ์ประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา คือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และสถาบันทางสังคมต่างๆ ให้มีบทบาทร่วมเป็นผู้จัดการศึกษา นอกเหนือจากที่รัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้รูปแบบของการจัดการศึกษาต่อจากนี้ไปมีความหลากหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียน ตรงตามธรรมชาติของการเรียนรู้มากขึ้นที่มุ่งสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งยังเป็นไปตามการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของโลกในวันนี้และในอนาคต

๒. รัฐบาลได้ประกาศนโยบายไว้อย่างชัดเจนว่า จะส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกส่วนในสังคมได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและฝึกอบรม โดยรัฐจะเป็นผู้วางระบบ นโยบาย กำกับคุณภาพและมาตรฐาน การระดมทรัพยากร ตลอดจนการเตรียมความพร้อมในทุกๆ ด้าน

๓. กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายบัญญัติปฏิรูป มุ่งปฏิรูปการศึกษาใน ๕ ด้าน ในนโยบายประการแรกคือ การปฏิรูประบบการศึกษา ได้ให้ความสำคัญอย่างเต็มที่ต่อการรวมพลังของสังคมให้ร่วมกันสร้างสรรค์การศึกษาที่มีความหลากหลาย การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

๔. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฯ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทการศึกษาของชาติ ได้รับรองสิทธิในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร และสถาบันทางสังคมต่างๆ ไว้ ภายใต้หลักการเอกภาพด้านนโยบายหลากหลายในการปฏิบัติ หลักการกระจายอำนาจ และหลักการมีส่วนร่วมที่สามารถตรวจสอบได้

๕. กล่าวเฉพาะการศึกษาโดยครอบครัว ที่พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการจัดการศึกษาให้กับบุตร บนพื้นฐานของความรักความปรารถนาดีต่อบุตรหลานของตน ถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการศึกษาเรียนรู้ ที่มีพัฒนาการในสังคมไทยอย่างน่าสนใจและเชื่อว่าจะเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ รัฐภายใต้การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายที่จะส่งเสริมสนับสนุน ให้ความสำคัญ เร่งดำเนินการโดยเฉพาะในการประกาศใช้กฎกระทรวงเพื่อการนี้ จะให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ.๒๕๔๖ พร้อมกับให้มีกลไกทางกฎหมายและกลไกสนับสนุนอื่นๆ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ ทั้งนี้ ภายใต้หลักหรือกรอบในการดำเนินการ ๕ ประการ ได้แก่ (๑) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว (๒) พ่อแม่จะต้องมีอิสระในการดำเนินการ ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (๓) มีความสอดคล้องกับหลักการและแนวทางในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ (๔) มีคุณภาพได้มาตรฐาน (๕) ความเป็นสากลเทียบเคียงกับต่างประเทศได้

ข้อคิดเห็นโดยรวมต่อเรื่องการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ข้อคิดเห็นร่วมที่สำคัญ

๑. การศึกษาโดยครอบครัวเป็นรูปแบบการศึกษาที่แตกต่างไปจากการศึกษาของโรงเรียนแบบเดิม

ทุกฝ่ายเห็นด้วยและยอมรับว่า รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีความแตกต่างไปจากการศึกษาของโรงเรียน จึงถือเป็นนวัตกรรมที่น่าสนใจในช่วงของการปฏิรูปการศึกษาในขณะนี้ได้ และไม่ควรใช้รูปแบบ กฎเกณฑ์ วิธีการอย่างที่ทำในโรงเรียน ไปครอบงำบนการศึกษาของครอบครัว กลายเป็นเสมือนการย้ายโรงเรียนไปไว้ที่บ้าน ซึ่งจะกลายเป็นการสร้างข้อจำกัดของการสร้างสรรค์แนวทางใหม่ๆ

๒. บ้านเรียนยังคงต้องมีการประสานความร่วมมือกับโรงเรียน สามารถเชื่อมต่อการศึกษาระบบโรงเรียนได้

จากสภาพความเป็นจริงในบริบททุกด้านของสังคมไทยปัจจุบัน การศึกษาโดยครอบครัวหรือการศึกษาแบบบ้านเรียนโดยส่วนใหญ่ยังไม่สามารถมีเส้นทางเดินที่เป็นอิสระของตัวเองไปจนตลอดเส้นทาง ในช่วงระยะใดระยะหนึ่งยังคงต้องกลับเข้ามาศึกษาต่อในการศึกษาในระบบ อีกทั้ง ภาวะของครอบครัวไทยโดยรวมก็ยังขาดความเข้มแข็งที่เพียงพอ แหล่งส่งเสริมการเรียนรู้ระบบก็มีน้อยเกินไป ทำให้บ้านเรียนส่วนใหญ่ยังต้องอาศัยฐานการสนับสนุนจากโรงเรียน โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน

แต่ก็มีครอบครัวบ้านเรียนบางครอบครัวที่มีความพร้อม มีความเข้มแข็ง อาจดำเนินการไปตามแนวทางของตนอย่างเป็นอิสระ จนลูกเติบโตมีความรู้ความสามารถดำเนินชีวิตประกอบกิจการเป็นของตนเอง อย่างไม่ต้องติดขัดกับค่านิยมปรีญญาบัตรในระบบการศึกษาได้

๓. ภาครัฐควรมีบทบาทในทางส่งเสริมสนับสนุนเป็นด้านหลัก และกำกับควบคุมเท่าที่จำเป็น กฎระเบียบต่างๆ ควรยืดหยุ่นและเปิดกว้าง

ให้เป็นที่ไปตามหลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายของสังคมให้เข้ามาร่วมกันรับผิดชอบการจัดการศึกษาของชาติ และจากความเป็นจริงที่การเรียนรู้เพื่อเข้าถึงเทคนิควิทยาการในปัจจุบัน จำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้มีพลวัตในรูปแบบและกระบวนการที่หลากหลายยิ่งขึ้น ซึ่งต้องการโอกาสจากความเป็นอิสระ ความยืดหยุ่น ไปสร้างเสริมปัจจัยของการสร้างสรรค์ หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม วิธีการทำงานแบบเดิม เพื่อให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงนี้ และลดอุปสรรคอันเกิดจากความแข็งตัวของระบบราชการลง

๔. ผู้สำเร็จการศึกษาจากการศึกษาโดยครอบครัวมีศักดิ์และสิทธิ์ทัดเทียมกับผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน

จากการยอมรับว่ารูปแบบการศึกษาที่แตกต่างสามารถสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพเท่าเทียมกันได้ และศูนย์การเรียนรู้ครอบครัว (รวมทั้งศูนย์การเรียนรู้ที่จัดโดยองค์กรหรือสถาบันสังคมอื่น) มีสถานภาพเป็น

สถานศึกษาประเภทหนึ่งเช่นเดียวกับโรงเรียน เมื่อการศึกษาโดยครอบครัวมีกระบวนการในการวัดผล ประเมินผล การประกันคุณภาพการศึกษา อย่างมีมาตรฐานของตนและได้รับการรับรองจากหน่วยงาน ภาครัฐที่รับผิดชอบครบถ้วนตามกระบวนการของการจัดการศึกษาดังที่เชื่อถือกันอยู่ในปัจจุบัน ผู้เรียนจาก ศูนย์การเรียนครอบครัวย่อมถือได้ว่าเป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับการศึกษาที่จัด อย่างมีศักดิ์และสิทธิ์ สมบูรณ์ทุกประการ

๕. ครอบครัวผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวมีสิทธิในสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับการสนับสนุน จากรัฐเท่าเทียมกับการจัดการศึกษาในสถานศึกษาอื่น ๆ ในระดับเดียวกัน

ทั้งสิทธิประโยชน์ในเรื่องการส่งเสริมให้ความรู้ ให้เงินอุดหนุน ให้การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษี โอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาต่างๆ ของรัฐ และอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ในฐานะที่เป็นรูปแบบการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่มีสถานภาพทางกฎหมายรับรอง

๖. ควรจัดให้มีการทำความเข้าใจอย่างต่อเนื่องจริงจังแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะมีหน้าที่ รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยครอบครัวในเขตพื้นที่การศึกษา

โดยจัดให้มีเวทีการประชุม สัมมนา อบรมปฏิบัติการ ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติกับครอบครัวผู้จัดการศึกษา อย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน หาข้อตกลง ที่เหมาะสมร่วมกัน ลดความขัดแย้งที่ไม่จำเป็น เกิดแนวทางการประสานความร่วมมือมุ่งไปสู่เป้าหมาย เพื่อคุณภาพทางการศึกษา อย่างมีความเคารพในความแตกต่างของกันและกัน

๗. กรณีมีความขัดแย้งสำคัญเกิดขึ้นควรให้มีกลไกในรูปองค์คณะบุคคลเข้ามาช่วยในการ ไกล่เกลี่ยแก้ไขปัญหา

เนื่องจากความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นได้โดยง่ายในท่ามกลางการเรียนรู้สิ่งใหม่ซึ่งจะต้องมีการลอง ผิดลองถูกของทุกฝ่าย และจากการที่ต่างยังยึดติดอยู่กับค่านิยมเดิม เชื้อมั่นในความถูกต้องของฝ่ายตน การใช้อองค์คณะบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากคู่กรณี มีความเป็นกลาง ย่อมเป็นวิถีทางที่สร้างสรรค์ และ ยังจะเป็นการพลิกเปลี่ยนหนทางแก้ปัญหาแบบเดิมๆ ของสังคมไทยซึ่งขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนของสากลโลก คือการที่ข้อขัดแย้งต่างๆ มักถูกระงับหรือถูกบงคับจากการใช้ดุลยพินิจและการตัดสินใจโดยเจ้าหน้าที่ฝ่าย รัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว

๘. การศึกษาโดยครอบครัวควรสร้างความเข้มแข็งให้สามารถเป็นที่เชื่อถือได้รับการยอมรับ จากสังคมอย่างแท้จริง

ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวควรมุ่งให้เกิดการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายของตน เพื่อสร้างความร่วมมือ ช่วยเหลือระหว่างกัน มีการพัฒนาองค์ความรู้ในแนวทางของการศึกษาโดยครอบครัวให้เป็นที่ประจักษ์ชัด โดยเฉพาะในเรื่องคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน อาทิ มีการพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ ระบบการวัดประเมินผล ของตนที่ได้รับการยอมรับ จะช่วยให้ลดการถูกตรวจสอบจากภายนอกหรือจากภาครัฐลงไป การสร้างความ

เข้มแข็งให้กับกลุ่มหรือเครือข่ายการศึกษาโดยครอบครัวนี้จำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐทั้งในส่วนกลางและจากเขตพื้นที่การศึกษาตามสมควร

ข้อคิดเห็นที่ยังมีความแตกต่าง

ความแตกต่างส่วนใหญ่ตกอยู่ในเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ ที่ถูกกำหนดไว้ในร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว นำมาซึ่งข้อคิดเห็นในทางเห็นด้วย/ไม่เห็นด้วย กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

๑. การจดทะเบียนควรเป็นการจดทะเบียนเพื่อขออนุมัติหรือเป็นการจดทะเบียน ?

กฎกระทรวงกำหนดให้มีการจดทะเบียนเพื่อขออนุมัติการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ให้อำนาจแก่สำนักงานคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการตรวจสอบคุณสมบัติของพ่อแม่ที่จะจัดการศึกษา และให้อำนาจแก่คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาที่อาจไม่อนุมัติให้จัดการศึกษาตามที่ร้องขอหากเห็นว่าคุณสมบัติไม่เหมาะสม เพราะเห็นว่ารัฐมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมกลั่นกรองตั้งแต่เบื้องต้น ให้ดำเนินการได้เฉพาะครอบครัวที่มีความพร้อมเท่านั้น กับป้องกันพ่อแม่ประเภทที่จะแอบแฝงใช้ประโยชน์อันมิควรจากสิทธิของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวนี้

สำหรับความเห็นที่ควรเป็นการจดทะเบียน เพราะเห็นว่าการศึกษาโดยครอบครัวเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองจากมาตรา ๑๒ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แล้ว ในการยื่นจดทะเบียนตามกำหนดในกฎกระทรวงจึงควรเป็นเพียงการแจ้งการดำเนินการให้เจ้าหน้าที่รับทราบ ขึ้นทะเบียนไว้เพื่อการติดตามดูแลสนับสนุน หากเอกสารหลักฐานใดยังไม่ครบถ้วนก็แก้ไขให้ครบถ้วนในเชิงของการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่จำเป็น หน่วยงานรับผิดชอบไม่ควรมีอำนาจในการอนุมัติหรือไม่อนุมัติให้จัด เพราะหากไม่อนุมัติก็จะเป็นการละเมิดต่อสิทธิของพ่อแม่ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ส่วนผู้ที่หวังแอบแฝงใช้แรงงานเด็กหรือลูกอย่างขัดต่อกฎหมายการมาจดทะเบียนเท่ากับเป็นการเปิดเผยตนเองและเข้าสู่กระบวนการติดตามของรัฐ จึงไม่น่าจะมีพ่อแม่กลุ่มนี้เข้ามาปะปน

๒. พ่อแม่ที่ไม่มีวุฒิทางครู ไม่มีวุฒิการศึกษา จะสามารถจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้หรือไม่ ?

โดยเฉพาะในส่วนภาครัฐที่รับผิดชอบจัดการศึกษาอยู่ในระบบ จะเชื่อว่าการศึกษาคือการสอนและการถ่ายทอดความรู้ ดังนั้น ผู้ถ่ายทอดจะต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิมีความสามารถและประสบการณ์เพียงพอ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้จากการมีหลักฐานวุฒิต่างการศึกษา วุฒิศึก มายืนยัน พ่อแม่ที่ไม่มีวุฒิดังกล่าว หรือมีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่ควรให้เป็นผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว

ส่วนที่ไม่เห็นด้วย แย้งว่าลำพังวุฒิการศึกษาไม่สามารถยืนยันภูมิรู้ภูมิธรรมของบุคคลได้อย่างแท้จริง ประสบการณ์ของชีวิตซึ่งเป็นสิ่งที่ตรวจสอบได้เช่นกันควรนับเป็นคุณวุฒิสำคัญของผู้จัดการศึกษาได้ด้วย

เรื่องวุฒิทางครูก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน นอกจากนั้น กระบวนการเรียนรู้ของการศึกษาโดยครอบครัวมีความแตกต่างออกไป ไม่ใช่การสอนแบบในห้องเรียน พ่อแม่จะมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าเป็นผู้สอน โดยจัดให้ลูกมีโอกาสเรียนรู้จากผู้รู้และแหล่งเรียนรู้หลากหลาย ความพร้อมและความเหมาะสมของพ่อแม่จึงไม่ควรถูกจำกัดด้วยวุฒิการศึกษา วุฒิครู

๓. ควรคำนึงถึงสิทธิของเด็กหรือของลูกเพียงใด จะมั่นใจได้อย่างไรว่าพ่อแม่ไม่ได้บังคับลูกไปตามความเชื่อของตน ?

เนื่องจากยังมีความกังวลของสังคมและภาครัฐอยู่ไม่น้อยว่า การศึกษาโดยครอบครัวเกิดจากพ่อแม่ที่มีความคิดเห็นแตกต่างไปจากสังคม มีความเชื่อหรือศรัทธาของตนและอยากผลักดันให้ลูกเติบโตไปในทิศทางที่ตั้งเป้าหมายไว้ โดยอาจยึดเอาความเห็นความเชื่อของตนแต่ฝ่ายเดียวอย่างขาดความเคารพในสิทธิของลูก ซึ่งอาจสร้างความกดดันบีบคั้นให้กับเด็กในระยะยาวต่อไปได้

ในขณะที่ข้อชี้แจงของทางครอบครัวจะยืนยันหนักแน่นว่า การตัดสินใจเข้าสู่การศึกษาแบบบ้านเรียนจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีความเห็นพ้องต้องกันของครอบครัว โดยเฉพาะจากความยินยอมร่วมมือของตัวเด็ก หากมาจากการบังคับหรือกดดันลูกจะกลายเป็นอุปสรรคใหญ่ไม่สามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ เพราะเด็กจะต่อต้านหรือไม่เปิดรับ และโดยข้อเท็จจริงมูลเหตุของการตัดสินใจของครอบครัวโดยส่วนใหญ่จะเป็นผลมาจากการที่ลูกไม่สามารถหรือแสดงความต้องการที่จะศึกษาในโรงเรียน ด้วยสาเหตุต่างๆ ทั้งจากข้อจำกัดของตัวเด็กเองและจากปัญหาที่ประสบในโรงเรียน จึงมีที่มาของการตัดสินใจจากการคำนึงถึงสิทธิและความเป็นจริงตามลักษณะเฉพาะตัวของเด็กเป็นสำคัญ

๔. การกำกับดูแลของรัฐในเรื่องคุณภาพของผู้เรียน ควรคุมตั้งแต่ต้นตลอดทั้งกระบวนการ หรือควรมุ่งเฉพาะผลลัพธ์ปลายทาง ?

ข้อเสนอให้เน้นการควบคุมดูแลตั้งแต่ต้นด้วยเห็นว่าจะทำให้แก้ปัญหาได้ทันการณ์ มีการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ของพื้นที่เป็นระยะๆ โดยยึดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นบรรทัดฐานในการประเมินคุณภาพผู้เรียน หากบกพร่องในมาตรฐานใดก็จะได้จัดให้มีการนิเทศก์และการสอนซ่อมเสริมได้

พ่อแม่ส่วนใหญ่จะเห็นว่าทัศนศึกษาดังกล่าวนั้น เป็นการนำหลักเกณฑ์วิธีการของการศึกษาในระบบโรงเรียนมาใช้กับการศึกษาโดยครอบครัว ในขณะที่การศึกษาที่บ้านจะเน้นคุณลักษณะเฉพาะตัวของลูกเป็นการจัดการเรียนรู้ไปตามความพร้อมความสนใจของตัวเด็กเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นโอกาสดีที่จะจัดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่คาดหวังอย่างค่อยเป็นค่อยไปสอดคล้องกับตัวเด็กอย่างแท้จริง ซึ่งการศึกษาในห้องเรียนสำหรับเด็กจำนวนมากทำไม่ได้ ดังนั้น ควรให้พ่อแม่มีอิสระในการจัดกระบวนการและตั้งเกณฑ์การประเมินผลของตัวเองให้มากที่สุด เจ้าหน้าที่เพียงดูอยู่ห่างๆ และให้มีการวัดประเมินผลจากภายนอกในแต่ละระดับช่วงชั้นที่จำเป็น เชื่อว่าจะไม่เป็นการสายเกินแก้ไปแต่อย่างไร

๕. ควรยึดในมาตรฐานเดียวตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือควรยอมรับในมาตรฐานที่มีความแตกต่างหลากหลายได้ ?

เหตุผลของมาตรฐานเดียวก็เพื่อให้เกิดบรรทัดฐานที่เท่ากันเป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวในความเป็นพลเมืองของชาติ พร้อมทั้งยังมีเหตุผลอื่นๆ สนับสนุนอีก อาทิ เพื่อการอยู่ร่วมกับสังคมส่วนใหญ่อย่างไม่แปลกแยก เพื่อสมรรถนะการแข่งขันของคนในชาติบนเวทีโลก เป็นต้น

ส่วนเหตุผลของการเสนอมาตรฐานที่มีความแตกต่างหลากหลาย ได้แก่ การคำนึงถึงความแตกต่างในทางภูมิศาสตร์ ความแตกต่างในทางรากฐานทางวัฒนธรรมท้องถิ่น การให้ความเคารพต่อชนชาติต่างๆ ที่มีพัฒนาการร่วมกันมาในชาติ การยืนยันยึดดำรงเอกลักษณ์ประจำชาติไทยอย่างมุ่งสร้างสันติภาพความร่วมมือในสังคมโลก การยอมรับในธรรมชาติจริงของชีวิตที่ย่อมมีความแตกต่างหลากหลายกันไป ยอมรับว่าความเจริญของงานของชีวิตย่อมมีวิถีอันเหมาะสมของแต่ละบุคคลได้ และระบบมาตรฐานเดียวมักกลายเป็นข้อจำกัดสำคัญของการที่ปัจเจกบุคคลจะได้ค้นพบและต่อเติมศักยภาพของตนให้สมบูรณ์ เป็นต้น

๖. การศึกษาโดยครอบครัวเป็นการเพิ่มภาระ หรือช่วยส่งเสริมผลสำเร็จในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ?

มีเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนไม่น้อยที่ยังเห็นว่า การให้สิทธิแก่พ่อแม่ให้มีการจัดการศึกษาในรูปแบบที่มีความแตกต่างออกไปจากที่เคยเรียนกันอยู่แต่เฉพาะในโรงเรียน เสมือนให้ท้ายแก่อภิสิทธิ์ชนคนกลุ่มหนึ่งที่ไม่ยอมทำเหมือนๆ คนอื่น และก่อให้เกิดภาระงานเพิ่มขึ้นในหน่วยงานของพื้นที่ ทำให้รัฐต้องเสียงบประมาณต้องมีเจ้าหน้าที่เพิ่มเติมสำหรับการติดตามดูแล โดยไม่เห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการนี้แต่ประการใด

ในอีกมุมมองหนึ่ง หากเห็นร่วมกันว่า การศึกษาได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ของสังคม และสังคมไทย กำลังพยายามทุกวิถีทางอย่างเต็มที่เพื่อการปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปการเรียนรู้ของคนในชาติ มุ่งให้เกิดสังคมแห่งสติปัญญาสังคมแห่งการเรียนรู้ในอนาคต ภารกิจสำคัญของแต่ละหน่วยงานทางการศึกษาขณะนี้ จึงควรจะเป็น การสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ให้พ้นจากความติดตันของปัญหาเดิมๆ ดังนั้น การเกิดขึ้นของรูปแบบการศึกษาเรียนรู้ที่มีความแตกต่างออกไปอย่างการศึกษาโดยครอบครัว จึงเสมือนเป็นการมาช่วยต่อเติม เสมือนเป็นโครงการนำร่องของการปฏิบัติเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ มองให้เห็นว่าเป็นการมาช่วยงานของรัฐของพื้นที่ที่ย่อมได้ นักบริหารที่ชาญฉลาดสามารถแปรให้เป็นผลงานความสำเร็จได้เช่นกัน ทั้งในทางการสร้างสรรค์แนวทางการเรียนรู้ใหม่ การสร้างความมีส่วนร่วม หรือการระดมทรัพยากรจากครอบครัวมาใช้ในการจัดการศึกษา

ปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาโดยครอบครัว ปัจจัยเกื้อหนุน

๑. สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฯ และสิทธิตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ช่วยรับรองและให้หลักประกันแก่ครอบครัวในการจัดการศึกษาให้กับบุตร ภายใต้สภาพทางกฎหมายที่สมบูรณ์

๒. ความเป็นจริงของการพัฒนาในยุคใหม่ ที่พรมแดนของการเรียนรู้ขยายกว้างขวางออกไปเกินกว่าการท่องบ่นจดจำ ความเป็นไปได้ที่บุคคลจะสามารถวางแผนกำหนดวิธีการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกที่ทุกทางตลอดเวลา ไม่จำกัดอยู่แต่ในรูปแบบของชั้นเรียนในโรงเรียนดังที่ผ่านมา

๓. ปัญหาในสังคมปัจจุบันมีความรุนแรงขึ้น กระทบต่อสภาพความมั่นคงปลอดภัยของทุกชีวิต ลูกหลานของทุกครอบครัวไม่ว่าจะสังกัดชนชั้นฐานะใดล้วนตกอยู่ในกลุ่มเสี่ยง ด้านหนึ่งได้ช่วยทำให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว เกิดความเชื่อเชิงมติดังคมหรือโดยทั่วไปว่าปัญหาทุกปัญหาสามารถแก้ไขได้จากการทำให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง การศึกษาโดยครอบครัวเป็นวิถีทางหนึ่งของการฟื้นคืนความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว จึงควรเห็นเป็นทางออกของการแก้ปัญหาไม่ใช่เป็นตัวปัญหา

๔. ความรักความบริสุทธิ์ใจที่พ่อแม่มีต่อลูก อาจเป็นความรักที่ปราศจากการถูกตั้งข้อเคลือบแคลงสงสัยที่เหลืออยู่แต่เพียงประการเดียวในโลกทุกวันนี้ การศึกษาโดยครอบครัวย่อมมีรากฐานมาจากพลังความรักความปรารถนาดีของพ่อแม่ หากสังคมยังตั้งเงื่อนไขตรวจสอบกันมากมาย มนุษย์เราอาจไม่เหลืออะไรสำหรับการไว้เนื้อเชื่อใจกันอีกแล้ว

๕. นับจาก พ.ศ.๒๕๔๒ หรือภายหลังการประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เรื่องการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยมีพัฒนาการไปในทางที่ดี ได้รับความสนใจติดตามจากสถาบันต่างๆ ของสังคมอย่างกว้างขวาง มีปรากฏการณ์หลายประการที่สะท้อนให้เห็นความเข้าใจให้เกียรติขงหน่วยงานภาครัฐมากขึ้นเรื่อยๆ คำกล่าวแบบตั้งข้อกล่าวหาเห็นว่าเป็นพวกบ้าพวกแหกคอกน้อยลงไป

๖. กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว มีคำยืนยันจากผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงฯ ว่า จะประกาศใช้ได้ภายในปีการศึกษา ๒๕๔๖ นี้ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การศึกษาโดยครอบครัวมีศักดิ์และสิทธิ์ทางกฎหมายที่สมบูรณ์ ผู้สำเร็จการศึกษาจากการศึกษาโดยครอบครัวมีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน

๗. ครอบครัวบ้านเรือนได้มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรเครือข่ายที่มีการดำเนินงานเข้มแข็งมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดให้มีการประชุมเวทีบ้านเรือนสีภูมิภาค มีส่วนช่วยอย่างมากในการเผยแพร่สร้างความเข้าใจต่อเรื่องการศึกษาโดยครอบครัวให้กับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในเขตพื้นที่ ซึ่งจะต้องเป็นผู้ดูแลประสานงานกับทางครอบครัวต่อไป

๘. สถานศึกษาโรงเรียนมีความเข้าใจมากขึ้นต่อรูปแบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งได้กลายเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เป็นเป้าหมายที่โรงเรียนทุกโรงเรียนควรรีเริ่มพัฒนาขึ้นในปีการศึกษาถัดจากนี้ไป นอกจากนี้ แนวทางการส่งเสริมให้มีหลักสูตรท้องถิ่น ขยายฐานการเรียนรู้จากโรงเรียนออกไปสู่ครอบครัว ชุมชน สถาบันทางสังคมต่างๆ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยเชื่อมโยงให้เกิดแนวโน้มของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับบ้านเรียนหรือการศึกษาโดยครอบครัว และลดความรู้สึกเชิงคนละพวกคนละฝ่ายที่เคยเป็นบรรยากาศเก่าลงไป

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

๑. การไม่ยอมรับของเจ้าหน้าที่รัฐโดยเฉพาะในระดับปฏิบัติการในเขตพื้นที่ยังเป็นปัญหาใหญ่อยู่พอสมควร แม้แนวโน้มในระดับนโยบายและโดยทั่วไปจะดีขึ้น ประการสำคัญคือ การยังยึดวิธีคิดความเคยชินในกรอบระเบียบแบบเดิมที่เป็นระบบควบคุมสั่งการ ยังขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงในแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างบูรณาการที่มาจากความร่วมมือร่วมของทุกฝ่าย การไม่สามารถยอมรับในความแตกต่างหลากหลายได้ โดยเห็นว่าเป็นเพียงหลักการที่อาจดีแต่ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง รู้สึกสร้างคามยุ่งยากและเพิ่มภาระให้กับงานที่ต้องรับผิดชอบ ความหวงกังวลในเรื่องความมั่นคงจากกรณีชนชาติส่วนน้อย (ภาคเหนือ) กลุ่มต่างลัทธิศาสนา(ภาคใต้)ว่าจะใช้การศึกษาโดยครอบครัวเป็นข้ออ้างไม่ส่งลูกเข้าโรงเรียนแล้วปลูกฝังอุดมการณ์ของตนแทนอุดมการณ์ของชาติ เป็นต้น

๒. นโยบายส่วนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ แม้มีแนวโน้มดีขึ้น แต่ก็ยังไม่มี ความชัดเจนเพียงพอในเรื่องของการศึกษาตามมาตรา ๑๒ และการศึกษาโดยครอบครัว ดังจะเห็นได้จาก การที่ยังไม่มีเจ้าภาพหรือหน่วยงานในระดับสูงที่จะรับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้ สะท้อนถึงการไม่เห็นความสำคัญอย่างแท้จริงหรือจัดลำดับความสำคัญเอาไว้ในลำดับท้ายๆ ด้วยความสนใจส่วนใหญ่ทุ่มไปกับการปฏิรูปโครงสร้างการศึกษาในระบบเสียมากกว่า

๓. กฎกระทรวงว่าด้วยการศึกษาโดยครอบครัว ที่ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนพิจารณาในลำดับสุดท้ายก่อนการประกาศใช้ ยังถูกวิพากษ์วิจารณ์โดยเฉพาะจากครอบครัวบ้านเรียนและพ่อแม่ที่สนใจที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัวว่า ยังมีลักษณะการใช้วิธีคิดวิธีการของการศึกษาในระบบมาเป็นกรอบบังคับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว อย่างไม่ให้อิสระเท่าที่ควร ไม่สอดคล้องกับหลักการที่เป็นรูปแบบการศึกษาที่มีความแตกต่างออกไป ยังไม่สะท้อนการส่งเสริมสนับสนุนกลับไปในทางระแวงระวังเสียมากกว่า และให้อำนาจในการใช้ดุลยพินิจของทางเจ้าหน้าที่รัฐมากเกินไป ขาดหลักประกันไม่มีบทกำหนดให้การคุ้มครองต่อการที่สิทธิของพ่อแม่อาจถูกล่วงละเมิดจากอคติหรือความคับแคบของเจ้าหน้าที่ ยังเป็นกฎกระทรวงที่มีลักษณะเป็นอุปสรรคมากกว่าเป็นปัจจัยเกื้อหนุน

๔. กรอบบังคับที่อาจสร้างข้อจำกัดของการสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้แบบบ้านเรียนที่สำคัญก็คือ การกำหนดให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๕๔ และมาตรฐานการเรียนรู้ของ ๘ กลุ่มสาระ

วิชาตามหลักสูตร เป็นบรรทัดฐานสำคัญในการจัดการศึกษาและวัดผลประเมินการจัดการศึกษาของ ครอบครัว เป็นความขัดแย้งที่ยังไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจนว่าทำไมการศึกษาที่เข้าลักษณะการศึกษาตาม อรรถศาสตร์หรือการศึกษานอกระบบเป็นส่วนใหญ่ ยังคงต้องยึดเอาตามแบบแผนหลักสูตรที่ใช้กับการศึกษา ในระบบ แม้มีการผ่อนปรนว่าอาจมีการปรับจุดเน้นของสาระตามที่ครอบครัวพัฒนาและปรับใช้มาตรฐาน การเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม แต่ก็ยังคงคลุมเครือในหลักเกณฑ์และวิธีการของการปรับเปลี่ยนดังกล่าว ไม่แน่ว่าครอบครัวยังจะต้องยื่นเรื่องราวขออนุมัติให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจยินยอมอยู่หรือไม่ หรือ สามารถปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นไปได้อย่างมีพลวัตโดยแท้จริง

๕. สำนักงานคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานตามโครงสร้างใหม่ ต้องมีการจัด ระบบจัดเจ้าหน้าที่กันใหม่ทั้งหมด และมีภารกิจมากมายเพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง ระบบ นับว่าหนักหนามากและอาจมีรอยต่อหรือช่วงเวลาที่มีความสับสนกว่าจะเข้ารูปเข้ารอย ดังนั้น การ กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการกำกับดูแลและส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาโดยครอบครัวอีกด้วย จึงเป็นเรื่องที่คาดหมายได้ว่าจะขลุกขลักอยู่พอสมควร บางเขต พื้นที่อาจไม่ให้ความสำคัญต่อเรื่องนี้เลยจากเหตุต่างๆ ว่า ไม่มีงบประมาณ ไม่มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ

๖. เขตพื้นที่ส่วนใหญ่ยังขาดการส่งเสริมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น บางพื้นที่อาจจะไม่มีอยู่เลย หรือที่มีก็ไม่เอื้ออำนวยแก่การเรียนรู้ เป็นข้อจำกัดต่อกระบวนการเรียนรู้แบบบ้านเรียนที่มุ่งการเรียนรู้อย่าง มีปฏิสัมพันธ์กับความเป็นจริง ซึ่งต้องอาศัยแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๗. กลุ่มพ่อแม่ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว และผู้สนใจหรือมีความจำเป็นที่จะต้องเลือกจัดการ ศึกษาแบบบ้านเรียน ยังขาดกระบวนการในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเท่าที่ควร สังคมไทยยังไม่มั่งคั่ง ความรู้ในเรื่องนี้มากนัก แม้การเรียนรู้ที่บ้านจะเคยเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของเราแต่เดิมมาก็ตาม แต่ ในบริบทของสังคมยุคใหม่ความสามารถของพ่อแม่ถูกบั่นทอนไปจากภาระการดิ้นรนในการครองชีพ และ จากความเคยชินที่โตมาจากการศึกษาที่ถูกป้อนให้รับมาเป็นเวลาตลอดชีวิต พ่อแม่ที่มีความพร้อมในทุกๆ ด้านจริงๆ ยังมีจำนวนไม่มากนักและยังไม่สามารถเป็นหลักให้กับขบวนการหรือเครือข่ายของกลุ่มครอบครัวบ้านเรียนได้อย่างปลอดภัยจากภาระของตน นับเป็นอุปสรรคสำคัญของทางด้านครอบครัว

ข้อคิดเห็นที่ควรนำไปสู่มาตรการต่อเนื่อง

มาตรการทางภาครัฐ

๑. ข้อเสนอให้มีการเร่งรัดการประกาศใช้กฎกระทรวงว่าด้วยการศึกษาโดยครอบครัว เพื่อรับรอง สถานภาพทางกฎหมายให้กับผู้เรียนและครอบครัวผู้จัด พร้อมทั้งเปิดโอกาสอย่างแท้จริงในฐานะที่เป็นกฎ กระทรวงในระยะเริ่มต้น สำหรับเก็บรับประสบการณ์จากการปฏิบัติ แล้วนำไปสู่การปรับแก้ต่อไป ให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในเวลาไม่นานนัก

๒. ข้อเสนอให้มีคณะกรรมการหรือหน่วยงานระดับชาติ เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบดูแลเรื่องการศึกษา ตามมาตรา ๑๒ และการศึกษาโดยครอบครัว อาจเป็นองค์กฤษฎีโดยเฉพาะหรือเป็นหน่วยงานสำคัญใน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๓. ข้อเสนอในหลักการให้มีองค์คณะบุคคลที่เป็นกลาง ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้คำตัดสินที่เป็นธรรม ยอมรับได้ทุกฝ่าย ในกรณีที่มีความขัดแย้งสำคัญเกิดขึ้นในเขตพื้นที่

๔. ข้อเสนอให้มีการจัดการประชุม สัมมนา จัดการอบรมและอื่นๆ อย่างต่อเนื่องในการทำความเข้าใจเรื่องการศึกษาโดยครอบครัวแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในเขตพื้นที่ พร้อมทั้งให้มีเวทีของการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างครอบครัวกับเจ้าหน้าที่ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นจริง

๕. ข้อเสนอให้มีการจัดตั้งศูนย์แนะแนว ศูนย์สารสนเทศ หรือศูนย์ฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจ สร้างความพร้อมในการเป็นผู้จัดหรือมีส่วนร่วมจัดการศึกษาเรียนรู้ให้กับบุตรหลาน พร้อมทั้งการจัดทำ เอกสารคู่มือเผยแพร่

๖. ข้อเสนอให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจริงจังในกลไกต่างๆ เพื่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการ การศึกษาโดยครอบครัวตามกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ อาทิ การจัดสรรเงินอุดหนุน และทรัพยากรทางการศึกษา

๗. ข้อเสนอให้มีการดำเนินการจากภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการสนับสนุนองค์การเครือข่าย การศึกษาโดยครอบครัว ให้สามารถทำหน้าที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบเป็นผู้จัดการศึกษาแทนเขตพื้นที่การ การศึกษา และหน้าที่อื่นจำเป็นอื่นๆ

มาตรการด้านครอบครัว

๑. พ่อ แม่ ครอบครัว ต้องแสวงหาความรู้ ทำความเข้าใจ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับครอบครัว บ้านเรียนผู้บุกเบิก เพื่อการเริ่มต้นเข้าสู่การจัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างมีความพร้อม อย่างมีการทบทวนถึงสาเหตุปัจจัยและสิ่งที่มีหวังอย่างแท้จริง สามารถวางแผนทางในการจัดการศึกษาเรียนรู้ให้กับบุตร ได้ และตระหนักในภารกิจต่างๆ ที่จะต้องรับผิดชอบเมื่อได้ตัดสินใจเป็นผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวแล้ว

๒. ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม การมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครอบครัว การช่วยเหลือเสริมกำลังใจและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งเพื่อสร้างกลุ่มเพื่อนให้กับลูกหลาน

๓. ยกกระดับขีดความสามารถของกลุ่มครอบครัวบ้านเรียน ให้เป็นองค์การเครือข่ายที่มีโครงสร้าง การดำเนินงานเข้มแข็งมากกว่าที่ผ่านมา เพื่อทำหน้าที่สำคัญต่างๆ ได้แก่ การวิจัยสร้างองค์ความรู้พัฒนา คุณภาพการศึกษาโดยครอบครัว การเผยแพร่สร้างความเข้าใจต่อสังคม การประสานงานแสวงหาความ ร่วมมือและการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน การจัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของครอบครัวเพื่อ เสริมในส่วนที่ยังอ่อนแออยู่ของการศึกษาแบบบ้านเรียน เป็นต้น

บทที่ ๓

สภาพการณ์การศึกษาโดยครอบครัวในปัจจุบัน

ช่วงระหว่างเดือนเมษายน – พฤษภาคม ๒๕๔๖ โครงการวิจัยฯ ได้ทำการสำรวจ สัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายครอบครัวบ้านเรียน หรือครอบครัวที่กำลังจัดการศึกษาโดยครอบครัวในขอบเขตทั่วประเทศ จากแหล่งข้อมูลเบื้องต้นที่สำคัญ ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก และสถาบันบ้านเรียนไทย (สบท.)

มีผลของการสำรวจในสาระสำคัญ ดังนี้

สถานภาพของครอบครัวบ้านเรียน

ภูมิลำเนา

สำรวจพบครอบครัวบ้านเรียนในขอบเขตทั่วประเทศทั้งหมด จำนวน ๕๗ ครอบครัว มีจำนวนเด็กบ้านเรียนหรือเด็กที่กำลังศึกษาในรูปแบบการศึกษาโดยครอบครัว รวมทั้งหมด ๗๖ คน

เมื่อจำแนกตาม ภูมิลำเนา พบว่าครอบครัวบ้านเรียนจะอยู่ในภาคกลางมากที่สุด รวม ๓๘ ครอบครัว และกรุงเทพฯ เป็นจังหวัดที่มีครอบครัวบ้านเรียนมากที่สุด คือจำนวน ๒๓ ครอบครัว ภาคใต้เป็นภาคที่พบครอบครัวบ้านเรียนน้อยที่สุดคือจำนวน ๒ ครอบครัว

เด็กบ้านเรียนอยู่ในภาคกลาง จำนวน ๔๙ คน (โดยเฉพาะกรุงเทพฯ จำนวน ๓๒ คน) ภาคเหนือ ๑๓ คน ภาคอีสาน ๑๒ คน และภาคใต้ จำนวน ๒ คน รวมเด็กบ้านเรียนทั่วประเทศเป็นเด็กชาย ๕๑ คน เป็นเด็กหญิง ๒๕ คน

การที่ครอบครัวบ้านเรียนส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑลมากที่สุด เชื่อว่าเนื่องมาจาก อยู่ใกล้กับส่วนกลางที่มีโอกาสในการได้รับข้อมูลข่าวสารมากกว่า มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าผู้ที่อยู่ในจังหวัดห่างไกล ทำให้ครอบครัวมีปัจจัยทั้งในทางฐานะและความพร้อมทางด้านอื่นๆ ที่เอื้อต่อการที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ตารางที่ ๑ จำนวนครอบครัวบ้านเรียนและเด็กบ้านเรียนจำแนกตามภูมิภาค

ภูมิภาค	จำนวนครอบครัว : ครอบครัว	จำนวนเด็ก ชาย – หญิง : คน	
<u>ภาคกลาง</u>			
กรุงเทพฯ	๒๓	๒๐	๑๒
นนทบุรี	๕	๖	-
ปทุมธานี	๓	๒	๑
สมุทรปราการ	๔	๒	๓
สุพรรณบุรี	๑	๑	-
นครปฐม	๑	-	๑
สระบุรี	๑	๑	-
รวมภาคกลาง	๓๘	๓๒	๑๗
<u>ภาคเหนือ</u>			
เชียงใหม่	๓	๓	๒
เชียงราย	๓	๕	๑
สุโขทัย	๑	-	๑
อุตรดิตถ์	๑	๑	-
รวมภาคเหนือ	๘	๙	๔
<u>ภาคอีสาน</u>			
นครราชสีมา	๔	๔	๑
ขอนแก่น	๒	๓	๑
หนองบัวลำภู	๑	๑	-
บุรีรัมย์	๑	-	๑
สุรินทร์	๑	๑	-
รวมภาคอีสาน	๙	๙	๓
<u>ภาคใต้</u>			
พัทลุง	๑	๑	-
สงขลา	๑	-	๑
รวมภาคใต้	๒	๑	๑
รวมทั้งประเทศ	๕๗	๕๑	๒๕

อายุของบุตร

พิจารณาจากช่วงอายุของเด็กบ้านเรียน พบว่าจำนวนส่วนใหญ่ที่สุดจะอยู่ในช่วงวัยประถมศึกษา รองลงไป ได้แก่ ช่วงวัยมัธยมศึกษา และปฐมวัยตามลำดับ

ในรายละเอียด ยังพบว่าเด็กบ้านเรียนในช่วงวัยของการศึกษาระดับมัธยมปลาย จะมีจำนวนน้อยมาก คือ พบจำนวน ๓ คน น้อยกว่ากลุ่มอายุอื่นอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งคงมีผลมาจากเหตุปัจจัยหลายอย่าง โดยเฉพาะความไม่มั่นใจของครอบครัวในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ที่ยังใช้ระบบการคัดเลือกเฉพาะจากตัวเนื้อหาความรู้เป็นหลัก

ตารางที่ ๒ อายุของเด็กบ้านเรียนจำแนกตามเพศ

หน่วย : คน

ช่วงอายุ	ชาย	หญิง	รวม
ต่ำกว่า ๖ ปี (ปฐมวัย)	๙	๕	๑๔
๖ - ๑๑ ปี (ประถมศึกษา)	๓๑	๑๒	๔๓
๑๒ ปีขึ้นไป (มัธยมศึกษา)	๑๑	๙	๒๐
รวม	๕๑	๒๕	๗๖

อายุของบิดามารดา

พบว่าผู้เป็นบิดามารดาที่กำลังจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วงตั้งแต่ ๔๑ ขึ้นไป ทั้งบิดาและมารดา และมีมารดาที่มีอายุต่ำกว่า ๓๐ ปีอยู่เพียงคนเดียว (มีอายุ ๒๙ ปี)

แสดงว่า ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นผู้มีวุฒิตามสมควรแล้ว มีความคิดอ่านผ่านประสบการณ์ชีวิตสร้างสมมาจนเข้าวัยกลางคน ในแง่ของฐานะการงานและครอบครัวก็คงจะมีความมั่นคงดีแล้วเช่นกัน การตัดสินใจจัดการศึกษาของครอบครัวจึงน่าจะเป็นการตัดสินใจของผู้มีวุฒิสมบูรณ์ มากกว่าจะมาจากความคิดชั่วแล่น

ตารางที่ ๓ อายุของบิดามารดาครอบครัวบ้านเรียน

หน่วย : คน

ช่วงอายุ	บิดา	มารดา
ต่ำกว่า ๓๐ ปี	-	๑
๓๑ - ๓๕ ปี	๙	๖
๓๖ - ๔๐ ปี	๑๒	๑๕
๔๑ ปีขึ้นไป	๓๑	๓๑
รวม	๕๑	๕๓

หมายเหตุ บางครอบครัวมีเพียงเฉพาะบิดาหรือมารดา

วุฒิการศึกษาของบิดามารดา

พบว่าผู้เป็นบิดามารดาที่กำลังจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยส่วนใหญ่จะมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด ทั้งบิดาและมารดา สำหรับวุฒิการศึกษาที่สูงกว่าและต่ำกว่าปริญญาตรีมีจำนวนใกล้เคียงกัน

แสดงว่า หากเอาวุฒิบัตรมาเป็นเครื่องแสดงถึงความพร้อมตามที่ระบบส่วนใหญ่เชื่อถือกันอยู่ ครอบครัวบ้านเรียนจำนวนร้อยละ ๗๕ - ๘๐ มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป ถือได้ว่ามีความพร้อมในทางวุฒิการศึกษาเป็นอย่างดี

ตารางที่ ๔ วุฒิการศึกษาของบิดามารดาครอบครัวบ้านเรียน

หน่วย : คน

วุฒิการศึกษา	บิดา	มารดา
การศึกษาขั้นพื้นฐาน	๖	๘
อนุปริญญา	๖	๑
ปริญญาตรี	๒๘	๓๕
ปริญญาโท	๘	๑๐
ปริญญาเอก	๒	๑
รวม	๕๐	๕๕

อาชีพของบิดามารดา

พบว่าอาชีพของผู้เป็นบิดาที่กำลังจัดการศึกษาโดยครอบครัวโดยจะมีการกระจายอยู่ในหลายกลุ่มอาชีพ เช่น มีอาชีพค้าขาย ๘ คน ธุรกิจส่วนตัว ๔ คน รับราชการ ๔ คน รับจ้าง ๗ คน แพทย์ ๓ คน เป็นต้น

สำหรับมารดาจะบุอาชีพว่าเป็น แม่บ้าน มากที่สุดคือจำนวน ๒๕ คน ซึ่งเท่ากับเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนทั้งหมด อีกทั้งในจำนวนผู้ที่ระบุอาชีพ ค้าขาย และธุรกิจส่วนตัว โดยส่วนใหญ่สถานที่ประกอบกิจการจะเป็นที่บ้าน ซึ่งไม่เป็นอุปสรรคต่อการที่จะดูแลจัดการศึกษาให้กับลูก

มีบางครอบครัวที่ทั้งบิดาและมารดาต้องประกอบอาชีพทั้งสองคนในขณะที่ต้องดูแลจัดการศึกษาให้กับบุตรด้วย ซึ่งควรจะได้ทำการศึกษาต่อไปว่ามีวิธีการในการจัดสรรเวลาอย่างไร

ตารางที่ ๕ อาชีพของบิดามารดาครอบครัวบ้านเรียน

หน่วย : คน

อาชีพ	บิดา	มารดา
แม่บ้าน	-	๒๕
อิสระ	๘	๕
ค้าขาย	๘	๓
ธุรกิจส่วนตัว	๔	๖
แพทย์/ พยาบาล	๓	๓
ครู/ อาจารย์	๗	๔
วิศวกร/สถาปนิก	๓	-
รับจ้าง	๘	๗
ข้าราชการ	๔	๑
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๒	-
เกษตรกร	๒	-
ทนายความ	๒	-
นักบัญชี	-	๑
รวม	๕๑	๕๓

แนวทางการจัดการศึกษาของครอบครัวบ้านเรียน

ในการสำรวจแนวทางการจัดการศึกษาของครอบครัวบ้านเรียน ได้ใช้แบบสอบถามที่โครงการวิจัยฯ จัดทำขึ้นเป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่งได้รับการตอบกลับจากครอบครัวบ้านเรียนจำนวน ๔๔ ครอบครัว หรือ คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๑๙ ของจำนวนครอบครัวบ้านเรียนทั้งหมดที่สำรวจพบ (๕๗ ครอบครัว)

มีผลโดยสรุปในสาระสำคัญแยกเป็น ๗ ประเด็น ดังนี้ (๑) มูลเหตุของการตัดสินใจ (๒) จุดมุ่งหมายและความคาดหวัง (๓) รูปแบบการจัดการศึกษา (๔) หลักสูตรการศึกษา (๕)แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ (๖) แนวทางการวัดประเมินผล (๗) ปัญหาอุปสรรค

ทุกประเด็นผู้ตอบแบบสอบถามสามารถระบุได้มากกว่าหนึ่งตัวเลือก รวมทั้งการเพิ่มเติมให้รายละเอียดอธิบายประกอบด้วย

มูลเหตุของการตัดสินใจ

มูลเหตุสำคัญที่นำมาสู่การตัดสินใจจัดการศึกษาด้วยตนเองของครอบครัว พบว่า จำนวนส่วนใหญ่มูลเหตุเนื่องมาจากการมีทัศนคติ/จุดมุ่งหมายที่ต่างจากการศึกษาในระบบ มีรายละเอียดเพิ่มเติมอันเป็นสาระสำคัญ ได้แก่

- เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การศึกษาที่โรงเรียนจัดคือการทำให้เด็กทุกคนเหมือนกัน ซึ่งขัดกับพัฒนาการของเด็กตามธรรมชาติ

- เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีใครสอน และมนุษย์ควรมีอิสระได้เลือกเรียนรู้ตามความสนใจ

- การศึกษาในระบบเน้นการแข่งขันมากกว่าการพัฒนาเด็กแต่ละคนไปตามศักยภาพและความถนัดของเด็ก การเรียนรู้เป็นลักษณะแยกส่วนขาดการเชื่อมโยงสัมพันธ์อย่างเป็นองค์รวม ไม่ส่งเสริมให้เด็กมีความคิดที่แตกต่างและสร้างสรรค์

- ระบบโรงเรียนทำให้เด็กขาดโอกาสเรียนรู้และปฏิบัติตามภูมิปัญญาและภูมิธรรมของชนเผ่า หรือของท้องถิ่น

- ต้องการสอนลูกให้มีความเจริญงอกงามสอดคล้องกับหลักธรรมและความเชื่อในทางศาสนา

- อยากให้ลูกได้รับการศึกษาที่เน้นความสมดุลทั้งทางจริยธรรมและวิชาการ เพื่อให้ลูกเข้มแข็งสามารถครองตนอยู่ได้ในสังคมที่มีทั้งปัญหาเสียดสี ปัญหาความรุนแรงอื่นๆ และการแก่งแย่งแข่งขัน

- อยากให้ลูกได้เรียนรู้ในสิ่งที่อยากรู้ เรียนได้ทุกโอกาส ทุกสถานที่ มีความสุขและสนุกกับการเรียน

- ไม่เชื่อมั่นต่อจิตวิญญาณความเป็นครูของผู้สอนในปัจจุบัน

มูลเหตุในลำดับรองลงไปเป็นจำนวนที่ใกล้เคียงกันคือ เพราะบุตรประสบปัญหาในโรงเรียน โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติมที่สำคัญ ได้แก่ ลูกไม่ชอบโรงเรียนนอนร้องไห้ทุกวัน , ไปพบระบบการเรียนการสอนที่บังคับกดดันเด็กจนเกินไป , เด็กกลายเป็นพวกตามแฟชั่น ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่ชอบดูข่าว เขาแต่ฟังเพลง , เมื่อไปโรงเรียนในชั้นประถม ลูกจากที่เคยเป็นเด็กสนุกสนานรำเริงกระตือรือร้น เปลี่ยนไปเป็นคนละคน , ครูตอบปัญหาให้กับลูกไม่ได้ เลยห้ามถาม โดนทำโทษเป็นประจำจนเด็กกลัว เป็นต้น

มูลเหตุลำดับถัดไป คือ บุตรมีลักษณะหรือความต้องการพิเศษ มีรายละเอียดเพิ่มเติมที่สำคัญ ได้แก่ ลูกมีความสนใจในสิ่งรอบตัวมากกว่าเด็กในวัยเดียวกันสามารถเรียนรู้ในหลายเรื่องพร้อมกัน , มีความอ่อนไหวทางอารมณ์ต้องการความสนใจและการดูแลเป็นพิเศษ, มีจิตใจผูกพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น หลวงพ่อโสธร เจ้าแม่กวนอิม , มีความรับรู้ไว มี IQ ๑๒๗ เมื่อตอนเรียนในระบบอยู่ ป.๓ สามารถตอบคำถามเลข IQ๑๘๐ ได้ เป็นต้น

นอกจากนี้ มีผู้ระบุถึงมูลเหตุอื่นๆ อีก ได้แก่ ตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษานี้มาตั้งแต่ลูกเกิด , ไม่เชื่อในความปลอดภัยที่โรงเรียน , ต้องการประยุกต์การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยเข้าด้วยกัน , ต้องการบูรณาการความหลากหลายของการศึกษาที่ดีและประสบความสำเร็จจากที่ต่างๆ มาประยุกต์และใช้ให้เกิดผลกับลูก , สนใจพัฒนาการแต่ละลำดับขั้นในการเติบโตของลูกจากการที่เลี้ยงลูกด้วยตัวเอง จึงต้องการสานต่อกระบวนการเรียนรู้ของลูกที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตอย่างสมดุล เป็นต้น

ตารางที่ ๖ มูลเหตุการตัดสินใจจัดการศึกษาของครอบครัวบ้านเรียน

หน่วย : ครอบครัว

มูลเหตุของการตัดสินใจ	จำนวน
มีทัศนคติ/จุดมุ่งหมายที่ต่างจากการศึกษาในระบบ	๒๔
บุตรประสบปัญหาในโรงเรียน	๒๑
บุตรมีลักษณะหรือความต้องการพิเศษ	๑๖
มูลเหตุอื่นๆ	๑๖

จุดมุ่งหมายและความคาดหวัง

ครอบครัวบ้านเรียนจำนวนมาก ระบุว่าจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และขยายความถึง “ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” ว่าหมายถึง การเป็นผู้สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม ไม่เห็นแก่ตัว มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่เป็นเหยื่อของสังคม มีจุดยืนและความมั่นใจในตัวเอง มีความสุขจากความพอดี รู้จักตัวเอง รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ได้มีโอกาสเรียนรู้ในสิ่งที่มีความถนัดความสนใจ สามารถสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจากความเป็นจริงท่ามกลางกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครอบครัวเป็นพื้นฐานคอยประคับประคองและภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมและหลักศาสนา

สำหรับจุดมุ่งหมายมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการของโลก ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายในลำดับถัดไป มีประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ การให้ความสำคัญกับเรื่องการทำงานอาชีพ ภาษาต่างประเทศ และคอมพิวเตอร์ , ทัศนคติไม่ปฏิเสธการแข่งขันแต่โดยไม่มุ่งเอาर्डเอาเปรียบกัน และการคำนึงถึงศักยภาพที่เป็นจริงของเด็ก ตามความเร็ว/ความเฉื่อย (SPEED) ของแต่ละคน เป็นต้น

เมื่อถามย้ำลงไปถึง คุณลักษณะของบุตรที่คาดหวัง ได้รับคำตอบที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน กับจุดมุ่งหมาย คือ อยากเห็นลูกมีชีวิตที่ดีงามและมีความสุข มีความรู้และทักษะอันเป็นสากล ประสบความสำเร็จในชีวิตสูงสุด ให้ความสำคัญลดหลั่นกันไปเรียงตามลำดับ

โดยที่คุณลักษณะที่คาดหวังนั้นยังคงให้น้ำหนักอยู่ที่ การเป็นคนดี มีความสุข มีสติรู้เท่าทัน มีชีวิตตามหลักธรรมทางศาสนา ฟังตนเองและเป็นที่ยิ่งของคนอื่นได้ ข้อที่น่าสังเกตคือ ไม่พบทัศนคติความคาดหวังอย่างสมบูรณแบบ ความสำเร็จสูงสุดในชีวิตเกิดขึ้นในฐานะที่เป็นคนธรรมดาคนหนึ่งก็ได้ บนความมั่นใจว่าอย่างน้อยได้ทำดีที่สุดแล้ว

ตารางที่ ๗ จุดมุ่งหมายและความคาดหวังของครอบครัวบ้านเรียน

หน่วย : ครอบครัว

จุดมุ่งหมายและความคาดหวัง	จำนวน
จุดมุ่งหมาย	
เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์	๓๕
มุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ	๑๑
เพื่อก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการของโลก	๑๐
อื่นๆ	๘
ความคาดหวัง	
ลูกมีชีวิตที่ดีงามและมีความสุข	๓๓
มีความรู้และทักษะอันเป็นสากล	๑๕
ประสบความสำเร็จในชีวิตสูงสุด	๙
อื่นๆ	๙

รูปแบบการจัดการศึกษา

ครอบครัวบ้านเรียนส่วนใหญ่มีการดำเนินการอยู่เฉพาะในครอบครัวของตน ประสานไปกับการมีกิจกรรมร่วมกลุ่มกับครอบครัวบ้านเรียนอื่นๆ เป็นครั้งคราว

ในส่วนที่มีการรวมกลุ่มแบบมีการบริหารจัดการอย่างเป็นแบบแผนในสถานที่หนึ่ง ทราบว่าในข้อเท็จจริงมีจำนวนอยู่มากทีเดียว แต่เนื่องจากเกือบทั้งหมดจะไม่ได้ถือว่าตนเป็นครอบครัวบ้านเรียน ดังนั้นจึงมีครอบครัวที่มีการดำเนินการในลักษณะนี้ตอบแบบสอบถามมาเพียง ๔ ครอบครัว (ซึ่งได้แก่ครอบครัวที่เข้าร่วมอยู่ในศูนย์การเรียนรู้ปัญญาไทย กลุ่มบ้านเรียนชวนชื่น และกลุ่มบ้านเรียนดวงตะวัน)

สำหรับรูปแบบที่มีข้อตกลงจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนบางส่วน พบว่ามีจำนวน ๔ ครอบครัว

การรวมกลุ่มร่วมกิจกรรมการเรียนรู้กับครอบครัวบ้านเรียนอื่นๆ โดยส่วนใหญ่จะเป็นไปแบบนานๆ ครั้ง ตามโอกาสที่เอื้ออำนวยและความสนใจ แต่ก็มีครอบครัวจำนวนไม่น้อยที่พยายามสร้างโอกาสของการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

ครอบครัวที่ระบุว่า ไม่เคยเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมการเรียนรู้เลย บอกลสาเหตุว่าเป็นเพราะ เพิ่งเริ่มต้นจัดการศึกษา อยู่ห่างไกล และลูกอายุยังน้อย

การรวมกลุ่มจัดกิจกรรมโดยส่วนใหญ่เกิดจากกลุ่มครอบครัวที่มีความใกล้ชิดกันมีความสนใจใกล้เคียงกันริเริ่มจัดกันขึ้นเอง การเข้าร่วมกลุ่มค่ายเรียนรู้ของโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จ.กาญจนบุรี และการเข้าร่วมกิจกรรมของสถาบันบ้านเรียนไทย

กิจกรรมที่มีความสนใจร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ กิจกรรมทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ต่างๆ , กิจกรรมค่าย , การทำจุลสารของกลุ่มเด็ก , การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะที่มีองค์กรต่างๆ จัดขึ้น เป็นต้น

ตารางที่ ๘ รูปแบบการจัดการศึกษาของครอบครัวบ้านเรียน

หน่วย : ครอบครัว

รูปแบบการจัดการศึกษา	จำนวน
ดำเนินการอยู่เฉพาะในครอบครัวของตน	๒๓
ร่วมกลุ่มกับครอบครัวบ้านเรียนอื่นๆ เป็นครั้งคราว	๒๒
ร่วมกลุ่มที่มีการบริหารจัดการเป็นแบบแผนในสถานที่หนึ่ง	๕
มีข้อตกลงร่วมจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนบางส่วน	๔
อื่นๆ	๘

ตารางที่ ๙ ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมกับครอบครัวบ้านเรียนอื่นๆ

หน่วย : ครอบครัว

ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน
สม่ำเสมอ	๑๒
นานๆ ครั้ง	๑๕
ไม่เคยเลย	๙
อื่นๆ	๕

หลักสูตรการศึกษาของครอบครัว

แนวทางการวางหลักสูตรการศึกษาของครอบครัวบ้านเรียนส่วนใหญ่ จะยึดหลักยึดหยุ่นไปตามความถนัดความสนใจของลูกมากที่สุด รองลงไปคือใช้การผสมผสานแนวทางหรือหลักสูตรจากหลายที่สำหรับการยึดถือตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการมีจำนวนไม่มากนัก

ในรายละเอียดของความยืดหยุ่น ที่สำคัญ ได้แก่ จะเอาความสนใจของลูกเป็นตัวตั้ง ดูตามความเหมาะสมความชอบ , ให้เป็นไปตามธรรมชาติ มีการวางกรอบวางแนวทางหลักๆ ไว้แล้วปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ , กำหนดเป้าหมายระยะสั้นระยะยาวที่สามารถปรับเปลี่ยนรายละเอียดได้ วิชาไหนที่ลูกสนใจเป็นพิเศษก็เรียนมากกว่าวิชาอื่น เน้นความรู้ที่จะช่วยให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมปัจจุบัน , ชักถาม สนทนา กระตุ้นและแนะนำในบางครั้ง จัดสภาพแวดล้อมภายในบ้าน เตรียมสื่อ อุปกรณ์ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้เด็กเลือกเรียนรู้ได้เอง , เพิ่มเติมสิ่งที่พ่อแม่เห็นว่าลูกควรได้รู้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ภายนอกหน้า , มีการสังเกตแล้วหากิจกรรมมาให้เรียนรู้เพื่อปรับปรุงพฤติกรรมที่ควรจะต้องแก้ไข เป็นต้น

ในการผสมผสานหลักสูตรจากหลายที่ จะเป็นการดึงเอาหลักสูตรจากต่างประเทศที่เห็นว่าเหมาะสมมาประยุกต์ใช้ ส่วนหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการนั้น จะใช้ในส่วนที่เป็นวิชาหลักวิชาบังคับ โดยมีการปรับให้เหมาะสมกับวัยและตัวเด็ก ด้วยประสงค์ให้ลูกมีพื้นฐานความพร้อมหากต้องกลับเข้าสู่การศึกษาในระบบเมื่อใดก็สามารถทำได้

ตารางที่ ๑๐ แนวทางการวางหลักสูตรการศึกษาของครอบครัวบ้านเรียน

หน่วย :ครอบครัว

แนวทางการวางหลักสูตรการศึกษา	จำนวน
ยึดหยุ่นไปตามความถนัดความสนใจของลูกมากที่สุด	๓๑
ผสมผสานแนวทางหรือหลักสูตรจากหลายที่	๑๒
ยึดถือตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ	๙
อื่นๆ	๕

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัวบ้านเรียนส่วนใหญ่ จะยึดหลักให้เป็นธรรมชาติอยู่ในวิถีประจำวันมากที่สุด โดยผสมผสานกับการใช้สื่อและอุปกรณ์ต่างๆ เข้าช่วย หลายครอบครัวมีการจัดตารางเรียนอยู่บ้างแต่ไม่ได้เคร่งครัดตายตัวนัก

โดยที่ วิธีการเรียนรู้ของบุตรโดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ เรียนรู้จากประสบการณ์แวดล้อมที่พ่อแม่จัดให้ และลูกค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตัวเองเป็นหลัก นอกจากนี้ ยังเรียนรู้จากการมีครู

พิเศษมาสอนเป็นบางสาระ รวมทั้งการไปเรียนกับองค์กร/สถาบันที่จัดการสอนต่างๆ ด้วย เช่น การเรียนภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ ศิลปะ ดนตรี กีฬา เป็นต้น สำหรับสาระที่พ่อแม่เป็นผู้สอนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กเล็ก คือ ภาษาไทยและคณิตศาสตร์

ตารางที่ ๑๑ แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัวบ้านเรียน

หน่วย : ครอบครัว

แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้	จำนวน
แนวทางการจัด	
เป็นธรรมชาติอยู่ในวิถีประจำวันมากที่สุด	๓๒
ใช้สื่อและอุปกรณ์เรียนรู้มาช่วย	๑๗
มีการจัดตารางเรียนเป็นบางสาระวิชา	๑๔
เรียนร่วมกับโปรแกรมของโรงเรียนนานาชาติ	๑
อื่นๆ	๓
วิธีการเรียนรู้ของลูก	
จากประสบการณ์แวดล้อมที่พ่อแม่จัดให้	๒๔
ค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก	๒๒
มีครูพิเศษมาช่วยสอนหรือเข้าเรียนกับสถานที่จัดสอนบางสาระวิชา	๑๗
อื่นๆ	๓

แนวทางการวัดประเมินผล

เพื่อที่จะตระหนักว่าบุตรเกิดการเรียนรู้หรือไม่ ครอบครัวบ้านเรียนส่วนใหญ่มีแนวทางของการวัดและประเมินผล โดยให้การสังเกตและบันทึกพัฒนาการ เป็นหลัก ประกอบกับจัดให้มีการทดสอบด้วยเครื่องมือ(ส่วนใหญ่คือแบบฝึกหัด)ในระยะเวลาตามความเหมาะสม และการเข้าร่วมในการทดสอบของสถานศึกษา (แม้จะมีผู้ระบุตัวเลือกนี้มาเพียง ๙ ครอบครัว แต่ในข้อเท็จจริงครอบครัวบ้านเรียนในขณะนี้ต้องลงทะเบียนอยู่กับสถานศึกษา จึงทุกครอบครัวจะต้องไปร่วมในการทดสอบกับสถานศึกษาที่ลงทะเบียนด้วย ซึ่งได้แก่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก โรงเรียนประถมศึกษาศรีธรรมศาสตร์ และ กศน.

รายละเอียดเพิ่มเติมที่สำคัญ ได้แก่ การสังเกตที่เป็นแนวทางสำคัญของการประเมินผลเกิดขึ้นอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันปกติ , จากการพูดคุย จากคำพูด คำถาม จากพฤติกรรม การเล่น การตอบรับกับสถานการณ์ที่เผชิญ รับฟังเสียงสะท้อนจากเพื่อนของลูก , ประกอบกับการติดตามดูผลงานจากการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่เด็กทำขึ้น ประเภทภาพวาด บันทึก แบบฝึกหัด , มีหนึ่งครอบครัวบอกว่าลูกชอบที่จะชวนแม่ให้

สร้างแบบฝึกหัดทดสอบตัวเขาเสมอๆ และอีกหนึ่งครอบครัวขอให้เพื่อนที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยมาช่วยสังเกตและประเมินในบางกิจกรรมที่จัดให้กับลูกด้วย

เมื่อขอให้พิจารณาว่า โดยรวมแล้วผลของการจัดการศึกษาของครอบครัวที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ครอบครัวโดยส่วนใหญ่ กว่า ๓๐ ครอบครัวตอบว่า ลูกมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเรื่อยๆ , มีจำนวน ๘ ครอบครัว ที่เชื่อมั่นว่าเห็นถึงผลสำเร็จอย่างชัดเจน , จำนวน ๓ ครอบครัว ยังไม่ขอประเมินเนื่องจากเพิ่งเริ่มต้นได้ไม่นาน และจำนวน ๑ ครอบครัวตอบว่า ไม่แน่ใจ

ในส่วนเป้าหมายความตั้งใจที่จะจัดการศึกษาบ้านเรียนไปถึงในระดับการศึกษาใด ครอบครัวบ้านเรียนโดยส่วนใหญ่ตั้งเป้าหมายจะจัดให้สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ ขึ้นกับพัฒนาการและความต้องการของตัวลูกเป็นสำคัญ จำนวนรองลงมาตั้งใจจะจัดจนถึงระดับประถมปลายเท่านั้น และมีจำนวนไม่มากนักที่จะจัดจนถึงระดับมัธยมต้นและมัธยมปลาย โดยเหตุผลประกอบที่สำคัญ ได้แก่ เมื่อลูกเข้าสู่วัยรุ่นความต้องการกลุ่มเพื่อนเป็นเรื่องสำคัญ , ในจังหวัดที่ไม่มีครอบครัวบ้านเรียนอื่นที่จะประสานกัน , คิดว่าตนเองมีศักยภาพที่จะจัดการศึกษาให้กับลูกได้เพียงถึงแค่นั้น , หลังจากจบมัธยมต้นแล้วอยากให้ลูกบวชเรียนไปในพระพุทธศาสนา และความคิดเห็นของพ่อแม่ยังไม่ตรงกัน เป็นต้น

ตารางที่ ๑๒ แนวทางการวัดประเมินผลของครอบครัวบ้านเรียน

หน่วย : ครอบครัว

การประเมิน	จำนวน
แนวทางการวัดประเมินผล	
จากการสังเกตและบันทึกพัฒนาการ	๓๔
จัดให้มีการทดสอบด้วยเครื่องมือในระยะเวลาที่เหมาะสม	๑๓
เข้าร่วมในการทดสอบของสถานศึกษา	๙
อื่นๆ	๓
เป้าหมายที่จะจัดการศึกษาบ้านเรียน	
เท่าที่จะทำได้	๑๗
ถึงประถมปลาย	๑๑
ถึงมัธยมต้น	๖
ถึงมัธยมปลาย	๘

ปัญหาอุปสรรค

ปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในครอบครัว ข้อคิดเห็นที่น่าสนใจมี ดังนี้

- วิธีการจัดการเรียนรู้เมื่อเริ่มต้นยังเป็นการลองผิดลองถูก และยังไม่เป็นที่ยอมรับของคนในครอบครัวซึ่งล้วนผ่านการศึกษาในระบบมาทั้งสิ้น รวมทั้งผู้จัดด้วย กว่าจะมั่นใจในแนวทางที่ควรจะเป็นก็ใช้เวลาพอสมควร

- ขาดข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่ทำการจัดการเรียนรู้แบบนี้ ทำให้ขาดการแลกเปลี่ยนความรู้ต่อกัน รวมทั้งทำให้ขาดโอกาสในการร่วมมือกัน

- ผู้ปกครองมีงานประจำ ทำให้บางครั้งไม่สามารถจัดการเรียนรู้ได้ตามที่ตั้งใจไว้ (หรือตามที่ต้องการ) เวลาของพ่อแม่มีไม่มากนักแต่ก็ต้องเจียดเวลาทำเพราะลูกไม่สามารถเรียนในระบบได้

- ผู้สอนอาจไม่มีเทคนิคการสอน ไม่มีการโน้มน้าวจิตใจเหมือนในโรงเรียนทั่วไป รวมถึงความเข้าใจในการจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหา ขาดความชำนาญในบางเรื่อง

- ปัญหาจากความไม่เข้าใจของญาติใกล้ชิด

- ในสังคมขาดแหล่งเรียนรู้ที่เพียงพอที่จะช่วยเสริมการเรียนรู้

- การกำหนดให้มีการประเมินผลตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คาดว่าจะทำให้เกิดปัญหาต่อการจัดการเรียนรู้ไปตามความสนใจและตามลักษณะเฉพาะของลูก

ปัญหาทางเศรษฐกิจหรืออุปสรรคอื่นๆ ในครอบครัว ข้อคิดเห็นที่น่าสนใจมี ดังนี้

- เมื่อเริ่มต้นจัดไม่มีผู้ใดในครอบครัวเห็นด้วยเลย นอกจากลูกๆ ที่ตั้งใจรอคอยให้แม่จัดการศึกษาให้ จนคุณแม่ต้องยอมให้ทดลอง แต่ก็ยังไม่เป็นที่พอใจของคนอื่นๆ สามปีถัดมาคุณแม่เป็นคนแรกที่พูดกับญาติมิตรด้วยความภาคภูมิใจว่า ถ้าหลานเรียนอยู่ในโรงเรียนก็ไม่ได้แบบนี้

- ญาติพี่น้องบางคนไม่สนับสนุน มีการใช้คำพูดและสภาพแวดล้อมต่างๆ แสดงความนิยมยกย่องการศึกษาในกระแสหลัก

- ต้องให้เวลากับลูกลดเรื่องงานอาชีพลง ลดเรื่องการไขว่คว้าทางวัตถุ เพราะเรื่องของคุณลูกเป็นสิ่งสำคัญว่า โดยที่ลูกคนหนึ่งเรียนอยู่ในระบบ อีกคนเรียนนอกระบบ

- เวลาในการทำกิจการของพ่อแม่กับเวลาที่ให้กับลูกยังไม่สมดุลกัน

- ตอนนี้มีลูกอ่อน เวลาที่เคยมีให้กับลูกคนโตจึงน้อยลง เริ่มไม่มั่นใจว่าคุณภาพในการจัดการศึกษาจะยังเหมือนเดิมหรือไม่

- ต้องใช้เงินทองพอสมควรที่จะจัดซื้ออุปกรณ์ในกิจกรรมบางอย่างของเด็ก รวมทั้งการเดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่ลูกสนใจ

- มีที่อยู่อาศัยเป็นบ้านในเมือง โอกาสที่ลูกจะได้เรียนรู้ในธรรมชาติจึงต้องใช้เวลาและต้นทุนสูง

ปัญหาทางสังคมหรือจากภาครัฐ ข้อคิดเห็นที่น่าสนใจมี ดังนี้

- การศึกษาโดยครอบครัวเป็นเรื่องใหม่ มีการดำเนินการเพื่อรับรองสถานะทางกฎหมายล่าช้า
- กฎระเบียบต่างๆ ที่จะออกมารองรับ ยังไม่บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ คือยังไม่มี ความชัดเจน ในการที่จะสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างแท้จริง ขาดหน่วยงานที่จะช่วยสนับสนุนและให้ คำปรึกษา ไม่มีหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ในพื้นที่ที่อาศัยอยู่
- สังคมยังไม่ค่อยยอมรับว่าพ่อแม่จะจัดการศึกษาให้กับลูกได้ ยังคงแคลงว่าเด็กที่ได้รับการ ศึกษาแบบบ้านเรียนจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขหรือไม่ ยังมีคำพูดในทางสาธารณะที่แสดงอคติ ไม่ เข้าใจต่อการศึกษاب้านเรียน เช่น เป็นการแปลกแยก เป็นพวกไม่ปกติ เป็นการตัดอนาคตลูก จะไม่ทัน คนไม่ทันสังคม ไม่กลัวถูกจับหรือ เป็นต้น
- สื่อ โดยเฉพาะโทรทัศน์ ไม่มีความเป็นกัลยาณมิตรกับเยาวชน ไม่ส่งเสริมการเรียนรู้ รวมทั้งสื่อ คอมพิวเตอร์ด้วย
- กลุ่มครอบครัวที่จัดการศึกษาในแวนนี้มีน้อย ทำให้การพบปะกันของเด็กค่อนข้างน้อย ขาด หน่วยงานที่จะช่วยประสานส่งเสริมซึ่งกันและกันของกลุ่มครอบครัวบ้านเรียน เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือและ ให้กำลังใจกันอย่างจริงจัง

บทที่ ๔ แนวโน้มการขยายตัวในปี พ.ศ.๒๕๕๗ - ๒๕๕๘

ในช่วงระหว่างเดือนเมษายน - กันยายน ๒๕๕๖ โครงการวิจัยฯ ได้ทำการสำรวจครอบครัวที่มีความสนใจที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัว ด้วยวิธีการเปิดรับข้อมูลโดยตรงผ่านเครือข่ายงานประชาสัมพันธ์ของสถาบันบ้านเรียนไทย (จดหมายข่าวรายเดือน"บ้านเรียนไทย" , www.banrian.com) และของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) รวมทั้งสำรวจจากครอบครัวที่มาเข้าร่วมการประชุมปฏิบัติการเวทีบ้านเรียนในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ รวม ๔ ครั้ง

ผลการสำรวจทำให้สามารถคาดการณ์แนวโน้มการขยายตัวของการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ - ๒๕๕๘ ได้ในเบื้องต้นโดยเฉพาะใน ๔ ประเด็นใหญ่ ดังนี้

๑. ประเมินการจำนวนครอบครัวและผู้เรียนที่จะเข้าสู่การศึกษาโดยครอบครัว
๒. มูลเหตุและปัจจัยที่มีผลสำคัญต่อการตัดสินใจ
๓. รูปแบบหรือแนวทางจัดการศึกษาของครอบครัว
๔. ความต้องการการสนับสนุน

ประมาณการจำนวนครอบครัวและผู้เรียนที่จะเข้าสู่การศึกษาโดยครอบครัว

สำรวจพบว่ามีความสนใจและมีความเป็นไปได้สูงที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวนประมาณ ๖๔ ครอบครัว และนับจำนวนผู้เรียนที่จะมาจากครอบครัวทั้งหมดดังกล่าวได้เป็นจำนวนประมาณ ๘๓ คน

เมื่อพิจารณาจำแนกตามภูมิภาคของครอบครัว โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคกลาง โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร (จำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่ง) ภาคอีสาน มีแนวโน้มขยายตัวมากกว่าที่ผ่านมา ภาคเหนือและภาคใต้ พบจำนวนไม่มากนัก

สำหรับจำนวนผู้เรียนที่คาดว่าจะเข้าสู่การศึกษาโดยครอบครัว เมื่อพิจารณาตามกลุ่มอายุ ตามระดับการศึกษาปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา พบว่าส่วนใหญ่อคือจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งจะอยู่ในช่วงประถมศึกษา หรือช่วงอายุ ๖ - ๑๑ ปี มีรายละเอียดจำนวนในแต่ละกลุ่มอายุ ดังนี้

กลุ่มอายุ ต่ำกว่า ๖ ปี (ปฐมวัย)	จำนวน	๒๙ คน
กลุ่มอายุ ๖ - ๑๑ ปี (ประถมศึกษา)	จำนวน	๔๐ คน
กลุ่มอายุ ๑๒ - ๑๖ ปี (มัธยมศึกษา)	จำนวน	๑๔ คน

ตารางที่ ๑๓ จำนวนครอบครัวและผู้เรียนที่จะเข้าสู่การศึกษาโดยครอบครัว จำแนกตามภูมิภาค

ภูมิภาค	จำนวนครอบครัว:ครอบครัว	จำนวนผู้เรียน:คน
ภาคกลาง		
กรุงเทพมหานคร	๓๕	๔๓
นนทบุรี	๓	๓
ปทุมธานี	๓	๓
อุทัยธานี	๑	๒
ชลบุรี	๒	๒
รวมภาคกลาง	๔๔	๕๓
ภาคเหนือ		
เชียงใหม่	๓	๔
ตาก	๒	๓
รวมภาคเหนือ	๕	๗
ภาคอีสาน		
นครราชสีมา	๔	๗
ขอนแก่น	๓	๓
ชัยภูมิ	๑	๑
บุรีรัมย์	๒	๕
เลย	๑	๒
รวมภาคอีสาน	๑๑	๑๘
ภาคใต้		
สุราษฎร์ธานี	๑	๑
สงขลา	๒	๓
ภูเก็ต	๑	๑
รวมภาคใต้	๔	๕
รวมทั้งประเทศ	๖๔	๘๓

มูลเหตุและปัจจัยที่มีผลสำคัญต่อการตัดสินใจ

มูลเหตุที่มาของความสนใจที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัว พบว่า เป็นไปในทิศทางเดียวกับผู้ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวไปก่อนหน้าแล้ว (ทั้งในประเด็นใหญ่และในรายละเอียดย่อยลงไป) กล่าวคือ จำนวนส่วนใหญ่มาจาก **การมีทัศนคติหรือจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ต่างจากการศึกษาในระบบ** ไม่เห็นด้วยกับการมีกรอบจำกัดเป็นอย่างมากของระบบโรงเรียน ไม่เชื่อว่าการศึกษาอย่างในระบบทุกวันนี้จะสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ในภาวะของสังคมปัจจุบัน ไม่เชื่อมั่นในตัวครูทั้งในทางความรู้ความสามารถและจรรยาบรรณ สับสนกับการปฏิรูปการศึกษาจนไม่อยากจะเห็นลูกต้องตกเป็นเหยื่อของความไม่แน่นอนไม่ชัดเจนนี้

รองลงไปคือ เพราะ**บุตรมีลักษณะหรือความต้องการพิเศษ** และ**บุตรประสบปัญหาจากการศึกษาในโรงเรียน** หลายครอบครัวบุตรเคยถูกทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ เคยเปลี่ยนโรงเรียนให้กับลูกหลายครั้งไม่ประสบผล จึงเห็นว่าการศึกษที่บ้านเรียนน่าจะเป็นทางออกให้กับลูกได้

ปัจจัยที่จะมีผลสำคัญต่อการตัดสินใจ พบว่า ในจำนวนที่ใกล้เคียงจนถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญทัดเทียมกัน ครอบครัวจะพิจารณาจาก ๓ ปัจจัย ดังนี้ (๑) มั่นใจว่าครอบครัวมีความพร้อมแล้ว (๒) ได้พบกลุ่มครอบครัวบ้านเรียนที่สามารถหนุนช่วยกันได้ (๓) มีกฎกระทรวงฯ รองรับ รัฐมีนโยบายสนับสนุนชัดเจน

ความพร้อมของครอบครัว ส่วนใหญ่พิจารณาจาก มีเวลาว่างเพียงพอที่จะให้กับลูก มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับที่ไม่ต้องห่วงกังวลพร้อมที่จะจัดหาสื่อสนับสนุนต่างๆ จัดครูสอนพิเศษเป็นบางวิชา มีความรู้ความสามารถและความเข้าใจที่จัดให้ลูกเกิดการเรียนรู้ได้

การแสวงหาและได้พบกลุ่มครอบครัวบ้านเรียน โดยเฉพาะที่อยู่ในถิ่นฐานหรือจังหวัดเดียวกัน ส่วนใหญ่เพราะต้องการได้รับข่าวสาร มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีเพื่อนช่วยแก้ปัญหา มีกิจกรรมให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยกัน และมีผลต่อทางจิตใจให้เกิดความอบอุ่นและมั่นใจว่าไม่โดดเดี่ยว

ต่อเรื่อง**กฎกระทรวงหรือกฎระเบียบอื่นๆ** และ**นโยบายของภาครัฐ** ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการได้รับการรับรองผลทางการศึกษาของบุตรอย่างมีสถานภาพทางกฎหมายที่สมบูรณ์ ซึ่งจะมีผลต่อการต่อยอดในการศึกษาระดับที่สูงขึ้นไป ทั้งต้องการความมั่นใจว่าการศึกษาโดยครอบครัวหรือการศึกษที่บ้านเรียนไม่ใช่สิ่งแปลกแยกในสังคม สามารถตอบทุกคำถามต่อสังคมได้

รูปแบบหรือแนวทางการจัดการศึกษาของครอบครัว

พบว่า ครอบครัวโดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับรูปแบบการจัดการศึกษาที่มีการร่วมกลุ่มกับครอบครัวบ้านเรียนอื่นๆ ในการจัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเป็นครั้งคราว ผสานไปกับการดำเนินการจัดการศึกษาภายในครอบครัวของตน เพราะเห็นประโยชน์จากการที่ลูกจะได้พบปะกับเพื่อนๆ พ่อแม่มีโอกาสดูแลเปลี่ยนแปลงประสบการณ์กัน

ในการร่วมกลุ่มนี้ มีครอบครัวจำนวนไม่น้อยที่สนใจการร่วมกลุ่มชนิดที่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นทางการเป็นแบบแผนในสถานที่หนึ่ง เป็นการรวมกลุ่มกันอย่างจริงจังโดยมีครอบครัวส่วนหนึ่งเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการเต็มตัว เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระให้กับครอบครัวที่รู้สึกว่าคุณยังมีความพร้อมไม่มากนัก

รูปแบบที่ให้ความสำคัญจำนวนรองลงมา คือ คาดหวังอยากให้มีรูปแบบการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างบ้านเรียนกับโรงเรียน ด้วยเห็นว่าโรงเรียนมีความพร้อมในทางเครื่องมือ อุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการ ห้องทดลอง ที่น่าจะเอื้อประโยชน์ต่อบ้านเรียนได้ วิชาการบางวิชาอาจขอเรียนร่วมกับทางโรงเรียนได้ และกิจกรรมบางกิจกรรมในโรงเรียนก็เป็นประโยชน์ เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะ งานประดิษฐ์ เป็นต้น

มีครอบครัวจำนวนประมาณ ๑๐ ครอบครัว บอกว่าต้องการดำเนินการอยู่แต่เฉพาะในครอบครัวของตน คงไปเกี่ยวข้องกับครอบครัวอื่นๆ ไม่ได้มากนัก จากเหตุผล อาทิ ในเรื่องของความสะดวก เวลาของพ่อแม่ และอยากให้ลูกได้เรียนรู้ในวิถีของอาชีพหรือกิจการของครอบครัวเป็นหลัก

มีครอบครัวจำนวนน้อยคือประมาณ ๒ ครอบครัว ให้ความสนใจกับหลักสูตรบ้านเรียนหรือหลักสูตร Home School สำเร็จรูปของสถานศึกษาในต่างประเทศ หรือของสถานศึกษาในประเทศที่อาจมีการจัดทำขึ้นในอนาคต โดยมีเหตุผลกำกับว่าจะต้องพิจารณาให้หลักสูตรที่ให้ประโยชน์ตรงกับเป้าหมายของครอบครัวจริงๆ

ความต้องการการสนับสนุน

ครอบครัวโดยส่วนใหญ่แสดงความต้องการการสนับสนุนจากองค์กรเครือข่ายการศึกษาบ้านเรียนอย่างเห็นได้ชัดเจน รองลงมาในจำนวนที่ใกล้เคียงกันคือ ต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ และการสนับสนุนจากสถานศึกษา

ประเด็นสำคัญที่ต้องการการสนับสนุนจากองค์กรเครือข่ายการศึกษาบ้านเรียน

- คำแนะนำ วิธีการ แนวทางในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่จำเป็นต่างๆ ความเคลื่อนไหวของสังคมบ้านเรียน

- เวทีหรือการประชุมเพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิก และในแวดวงการศึกษา
- การประสานงานเพื่อช่วยให้เกิดการร่วมกลุ่มของบ้านเรียนในแต่ละท้องถิ่น
- การเป็นศูนย์กลางที่มีพลังในการติดต่อกับภาครัฐ และกับต่างประเทศ
- การช่วยเหลือแก่ครอบครัวบ้านเรียนที่มีความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ

ประเด็นสำคัญที่ต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ

- การรับรองในทางกฎหมายให้มีผลอย่างสมบูรณ์ ให้มีสถานภาพเท่าเทียมกันกับนักเรียนในระบบโรงเรียน
- การมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนแก่การศึกษานอกระบบอย่างแท้จริง มีหน่วยงานกลางรับผิดชอบอย่างชัดเจน
- การกำกับให้บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของภาครัฐในพื้นที่ มีความความเข้าใจ เต็มใจ ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้การสนับสนุนแก่ครอบครัวอย่างจริงจัง
- การส่งเสริมให้ความรู้สร้างความพร้อมให้กับครอบครัวบ้านเรียน และครอบครัวที่สนใจจะจัดการศึกษาบ้านเรียน การให้ข้อมูล เอกสารต่างๆ ที่จำเป็น การฝึกอบรม ศึกษาดูงาน
- การจัดสรรเงินอุดหนุน งบประมาณ แหล่งเรียนรู้ ทุนการศึกษา สื่อ อุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ต่างๆ
- การสร้างความเข้าใจให้สังคมได้รับรู้ว่าสามารถมีแนวทางการศึกษาแบบบ้านเรียนที่แตกต่างไปจากการศึกษาในโรงเรียนได้
- การปฏิบัติให้เกิดผลในการสนับสนุนตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ

ประเด็นสำคัญที่ต้องการการสนับสนุนจากสถานศึกษา (โรงเรียน)

- ให้ออกสเด็กบ้านเรียนได้เรียนบางวิชาที่สนใจร่วมกับเด็กในโรงเรียน รวมทั้งร่วมกิจกรรมบางกิจกรรม
- ต้องการคำแนะนำจากครูผู้เชี่ยวชาญในบางสาขาวิชา
- อยากให้สถานศึกษาจัดให้มีหลักสูตรพิเศษสำหรับเด็ก Home School ในสถานศึกษาที่มีความพร้อม ผู้บริหาร ครู อาจารย์ มีความเข้าใจและเต็มใจ
- มีข้อตกลงร่วมกันในการเข้าใช้สถานที่ อุปกรณ์ อื่นๆ ที่จำเป็นของสถานศึกษา เป็นครั้งคราว

บทที่ ๕

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอเชิงนโยบาย

สิทธิในการเลือกวิถีทางของการให้การศึกษาฝึกอบรมแก่บุตร ซึ่งพึงเป็นสิทธิโดยธรรมชาติ สอดคล้อง
ต้องกันกับหลักธรรมคำสอนทางศาสนาและรากฐานทางวัฒนธรรมแต่เดิมมาของสังคมไทย แต่สิทธิอัน
ชอบธรรมดังกล่าวถูกระงับไปโดยกฎหมายของรัฐ ภายใต้ระบบการศึกษาอย่างเป็นแบบแผนในโรงเรียน
และการควบคุมกะเกณฑ์ในนามการศึกษาภาคบังคับ นับแต่ปี พ.ศ.๒๔๖๔ เป็นต้นมา จากการที่ได้มีการ
ประกาศพระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับแรกขึ้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ช่วยฟื้นคืนสิทธิของพ่อแม่ในการเลือกวิถีทาง
ของการให้การศึกษาฝึกอบรมแก่บุตรหลานของตนขึ้นมาใหม่ เป็นรูปแบบแนวทางการจัดการศึกษาเรียนรู้
อีกมิติหนึ่งที่แตกต่างไปจากการศึกษาในแบบแผนของโรงเรียน มีความอิสระ ยืดหยุ่น หลากหลาย ใน
ท่ามกลางยุคสมัยของการปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูปสังคมไทยทุกๆ ด้าน

มาถึงวันนี้เป็นเวลาล่วง ๔ ปี ภายหลังจากการประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การ
ศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยได้เกิดพัฒนาการที่น่าสนใจ ดังการวิจัยครั้งนี้สามารถชี้ให้เห็นด้วย
ข้อค้นพบที่มีความสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. มีการขยายตัวของครอบครัวบ้านเรียนอย่างมาก ภายหลังจากการประกาศพระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒
๒. มีปัจจัยอันเป็นมูลเหตุชัดเจนต่อการเกิดขึ้นและขยายตัวของการศึกษาบ้านเรียนในสังคมไทย
๓. ครอบครัวที่ได้เริ่มต้นจัดการศึกษาบ้านเรียนไปแล้วในปัจจุบันกำลังช่วยกันสร้างสรรค์นวัตกรรม
การศึกษาเรียนรู้แบบบ้านเรียน
๔. มีความเป็นไปได้อย่างมากที่การศึกษาบ้านเรียนจะเป็นการศึกษาอีกทางเลือกหนึ่งที่คู่ขนาน
เชื่อมโยง และส่งผลสะท้อนต่อการศึกษาระบบโรงเรียน
๕. การศึกษาบ้านเรียนมีศักยภาพของการพัฒนาทั้งในทางปริมาณและคุณภาพ จึงควรได้รับการ
ส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจัง

๑. การขยายตัวของครอบครัวบ้านเรียน

จากการศึกษาพัฒนาการของการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยที่ผ่านมา แม้การศึกษาโดยครอบครัวจะกลายเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา และรูปแบบการศึกษาตามความเข้าใจโดยทั่วไปของสังคมจะเหลือเฉพาะแต่เพียงการศึกษาในระบบโรงเรียนเท่านั้น ถึงกระนั้น นับแต่ประมาณปี พ.ศ.๒๕๓๐ ก็ได้มีครอบครัวไทยจำนวนหนึ่งที่อยู่ภายใต้การจัดการศึกษาให้กับลูกหลานของตนโดยไม่ส่งเข้าเรียนในโรงเรียน

เท่ากับว่า การศึกษาโดยครอบครัวได้มีการฟื้นคืนขึ้นมาใหม่ก่อนหน้าการประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แล้ว แต่เป็นไปอย่างค่อนข้างแอบแฝงและมีจำนวนเพียงไม่กี่ครอบครัว

ภายหลังการประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีครอบครัวที่เข้าสู่อการศึกษาโดยครอบครัวหรือการศึกษาบ้านเรียนในจำนวนมากยิ่งขึ้น จนถึงปัจจุบัน ๔ ปีภายหลังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จากผลการสำรวจของงานวิจัยครั้งนี้ พบว่ามีครอบครัวบ้านเรียนในขอบเขตทั่วประเทศ จำนวน ๕๗ ครอบครัว และมีเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในรูปแบบการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน ๗๖ คน

จำนวนดังกล่าว หากเทียบกับจำนวนผู้เรียนในระบบการศึกษานับว่าเล็กน้อยมาก แต่หากพิจารณาในฐานะที่เป็นรูปแบบการศึกษาที่มีความแตกต่าง ต้องใช้ทั้งพลังใจและความถึงที่สุดของเหตุปัจจัยจึงจะอาจหาญดำเนินการได้ ก็ควรถือได้ว่าเป็นจำนวนของการขยายตัวที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างมากทีเดียว

ทั้งควรพิจารณาอีกด้วยว่า แม้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จะได้บัญญัติให้สิทธิในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเอาไว้แล้ว แต่จนถึงบัดนี้ ยังไม่มีการประกาศกฎกระทรวงที่จะมารองรับสิทธิดังกล่าว ซึ่งหมายความว่าสถานภาพทางกฎหมายของผู้เรียนในการศึกษาที่จัดโดยครอบครัวยังขาดความสมบูรณ์ชัดเจน ดังนั้น จำนวนครอบครัวบ้านเรียนเกือบหกสิบครอบครัว และจำนวนเด็กบ้านเรียนเกือบแปดสิบคน ในท่ามกลางสถานการณ์ที่ยังคลุมเครืออยู่เช่นนี้ ก็เพียงพอที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการและความจำเป็นของครอบครัวไทยที่มีต่อรูปแบบแนวทางการศึกษาโดยครอบครัว ตัวเลขของการขยายตัวดังกล่าวจึงได้กลายเป็นจำนวนที่มีความหมายอยู่ในตัวเป็นอย่างมาก

๒. ปัจจัยอันเป็นมูลเหตุ

ครอบครัวบ้านเรียนส่วนใหญ่ มีมูลเหตุการตัดสินใจเริ่มต้นจัดการศึกษาของตนโดยเป็นผลมาจากการมีทัศนคติที่แตกต่างไปจากการศึกษาในระบบปัจจุบัน อย่างมีศรัทธาในทางศาสนธรรม ทัศนคติเชิงอุดมคติ ทัศนคติเชิงมนุษยนิยม เป็นรากฐานความคิดที่สำคัญ โดยเฉพาะความเชื่อมั่นต่อศักยภาพในการเรียนรู้ตามธรรมชาติของเด็ก ทัศนคติมุ่งในองค์รวมของความเป็นมนุษย์ การให้ความสำคัญอย่างมี

คุณภาพของความรู้กับคุณธรรม ความเคารพในภูมิธรรมภูมิปัญญาของถิ่นฐานบ้านเกิด และการปฏิบัติ
ในระบบของการแข่งขันที่เบียดเบียนกัน เป็นต้น

มูลเหตุในลำดับถัดไปซึ่งมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน ก็คือการตัดสินใจนั้นเป็นผลมาจาก **บุตรประสบ
ปัญหาในโรงเรียน** จากระบบการเรียนการสอนที่บังคับกดดันเด็กจนเกินไป มีการทำโทษใช้ความรุนแรง
ทั้งโดยการกระทำและด้วยวาจาของครูจนเด็กเกิดความหวาดกลัว จากที่เคยเป็นเด็กสนุกสนานร่าเริงช่าง
ซักถามพอไปโรงเรียนกลับเปลี่ยนไปเป็นคนละคน เป็นต้น

อีกมูลเหตุหนึ่งที่มีความสำคัญคือ **บุตรมีลักษณะหรือความต้องการพิเศษ** เป็นลักษณะที่มี
ความแตกต่างเฉพาะตน โดยที่การศึกษาในระบบโรงเรียนไม่สามารถตอบสนองและช่วยพัฒนาศักยภาพ
ตามความแตกต่างนี้ได้ ซึ่งมีทั้งด้านที่เป็นความพร่องและด้านที่มีมากเกินไป

กล่าวได้ว่า มูลเหตุทั้งสามประการนั้นรวมทั้งมูลเหตุอื่นๆ อีกเล็กน้อย เป็น “ปัจจัยภายใน
ครอบครัว” ที่สะท้อนความต้องการและความจำเป็นของการตัดสินใจเลือกการศึกษารูปแบบอื่น อีกทั้งน่าจะ
ช่วยยืนยันได้อีกทางหนึ่งด้วยว่า การตัดสินใจของครอบครัวมีมูลเหตุที่มาจากความเป็นจริงของตน
ไม่ได้เป็นการตื่นเห่อไปตามกระแส Home School ของทางตะวันตก อย่างที่มีคนจำนวนไม่น้อย
เข้าใจไปในแบบนั้น

นอกจากนี้ ย่อมมี “ปัจจัยภายนอก” หรือบริบทในสภาพการณ์ต่างๆ ของสังคมในปัจจุบันเข้ามา
ประกอบอยู่ด้วย โดยเฉพาะ ปัญหาของการศึกษาในโรงเรียนทั้งในแง่ความล้มเหลวและความเสื่อมของ
ระบบ ปัญหาความสับสนของการปฏิรูปการศึกษา ปัญหาและวิกฤตการณ์อื่นๆ ในสังคม ปัญหารุนแรง
โดยทั่วไปที่เกิดกับครอบครัวเด็กและเยาวชน เป็นต้น ปัจจัยในเชิงลบเหล่านี้เป็นตัวกระตุ้นสำคัญที่ทำให้
พ่อแม่จะต้องแสวงหาทิศทางใหม่ของการพัฒนาลูกหลานให้มีชีวิตที่ดีงาม ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงใน
เรื่องพรมแดนของการเรียนรู้ที่ขยายกว้างออกไปจนเกินกว่าที่จะอาศัยการท่องบ่นจดจำ มีความซับซ้อนและ
เปลี่ยนแปลงเร็วขึ้นทุกที จนการเรียนรู้ในรูปแบบเดิมๆ กลายเป็นข้อจำกัดเสียมากกว่า ได้กลายมาเป็น
ปัจจัยในอีกด้านหนึ่งที่ส่งผลต่อทัศนคติและการกล้าตัดสินใจของครอบครัว เป็นเสมือนแผ่นดินรองรับเมล็ดพันธุ์
ช่วยทำให้การศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยสามารถเกิดขึ้นและเติบโตใหญ่งอกงามได้

๓. ครอบครัวกำลังสร้างสรรคันวัตถกรรมการศึกษารูปแบบอื่น

ก่อนอื่น หากพิจารณาจาก **สถานภาพพื้นฐาน** วิทยุฯ คุณวุฒิจานาการงาน ผลการสำรวจ
พบว่า ครอบครัวบ้านเรียนในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่ อายุของบิดามารดาเกินกว่า ๔๐ ปีขึ้นไป มีวุฒิการ
ศึกษาดั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป และเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนครอบครัวบ้านเรียนทั้งหมดมารดาจะเป็น

แม่บ้านทำหน้าที่ดูแลลูกดูแลครอบครัวโดยตรง รวมทั้งยังมีมารดาอีกจำนวนหนึ่งที่มีอาชีพอิสระ ค้าขาย และทำธุรกิจส่วนตัว ที่มีความคล่องตัวต่อการที่จะรับผิดชอบจัดการศึกษาโดยครอบครัว

จึงเมื่อใช้เกณฑ์ตามความรู้สึกหรือความเข้าใจของสังคมโดยทั่วไปในขณะนี้ สถานภาพพื้นฐานดังกล่าวได้ช่วยยืนยันความพร้อมของพ่อแม่ที่กำลังจัดการศึกษาบ้านเรียน

อย่างไรก็ตาม ควรที่จะทำความเข้าใจด้วยว่า ครอบครัวที่ไม่ได้มีลักษณะดังกล่าวทั้งหมด เช่น ทั้งบิดาและมารดามีวุฒิการศึกษาไม่สูงนัก หรือต้องประกอบอาชีพการงานไปพร้อมๆ กับการดูแลอำนวยความสะดวกการเรียนรู้อีกด้วย พบว่าก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อความเป็นครอบครัวบ้านเรียนแต่อย่างใด ทั้งนี้ ด้วยพ่อแม่ท่านเหล่านั้นล้วนเป็นผู้มีความมุ่งมั่นจริงจัง มีความพยายามขวนขวายที่จะสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องตามสภาพของครอบครัวและลูกขึ้นมาให้ได้

กล่าวสำหรับในภาวะการณ์ปัจจุบันต้องถือว่าการศึกษาบ้านเรียนในสังคมไทยกำลังอยู่ในช่วงเวลาของการเริ่มต้น กำลังค่อยๆ สร้างสรรค์วิถีทางของตน เพื่อที่จะก้าวไปให้ถึงเป้าหมายตามอุดมคติในภายหน้า แต่อย่างน้อยในเวลานี้ก็พอที่จะชี้ให้เห็นแนวโน้มของพัฒนาการได้ตามสมควร ในความพยายามที่จะสร้างสรรค์ “นวัตกรรมการศึกษาบ้านเรียน” ที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่สดใหม่และความเป็น “การศึกษาบ้านเรียน” โดยแท้จริง ที่จะช่วยให้หลุดออกจากความติดตันและความล้มเหลวของระบบการศึกษาแบบเดิม

ทิศทางหลักๆ ของการศึกษาบ้านเรียนที่กำลังอยู่ระหว่างการค่อยๆ สร้าง ซึ่งสรุปมาจากทัศนะและข้อคิดเห็นของครอบครัวบ้านเรียน ได้แก่

(๑) การศึกษาบ้านเรียนไทยมุ่งให้มีมิติทางสังคมมากกว่าความเป็นปัจเจกชน มีแนวโน้มของการรวมตัวกันสร้างความผูกพันในเชิงชุมชนกัลยาณมิตรอยู่ด้วย

พิจารณาจากรูปแบบการจัดการศึกษา ครอบครัวบ้านเรียนโดยส่วนใหญ่จะจัดการเรียนรู้ในครอบครัวของตนประสานไปกับการมีกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกับครอบครัวบ้านเรียนอื่นๆ เป็นครั้งคราวหรือสม่ำเสมอตามโอกาสที่เอื้ออำนวยและตามความสนใจ

การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมเรียนรู้ โดยทั่วไปจะเกิดจากครอบครัวที่มีความใกล้ชิดกัน ลูกมีความสนใจในเรื่องที่ใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ ยังมีการเข้าร่วมกับกิจกรรมของเครือข่ายบ้านเรียน ซึ่งนับเป็นพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งของกลุ่มบ้านเรียน โดยองค์กรเครือข่ายบ้านเรียนที่มีการดำเนินงานอยู่ในปัจจุบันคือ “สถาบันบ้านเรียนไทย”

(๒) เรียนรู้ตามธรรมชาติตอบสนองต่อความหลากหลายในเด็กแต่ละคน

พิจารณาจากแนวทางการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ครอบครัวบ้านเรียนส่วนใหญ่มีความพยายามที่จะค้นหาและต่อยอดการเรียนรู้ขึ้นมาจากความสนใจหรือตามความถนัดของลูกให้มากที่สุด มีการวางแนวทาง

หรือหลักสูตรของครอบครัวเอาไว้ในหลักใหญ่ๆ ซึ่งมักใช้หลักสูตรและแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นพื้นฐานในส่วนที่เป็นวิชาหลักโดยเฉพาะคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ผสมผสานกับหลักสูตรอื่นๆ โดยมีการปรับให้เหมาะสมกับวัยและตัวเด็ก มีการใช้สื่ออุปกรณ์ต่างๆ เข้าช่วย มีการจัดตารางเรียน อยู่บ้างแต่ไม่เคร่งครัดตายตัว รวมทั้งมีการจ้างครูพิเศษหรือไปเรียนกับสถานที่เปิดสอนในบางสาระ/ทักษะ เช่น ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ ดนตรี กีฬา เป็นต้น

กล่าวได้ว่า เป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริง โดยมีพื้นฐานมาจากความเคารพ ในสิทธิของเด็กและความเชื่อมั่นในศักยภาพการเรียนรู้ที่เด็กทุกคนมีอยู่ (สร้างเนื้อหาหลักสูตรให้เหมาะกับ เด็กแทนการยึดเยียดเด็กให้เข้ากับหลักสูตร) พ่อแม่ทำหน้าที่ช่วยสร้างความสนใจและจัดสภาพแวดล้อมให้ เชื้อต่อการเรียนรู้ อย่างมีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ จนเกิดการรู้ที่เป็นการประจักษ์จากภายในตัวเด็ก เกิดความรักในการเรียนรู้ สามารถรู้ได้จากสิ่งที่ชอบและไม่ชอบใจ รู้อย่างเชื่อมโยง และสร้างทักษะที่ จะเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

(๓) เรียนรู้อย่างบูรณาการชีวิต

การเรียนรู้ของเด็กบ้านเรียนโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันมากที่สุด มีการคลี่คลายออกจาก การเอา “วิชา” ต่างๆ เป็นตัวตั้ง เปลี่ยนเป็นมุ่งเข้าหาสาระการเรียนรู้อันเป็นองค์รวมของชีวิต เพื่อ การเรียนรู้ “ความจริง” ของชีวิต สังคม ธรรมชาติ อย่างมีความสมดุล ผสมผสานทั้งความรู้ทางสากลกับภูมิ ปัญญาไทย ตะวันตกกับตะวันออก วิทยาศาสตร์กับศาสนา โดยมี “ชีวิต” เป็นแกนหลักบูรณาการอยู่ใน ทุกสาระ

ดังนั้น จึงแทนที่จะเป็นการบูรณาการวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน แล้วเสมือนว่าทักษะชีวิตและความ เจริญออกงามในคุณลักษณะต่างๆ ของชีวิตจะเกิดขึ้นเป็นผลตามไปด้วย อย่างที่วิธีการศึกษาแบบเดิมใช้ กันอยู่ ครอบครัวบ้านเรียนส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนมาเป็นการบูรณาการเรื่องราวและทักษะของชีวิตเป็นสำคัญ อย่างเชื่อมั่นว่าความรู้ทางวิชาการที่จำเป็นทั้งหลายนั้นจะเป็นผลที่ตามมาเอง เพราะเด็กจะเกิดความสนใจ กระตือรือร้นที่จะสืบค้น ทดลอง สร้างองค์ความรู้ต่างๆ ขึ้นมาด้วยตัวเองได้ ท่ามกลางการเรียนรู้ที่มี ชีวิตชีวา

(๔) ครอบครัวเรียนรู้ร่วมกัน

การศึกษานบ้านเรียน กำลังพยายามเปลี่ยนวิธีการศึกษาที่มีผู้สอนกับผู้เรียน ให้กลายมาเป็น “การ เรียนรู้ร่วมกัน” เรียนรู้จากกันและกัน ผลัดกันเป็นผู้สอนและผู้เรียน กลายเป็นวิถีทางที่ครอบครัวทั้งครอบครัว พ่อ แม่ ลูก กำลังเรียนรู้ร่วมกัน จนที่สุด การศึกษานบ้านเรียนย่อมไม่ใช่การที่พ่อแม่กำลังจัดการศึกษาให้กับลูก แต่ควรพัฒนาจนกลายเป็นวิถีชีวิตทั้งหมดของครอบครัว ใช้ชีวิตให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับการเรียนรู้ ทำให้ ทุกเวลาทุกสถานที่สามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาทักษะและพฤติกรรม ในครอบครัวไปในทางที่เป็นกุศลยิ่งขึ้น จากผลของการเรียนรู้นั้น

รวมทั้งนอกจากการเรียนรู้ร่วมกันภายในครอบครัวแต่ละครอบครัวแล้ว พร้อมไปกันนั้นก็คือการช่วยกันสร้าง “ชุมชนครอบครัวเรียนรู้ร่วมกัน” ที่มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในมิติทางสังคมของกลุ่มและเครือข่ายครอบครัวบ้านเรียนโดยรวมด้วย

(๕) ประเมินผลตามสภาพจริง

ในด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของเด็ก ครอบครัวบ้านเรียนส่วนใหญ่จะใช้การสังเกตและบันทึกพัฒนาการ ดูจากผลงาน/โครงการ จากการเรียนรู้ที่เด็กทำขึ้น มีการใช้แบบทดสอบหรือแบบฝึกหัดบ้างตามความเหมาะสม ตามหลักการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งมีความหลากหลายในเครื่องมือและวิธีการวัด/ประเมิน ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีความต่อเนื่องเห็นพัฒนาการของเด็กเด็กมากกว่าดูเพียงชิ้นงานหรือผลการทดสอบ และคำนึงถึงความแตกต่างในตัวเด็กแต่ละคน ทำให้การวัด/ประเมินผลเป็นเรื่องของการพัฒนาแทนการพิพากษา สามารถนำไปสู่การส่งเสริมสนับสนุนช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ตามทักษะทางปัญญาที่เป็นไปตามสภาพจริงของเด็ก

(๖) มีเป้าหมายเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

เป้าหมายของความสำเร็จในแต่ละขั้นของการศึกษากลับบ้านเรียน พอที่จะสรุปได้ ดังนี้

- ลูกมีความรู้และทักษะอันจำเป็น สามารถเชื่อมต่อการศึกษาระบบในระดับที่สูงขึ้นไปได้ เนื่องจากสิทธิของการศึกษากลับบ้านเรียนในทางกฎหมายจำกัดอยู่แค่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและปัจจัยแวดล้อมในทุกๆ ด้าน ทั้งภายในตัวครอบครัวเอง และโดยระบบการศึกษากระแสหลัก ค่านิยม โอกาสในทางสังคม ฯลฯ ที่ยังจำกัดอยู่ ทำให้ไม่เวลาใดก็เวลาหนึ่งเด็กบ้านเรียนยังต้องกลับเข้าศึกษาต่อในระบบการศึกษาปกติ โดยที่ในช่วงระยะอันใกล้นี้ คงมีเพียงบางครอบครัวเท่านั้นที่สามารถดำเนินการไปตามแนวทางของตนจนลูกเติบโตดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดีในสังคมอย่างไม่ต้องพึ่งพิงการศึกษาในระบบเลย แต่ในอนาคตสภาพการณ์นี้น่าจะเปลี่ยนไป
- ลูกสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพของตน จากการได้มีโอกาสเจริญเติบโตมาในกระบวนการศึกษาเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญตอบสนองต่อความสนใจ/ความถนัดตามสภาพจริงของเด็ก ความสำเร็จของชีวิตนั้นไม่จำเป็นต้องสมบูรณ์แบบ อาจเป็นไปได้ในฐานะของคนธรรมดาคนหนึ่ง ที่อย่างน้อยก็ได้มุ่งมั่นพยายามอย่างดีที่สุดแล้ว
- ได้อยู่ร่วมในสังคม/ชุมชนแห่งกัลยาณมิตร อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ในลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในกลุ่มและเครือข่ายครอบครัวบ้านเรียนตลอดเส้นทางของการจัดการศึกษากลับบ้านเรียน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะพิเศษมีความลึกซึ้งมากกว่าความสัมพันธ์กันโดยผิวเผินที่เป็นปรากฏการณ์ทั่วไป

- มีสัมมาอาชีวะดำเนินชีวิตประกอบกิจการเป็นของตนเอง ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยสุจริต พึ่งพาตนเองและเป็นที่ยิ่งของคนอื่นได้ รู้จักการแสวงหาทรัพย์และมีสติสัมปชัญญะในการรักษาทรัพย์และใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้อย่างเหมาะสม
- พัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ได้พบคุณค่าที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์ มีชีวิตที่ดั่งงามในโลกของความร่วมมือ ยั่งยืน และสันติสุข มากกว่าที่จะมุ่งสู่ความเป็นเลิศที่ได้มาจากการแข่งขันเบียดเบียนกันอย่างเห็นแก่ตัว มีความตื่นรู้เท่าทันไม่ตกเป็นเหยื่อ สามารถเผชิญกับปัญหาและความไม่แน่นอนแปรปรวนของชีวิต สังคม และโลกทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ช่างหน้าได้

พิจารณาจากทัศนะต่อเป้าหมายของความสำเร็จนี้ กล่าวได้ว่า การศึกษาบ้านเรียนไทยน่าจะไม่ใช่เป็นแต่เพียงการเปลี่ยนในทางรูปแบบหรือวิธีการจัดการศึกษาเท่านั้น แต่มีความเป็นไปได้ที่จะค่อยๆ สร้างสรรค์กระบวนการทัศน์ใหม่ทางการศึกษาด้วย ซึ่งอาจส่งผลถึงระบบการศึกษาและสังคมโดยรวมให้มีความเจริญงอกงามไปในทางที่เป็นกุศลมากกว่าที่ผ่านมา

ต้องขออ้ออีกครั้งว่า ข้อเสนอในนวัตกรรมการศึกษาบ้านเรียนทั้งหมดที่กล่าวนั้น เป็นข้อเท็จจริงที่มีข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้รองรับ มีแนวโน้มที่จะมีพัฒนาการต่อไป แต่อาจจะมากบ้างน้อยบ้าง ชัดเจนหรือยังไม่ชัดเจนนักในแต่ละประเด็นเรื่องราว ยังไม่ใช่ความสำเร็จสมบูรณ์

การศึกษาบ้านเรียนไทย นอกจากเป็นสิ่งที่เพิ่งกำลังเริ่มต้นตั้งตัวขึ้นมาใหม่แล้ว ยังตกอยู่ในภาวะเดียวกันกับทุกสิ่งทุกอย่างในปัจจุบันด้วย คืออยู่ในท่ามกลางยุคสมัยที่วิถีชีวิตของผู้คนและสังคมถูกพันนาการไว้ด้วยระบบที่เต็มไปด้วยปัญหาและวิกฤตการณ์ ที่มนุษย์พากันสร้างขึ้นมาจากความละโมภโลภมากและความขี้ขลาด ดังนั้น ไม่ว่าจะใครหรือการใดๆ ก็ตาม ที่แม้ยากจะมีอิสระพ้นไปจากคราบโคลนของความเลอะเทอะเปรอะเปื้อน ก็เชื่อว่าจะกระทำได้โดยง่าย

การศึกษาบ้านเรียน ในข้อเท็จจริงจึงอยู่ระหว่างการเรียนรู้และปรับประคองตนไว้บนทางสายกลางที่เหมาะสม เพื่อให้มีที่ยืนอันมีอิสระของตนอย่างสามารถสร้างความแตกต่างที่สร้างสรรค์ เป็นความแตกต่างที่เป็นที่ต้องการมากกว่าที่จะถูกปฏิเสธจากความแปลกแยกเหกคอกเสียดจนไม่ว่าใครก็ไม่สามารถที่จะยอมรับได้

เพื่อการค่อยๆ สร้างสรรค์วิถีทางของตน ด้วยสำนึกในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่ยังคงไว้ซึ่งจิตวิญญาณ จะสำเร็จหรือล้มเหลวย่อมไม่ขึ้นกับความปรารถนาส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่ง แต่อย่างน้อยก็มีค่าควรแก่การชื่นชมแล้วตั้งแต่เมื่อได้ลงมือทำ

แผนภูมิ หน้า 55

๔. บ้านเรียนคู่ขนานและเชื่อมโยงไปกับโรงเรียน

ความเป็นไปได้อย่างมากที่การศึกษาโดยครอบครัวจะเป็นการศึกษาอีกทางเลือกหนึ่งที่คู่ขนานเชื่อมโยง และส่งผลสะท้อนต่อการศึกษาระบบโรงเรียน ประการแรก พิจารณาได้จาก **ปัจจัยเกื้อหนุน** ในสังคมโดยรวม ซึ่งปัจจุบันปรากฏให้เห็นชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ ดังนี้

๑. ปัญหาในสังคมปัจจุบันมีความรุนแรงขึ้น ลูกหลานของทุกครอบครัวไม่ว่าจะสังกัดชนชั้นฐานะใดล้วนตกอยู่ในกลุ่มเสี่ยง สังคมได้หันมาตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว การศึกษาบ้านเรียนจะเป็นวิถีทางหนึ่งของการฟื้นคืนความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว

๒. การพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศยุคใหม่ ที่บุคคลมีโอกาสดูแลและเข้าถึงความรู้ได้ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้ในทุกที่ทุกทางตลอดเวลา ไม่จำกัดอยู่แต่ในรูปแบบของชั้นเรียนในโรงเรียนดังที่ผ่านมา

๓. การศึกษาโดยครอบครัวมีรากฐานมาจากพลังความรักความบริสุทธิ์ใจที่พ่อแม่มีต่อลูก ที่ควรเป็นความรักที่ปราศจากการถูกตั้งข้อเคลือบแคลงสงสัยที่อาจจะเหลืออยู่เพียงสิ่งเดียวในโลกทุกวันนี้

๔. การศึกษาบ้านเรียนในช่วง ๔ ปีที่ผ่านมาได้รับความสนใจจากสถาบันต่างๆ ของสังคมอย่างกว้างขวาง และมีแนวโน้มของความเข้าใจในเชิงบวกมากขึ้นเรื่อยๆ ออกตัวอย่างที่เคยเห็นว่าเป็นพวกบ้าพวกแหกคอกทดลองไปอย่างเห็นได้ชัด ข้อคิดเห็นที่มีความเข้าใจร่วมกันมากขึ้นที่สำคัญ ได้แก่

๔.๑ การศึกษาบ้านเรียนเป็นการศึกษาที่มีรูปแบบการศึกษาที่ต่างจากการศึกษาในโรงเรียน แต่ไม่ใช่เป็นศัตรูหรือเป็นฝ่ายตรงกันข้าม ในปัจจุบันยังคงต้องมีการประสานความร่วมมือ การเชื่อมต่อนี้ระหว่างกัน

๔.๒ ภาครัฐควรมีบทบาทในทางส่งเสริมสนับสนุนเป็นด้านหลัก และกำกับควบคุมเท่าที่จำเป็น กฎระเบียบต่างๆ ควรยืดหยุ่นและเปิดกว้าง เพื่อให้การศึกษาที่จัดโดยครอบครัวสามารถใช้โอกาสจากความอิสระนี้ไปสร้างเสริมปัจจัยของการสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและมีพลวัต

๔.๓ ผู้สำเร็จการศึกษาจากบ้านเรียนมีศักดิ์และสิทธิ์ทัดเทียมกับผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน

๔.๔ ครอบครัวบ้านเรียนมีสิทธิในสิทธิประโยชน์ที่พึงได้รับการสนับสนุนจากรัฐ เท่าเทียมกับการจัดการศึกษาอื่นๆ ในระดับเดียวกัน

๕. โรงเรียนโดยทั่วไปมีความเข้าใจมากขึ้นต่อเรื่องการศึกษาอิสระ การศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนหลายอย่าง อาทิ การส่งเสริมให้มีการจัดทำหลักสูตร

ท้องถิ่น การสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน เป็นต้น ได้ช่วยเชื่อมโยงให้เกิดทัศนคติที่ดีและการแสวงหาความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับการศึกษาบ้านเรียนได้มากขึ้น

๖. กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งเป็นกลไกสำคัญ มีคำยืนยันจากผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการว่า จะประกาศใช้ได้ภายในปีการศึกษา ๒๕๔๖ นี้ หากเป็นตามนั้นจะทำให้การศึกษากลับบ้านเรียนมีศักดิ์และสิทธิ์ทางกฎหมายอย่างสมบูรณ์ จะมีผลต่อความเชื่อมั่นและการตัดสินใจเข้าสู่การศึกษาโดยครอบครัวเป็นอย่างมาก

ประการที่สอง พิจารณาได้จาก **แนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการต่อเรื่องการจัดการศึกษาโดยครอบครัว** ที่ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศในที่ประชุมปฏิบัติการ “เวทีบ้านเรียนไทย ๔ ภูมิภาค” ที่โครงการวิจัยฯ ร่วมกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จัดขึ้นรวม ๔ ครั้ง ในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ เป็นนโยบายในทางให้ความสนับสนุนอย่างชัดเจน ดังนี้

“การศึกษาโดยครอบครัวที่พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการจัดการศึกษาให้กับบุตรบนพื้นฐานของความรักความปรารถนาดีต่อบุตรหลานของตน ถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการศึกษาเรียนรู้ที่มีพัฒนาการในสังคมไทยอย่างน่าสนใจ และเชื่อว่าจะเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ รัฐภายใต้การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ความสำคัญ เร่งดำเนินการโดยเฉพาะการประกาศใช้กฎกระทรวงเพื่อการนี้ให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ.๒๕๔๖ พร้อมกับให้มีกลไกทางกฎหมายและกลไกสนับสนุนอื่นๆ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ทั้งนี้ ภายใต้หลักหรือกรอบในการดำเนินการ ๕ ประการ ได้แก่

- (๑) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว
- (๒) พ่อแม่จะต้องมีอิสระในการดำเนินการ มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ
- (๓) มีความสอดคล้องกับหลักการและแนวทางในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
- (๔) มีคุณภาพได้มาตรฐาน
- (๕) มีความเป็นสากลเทียบเคียงกับต่างประเทศได้”

แนวนโยบายดังกล่าวนี้ ยังไม่เห็นผลในทางปฏิบัติแต่อย่างใด แต่ก็พอจะสร้างความมั่นใจได้ระดับหนึ่งว่า นโยบายที่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนนี้จะไม่พลิกเปลี่ยนไปอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ และไม่มากก็น้อยย่อมมีความคืบหน้าเป็นผลขึ้นมาบ้างในปีต่อไป

ประการที่สาม พิจารณาได้จากศักยภาพของการศึกษากลับบ้านเรียนเอง ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดในข้อถัดไป

๕. ศักยภาพในการพัฒนาของการศึกษาก่อนวัยเรียน

ศักยภาพการพัฒนาในทางปริมาณ พิจารณาได้จาก การที่การศึกษาก่อนวัยเรียนได้มีการขยายตัวไปเป็นอย่างมากในช่วง ๔ ปี ภายหลังจากประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยที่ถึงแม้จะยังไม่มีการประกาศกฎกระทรวงเพื่อการนี้ก็ตาม จนปัจจุบันสำรวจพบว่า มีครอบครัวบ้านเรียนในขอบเขตทั่วประเทศเกือบหกสิบล้านครอบครัว มีเด็กบ้านเรียนอยู่เกือบแปดสิบล้าน ตามที่กล่าวแล้วในข้อต้น

พร้อมกันนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ยังได้ทำการสำรวจพบว่า มีครอบครัวที่มีความสนใจและมีความเป็นไปได้สูงที่จะตัดสินใจเป็นผู้จัดการศึกษาก่อนวัยเรียนในช่วงเวลาอันใกล้นี้ จำนวน ๖๔ ครอบครัว และมีประมาณการผู้เรียนจากครอบครัวดังกล่าวที่จะเข้าสู่การศึกษาก่อนวัยเรียนอีกจำนวน ๘๓ คน

เมื่อรวมกับครอบครัวที่จัดการศึกษาก่อนวัยเรียนอยู่แล้วในปัจจุบัน สามารถคาดการณ์ได้ว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ - ๒๕๔๘ จะมีครอบครัวบ้านเรียนในขอบเขตทั่วประเทศเพิ่มขึ้นเป็นไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ ครอบครัว และมีเด็กบ้านเรียนเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า ๑๕๐ คน เป็นการเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เกือบเท่าตัว หรืออาจกล่าวได้ว่า ขณะนี้ การศึกษาก่อนวัยเรียนมีอัตราการขยายตัวประมาณหนึ่งเท่าตัวต่อปี

อัตราการขยายตัวนี้ ยังมีความเป็นไปได้ที่จะเพิ่มสูงขึ้นอีกอย่างมาก หากภาครัฐมีการดำเนินงานอย่างจริงจังเกิดผลในทางสนับสนุน โดยเฉพาะหากกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสามารถประกาศใช้ได้ภายในปลายปีนี้หรือต้นปีหน้า

สำหรับศักยภาพในทางคุณภาพ พิจารณาได้จากแนวทางการสร้างสรรค์นวัตกรรมการศึกษาก่อนวัยเรียน ที่มีความชัดเจนเกิดองค์ความรู้มากขึ้นกว่าระยะที่ผ่านมา ดังที่กล่าวแล้วในข้อต้นเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้น ยังอาจพิจารณาได้จากการที่ ครอบครัวบ้านเรียนได้มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรเครือข่ายที่มีการดำเนินงานเข้มแข็งมากขึ้น เป็นอีกเหตุปัจจัยที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งที่สามารถช่วยขับเคลื่อนให้การศึกษาก่อนวัยเรียนในสังคมไทยมีพัฒนาการในทางคุณภาพอย่างเห็นได้

หากองค์กรเครือข่ายบ้านเรียนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากขึ้น จนมีกลไกการปฏิบัติงานอย่างจริงจังต่อเนื่อง มีองค์กรเครือข่ายเพิ่มเติมมากกว่าหนึ่งองค์กร (อย่างที่เป็นอย่างอยู่) โดยเฉพาะในจังหวัดหรือภูมิภาคอื่นนอกเหนือจากที่กรุงเทพฯ ก็เชื่อว่าการศึกษาก่อนวัยเรียนจะมีพัฒนาการในทางคุณภาพ (และปริมาณ) ยิ่งขึ้นมากกว่าที่ผ่านมา

อีกทั้ง ยังกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาโดยองค์กรและสถาบันทางสังคมต่างๆ ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีเจตนารมณ์ต้องการให้เกิดขึ้น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตราที่ ๑๒ และที่เกี่ยวข้องกันในมาตราอื่นๆ อีกหลายมาตรา ตามหลักการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสร้างความหลากหลายในการปฏิบัติ บัดนี้ ที่ปรากฏให้เห็นเป็นจริงเป็นจัง สังคมได้

รับรู้และสามารถส่งผลสะท้อนต่อการปฏิรูปการศึกษาโดยรวมได้ระดับหนึ่ง ก็ได้แก่การศึกษาบ้านเรียนหรือการศึกษาโดยครอบครัวนี้

ดังนั้น นอกจากการปฏิรูปการศึกษาในระบบที่เป็นกระแสหลักแล้ว ภาครัฐควรเพิ่มความสนใจและมีมาตรการอย่างจริงจังเป็นรูปธรรมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยองค์กรและสถาบันทางสังคมต่างๆ รวมทั้งการศึกษากันเอง ที่เป็นการศึกษาทางเลือกในรูปแบบและกระบวนการที่มีความแตกต่างออกไป ซึ่งความแตกต่างนี้จะกลายเป็นปัจจัยช่วยสร้างนวัตกรรมของการศึกษาเรียนรู้ขึ้นมาได้ ให้เป็นการศึกษาอีกทางหนึ่งที่คู่ขนาน เชื่อมโยง และสามารถส่งผลสะท้อนต่อการศึกษาในกระแสหลัก

ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาการศึกษาบ้านเรียน

ในขณะนี้ เห็นได้ชัดเจนว่าองค์ประกอบสำคัญที่จะมีส่วนผลักดันส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการของการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย จะต้องมาจากทั้งสองด้าน กล่าวคือ หนึ่ง มีการพัฒนาเพิ่มความพร้อมและความเข้มแข็งยิ่งขึ้นให้กับครอบครัวบ้านเรียน และสอง การนํานโยบายสู่การปฏิบัติให้เกิดผลของภาครัฐ

จากการประมวลสภาพการณ์ในปัจจุบันและข้อคิดเห็นทั้งในส่วนของคุณอำนวย / ผู้สนใจจะจัดการศึกษาบ้านเรียน และของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา) ในที่นี้ ใคร่ขอเสนอข้อสรุปเชิงนโยบายและมาตรการอันจำเป็นขององค์ประกอบทั้งสองด้าน ดังนี้

การพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวบ้านเรียน

๑. ครอบครัวบ้านเรียนจะต้องพัฒนาตนให้เป็น “นักจัดการเรียนรู้” ที่ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องต่อไปนี้

- ๑.๑ การจัดทำหลักสูตรหรือแนวทางการจัดการศึกษาของครอบครัว
- ๑.๒ การค้นพบและต่อยอดความถนัด / ความสนใจของลูก
- ๑.๓ การจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างส่งเสริมให้เด็กเป็นนักสืบค้นสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
- ๑.๔ กระบวนการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

๒. ครอบครัวบ้านเรียน ควรให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครอบครัวให้มากยิ่งขึ้น เพื่อการช่วยเหลือเสริมกำลังใจและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งเพื่อสร้างสังคมสร้างกลุ่มเพื่อนให้กับลูกหลาน

๓. พัฒนาองค์กรเครือข่ายครอบครัวบ้านเรียนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น มีโครงสร้างการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพกว่าที่ผ่านมา เพื่อให้สามารถทำหน้าที่สำคัญต่างๆ ได้แก่

- ๓.๑ การวิจัยสร้างองค์ความรู้ พัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยครอบครัว เผยแพร่สร้างความเข้าใจ สร้างการยอมรับของสังคม
- ๓.๒ การประสานงาน ให้ข้อมูล สร้างความเข้าใจแก่เขตพื้นที่การศึกษา โดยเฉพาะในเขตที่มีผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว
- ๓.๓ สร้างความพร้อมเพื่อการทำหน้าที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบภายใต้การมอบหมายของเขตพื้นที่การศึกษา ในฐานะองค์กรเครือข่ายการศึกษาโดยครอบครัว ตามที่กำหนดในร่างกฎกระทรวงฯ
- ๓.๔ สร้างปัจจัยสนับสนุนต่างๆ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ให้คำปรึกษา ช่วยแก้ไขปัญหา เสริมความพร้อมให้กับพ่อแม่ที่ประสงค์ที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัว อาทิ จัดให้มี “คลินิกบ้านเรียน” , “คลังหลักสูตรและศูนย์สารสนเทศบ้านเรียน” เป็นต้น
- ๓.๕ ประสานงานส่งเสริมสนับสนุนช่วยให้เกิดการรวมกลุ่มครอบครัวบ้านเรียนในแต่ละเขตพื้นที่ พัฒนารูปแบบ / กระบวนการ อย่างมีความหลากหลายและผลสำเร็จมากขึ้นของ “กิจกรรมครอบครัวเรียนรู้ร่วมกัน” เพื่อเสริมในส่วนที่ยังอ่อนแออยู่

การนำนโยบายสู่การปฏิบัติให้เกิดผลของภาครัฐ

แม้แนวโน้มในทางนโยบายจะดีขึ้น แต่ในระดับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นผู้ปฏิบัติโดยตรง เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปว่ายังเป็นปัญหาใหญ่อยู่พอสมควร จากความเคยชินในระบบเดิมที่เป็นระบบควบคุมสั่งการ การไม่ยอมรับในเรื่องของการปฏิบัติที่มีความแตกต่างหลากหลาย ความรู้สึกว่าเป็นภาระงานเพิ่มขึ้น ความกังวลต่อเรื่องความมั่นคงจากการแอบอ้างของกลุ่มชนชาติส่วนน้อย (ภาคเหนือ) หรือกลุ่มต่างลัทธิศาสนา (ภาคใต้) เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ที่ถูกกำหนดให้เป็นหน่วยงานดูแลสนับสนุนการศึกษาโดยครอบครัวในพื้นที่ ก็เพิ่งจัดตั้งขึ้นใหม่ยังไม่เข้ารูปเข้ารอยและมีภาระของงานการศึกษาในระบบมากมาย อาจมีบางพื้นที่หรือหลายพื้นที่ไม่สนใจหรือไม่สามารถดูแลเรื่องการศึกษาโดยครอบครัวได้ตามที่คาดการณ์

อีกทั้ง ร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ก็ยังได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อยู่น้อยกว่า ใช้วิธีคิดวิธีการของการศึกษาในระบบมาเป็นกรอบบังคับการศึกษาโดยครอบครัว ไม่ให้อิสระเท่าที่ควร ยิ่งหากในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างขาดความเข้าใจที่ชัดเจน อาจกลายเป็นอุปสรรคได้

มาตรการที่ควรมีการเร่งรัดเป็นลำดับต้น ๆ จึงควรจะได้แก่เรื่องที่มีความสำคัญ ต่อไปนี้

๑. เร่งรัดการประกาศใช้กฎกระทรวงว่าด้วยการศึกษาโดยครอบครัว เพื่อรับรองสถานภาพทางกฎหมายให้กับผู้เรียนและครอบครัวผู้จัด พร้อมทั้ง จัดทำเอกสารคู่มือประกอบกฎกระทรวงฯ เผยแพร่ เพื่อสร้างความเข้าใจในนโยบายสนับสนุนส่งเสริม ระเบียบวิธีการที่มีความยืดหยุ่น ให้อิสระ **และเจตนาที่ให้ เป็นหลักเกณฑ์ชั่วคราวในระยะเริ่มต้น** สำหรับเก็บรับประสบการณ์จากการปฏิบัติ แล้วนำไปสู่การปรับแก้ให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นต่อไป

พร้อมกันนั้น ทุกเขตพื้นที่การศึกษาควรที่จะได้ศึกษา ตระเตรียมการณ จัดเจ้าหน้าที่และวางระบบงานต่างๆ สำหรับรองรับการดำเนินงานรับจดทะเบียน การกำกับดูแลและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาโดยครอบครัวในพื้นที่ ซึ่งคาดว่าจะมีการขยายตัวมากขึ้นภายหลังการประกาศใช้กฎกระทรวงว่าด้วยการศึกษาโดยครอบครัวภายในต้นปี พ.ศ.๒๕๔๗

๒. จัดให้มีการประชุม สัมมนา การอบรมและอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อการทำความเข้าใจเรื่องการศึกษาโดยครอบครัวให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในเขตพื้นที่ พร้อมทั้งให้มีเวทีของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัวกับเจ้าหน้าที่ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นจริงในทุกพื้นที่

๓. จัดตั้งศูนย์แนะแนว ศูนย์สารสนเทศ หรือศูนย์ฝึกอบรม เพื่อดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจ สร้างความพร้อมในการเป็นผู้จัดหรือมีส่วนร่วมจัดการศึกษาเรียนรู้ให้กับบุตรหลานของครอบครัว พร้อมทั้งการจัดทำเอกสารคู่มือเผยแพร่

๔. มีมาตรการสนับสนุนอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม เพื่อส่งเสริมการสร้างเครือข่ายบ้านเรียน และการสนับสนุนองค์กรเครือข่ายการศึกษาโดยครอบครัวให้สามารถทำหน้าที่เป็นหน่วยงานรับจดทะเบียนผู้จัดการศึกษาแทนเขตพื้นที่การศึกษา และหน้าที่อื่นจำเป็นอื่นๆ

๕. สนับสนุนให้มี “โครงการบ้านเรียน” ขึ้นในโรงเรียนที่มีความพร้อม ผู้บริหาร ครู อาจารย์ มีความเข้าใจและเต็มใจ นอกจากนี้จะเป็นประโยชน์ต่อบ้านเรียนในพื้นที่ใกล้เคียงได้มีโอกาสเรียนร่วมในบางวิชาบางกิจกรรม เข้าใช้ห้องสมุดและอุปกรณ์ทางการศึกษาที่จำเป็นแล้ว ยังจะเป็นการช่วยให้มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในเชิงผสมผสานการศึกษาในระบบ นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย ให้ประโยชน์ต่อเด็กนักเรียนและการศึกษาในโรงเรียนเองด้วย

สำหรับมาตรการที่ควรมีการดำเนินการในลำดับถัดไป ได้แก่

๖. จัดตั้งให้มีหน่วยงานและคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระ มีองค์ประกอบที่มาจากผู้แทนองค์กรและสถาบันทางสังคมต่างๆ เป็นสำคัญ ให้เป็นองค์คณะบุคคลและหน่วยงานรับผิดชอบดูแลเรื่องการศึกษาตามมาตรา ๑๒ และการศึกษาโดยครอบครัว

๗. จัดให้มีกลไกดำเนินการอย่างต่อเนื่องจริงจัง เพื่อให้มีการสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยเฉพาะการส่งเสริมสร้างความพร้อมให้กับครอบครัว การจัดสรรเงินอุดหนุนและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นๆ แก่ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว

๘. ส่งเสริมพัฒนาแหล่งเรียนรู้และองค์กรเรียนรู้สมัยใหม่ เช่น สวนสาธารณะเพื่อการเรียนรู้ ห้องสมุดมัลติมีเดีย พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ศูนย์การออกแบบ / ศูนย์สารสนเทศ / ศูนย์ฝึกอบรม ที่ให้บริการแก่สาธารณะ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นปัจจัยช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของบ้านเรียนและของการศึกษาอื่นๆ อย่างมาก รัฐควรให้ความสนับสนุนทั้งในรูปเงินอุดหนุน การลดหย่อนภาษีและอื่นๆ รวมทั้งเป็นผู้นำในการสร้างขยาย และพัฒนาแหล่งเรียนรู้และองค์กรเรียนรู้สมัยใหม่ให้มีประสิทธิภาพและแพร่หลายยิ่งขึ้น

๙. สำนักนวัตกรรมการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น ควรที่จะให้ความสำคัญและมีส่วนสนับสนุนต่อการศึกษาบ้านเรียน รวมทั้งสถาบันการศึกษาที่มีการผลิตครู ก็ควรเพิ่มเติมเรื่องการศึกษาบ้านเรียนนี้เป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรด้วย

๑๐. การดำเนินการใดๆ ที่มีผลเกี่ยวข้อง อย่างเช่น ระเบียบวิธีการในการให้ทุนการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ การเรียนรักษาดินแดน (ร.ด.) ระบบการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย เป็นต้น จะต้องคำนึงถึงและไม่ละเมิดต่อสิทธิของเด็กบ้านเรียน ให้มีความทัดเทียมกับผู้เรียนในระบบการศึกษาอื่นๆ

ข้อเสนอประเด็นวิจัยในระยะต่อไป

ประเด็นวิจัยเพื่อการพัฒนาแนวนโยบายภาครัฐ

เมื่อมีการประกาศใช้กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวแล้ว ซึ่งจะมีผลทำให้การศึกษาโดยครอบครัวมีสถานภาพทางกฎหมายโดยสมบูรณ์ และคาดว่าจะมีครอบครัวเข้าสู่การศึกษาในรูปแบบแนวทางนี้เพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก ทำให้ภาครัฐจำเป็นต้องมีมาตรการและกลไกอย่างเป็นทางการในการกำกับดูแลและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จึงควรที่จะได้มีการศึกษาวิจัยในทางการพัฒนานโยบายภาครัฐ ในประเด็นต่อไปนี้

๑. แนวนโยบายและมาตรการในการส่งเสริมสร้างความพร้อมให้กับผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว

๒. แนวนโยบายและมาตรการในการจัดสรรเงินอุดหนุนและทรัพยากรอื่นๆ แก่ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว

๓. ระบบและวิธีการในการประกันคุณภาพการศึกษาโดยครอบครัว

การวิจัยทั้งหมดควรเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่ทุกฝ่ายทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ครอบครัวผู้จัด / ผู้สนใจที่จะจัด นักการศึกษา / ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้เข้ามีส่วนร่วมจริงจัง และมีส่งผลต่อการเคลื่อนไหวขับเคลื่อนชุมชนเครือข่ายการศึกษาโดยครอบครัวไปพร้อมกันด้วย

ประเด็นวิจัยเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายการศึกษาบ้านเรียน

การศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยควรมุ่งสร้างสรรคมีติในทางสังคมให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยการพัฒนให้มีองค์กรเครือข่ายทำหน้าที่เป็นตัวแทนของครอบครัวบ้านเรียนในทุกจังหวัดที่มีครอบครัวบ้านเรียน หรืออย่างน้อยก็ในทุกภูมิภาค ทั้งในการวิจัยสร้างองค์ความรู้พัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยครอบครัว การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มครอบครัว และการประสานงานแสวงหาความร่วมมือและการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน จึงควรดำเนินการให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามภารกิจที่มีความจำเป็นเร่งด่วนต่อไปนี้

๑. การพัฒนาระบบการให้บริการในรูปแบบคลินิกบ้านเรียน คลังหลักสูตรและศูนย์สารสนเทศบ้านเรียน
๒. การจัดตั้งองค์กรเครือข่ายบ้านเรียนในระดับจังหวัดและภูมิภาค
๓. การนำร่องเพื่อการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ขององค์กรชุมชนเครือข่ายบ้านเรียน

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. ร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว. เอกสาร
สำเนา , ๒๕๔๖

ยุทธชัย อุทัยวรรณ เฉลิมชัย. รายงานการวิจัย รูปแบบและพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , ๒๕๔๓

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการศึกษาเบื้องต้น การพัฒนาเครือข่ายการจัดการ
ศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย. กรุงเทพฯ , ๒๕๔๔

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒.
กรุงเทพฯ , ๒๕๔๒

อมรวิชัย นาคทรรพ. รายงานการวิจัย การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) ประสบการณ์ของ
นานาชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , ๒๕๔๓

ภาคผนวก

- ทะเบียนบ้านเรียน
- ร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ฐาน

โดยครอบครัว พ.ศ. ....

ทะเบียนครอบครัวบ้านเรียน

คำชี้แจง ทะเบียนครอบครัวบ้านเรียนนี้ ทำการสำรวจบันทึกตั้งแต่วันที่ พ.ศ. ๒๕๔๖ จนถึงเดือนกันยายน ๒๕๔๖ มีบางครอบครัวที่จัดการศึกษาก่อนบ้านเรียนให้กับบุตรในช่วงต้นปี ๒๕๔๖ (ก่อนหน้าเดือนพฤษภาคม) แต่มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงกลางปีบุตรกลับเข้าเรียนในระบบโรงเรียนแล้ว จึงยังถูกบันทึกอยู่ในทะเบียนนี้ด้วย โดยจะแจ้งไว้ใน “หมายเหตุปัจจุบัน” สำหรับครอบครัวที่บุตรกลับเข้าศึกษาในระบบตั้งแต่ก่อนหน้าปี ๒๕๔๕ จะไม่ได้รับการบันทึกไว้ เนื่องจากต้องการให้ทะเบียนบ้านเรียนฉบับนี้แสดงสภาพการณ์ของครอบครัวบ้านเรียนในสังคมไทยที่เป็นปัจจุบัน

คาดว่าเท่าที่สำรวจพบและรวบรวมไว้ ณ ที่นี้ ยังไม่ใช่จำนวนครอบครัวบ้านเรียนทั้งหมดโดยแท้จริง เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการในการสำรวจ และสำหรับครอบครัวที่รวมกลุ่มกันอย่างมีการบริหารจัดการคล้ายเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยที่ครอบครัวในกลุ่มส่วนใหญ่ไม่ได้ถือว่าตนเป็นครอบครัวบ้านเรียน ในส่วนนี้จะทำบันทึกไว้เฉพาะครอบครัวที่มีความชัดเจนว่าเป็นครอบครัวบ้านเรียนเท่านั้น

กรุงเทพมหานคร

ครอบครัว “ เหลืองแจ่ม “

ที่อยู่ ๒๑ / ๒๙ ม. ๙ แขวงสีกัน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

บิดา ดร.เจษฎา เหลืองแจ่ม อาชีพ รับราชการ วุฒิการศึกษาปริญญาเอก

มารดา คุณนิภาพร เหลืองแจ่ม อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ญ.ภัณฑิตา อันน่า เหลืองแจ่ม ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมปลาย

ด.ช.วศิน เหลืองแจ่ม ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

เริ่มจัดการศึกษาก่อนบ้านเรียน พ.ศ. ๒๕๔๑ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ มีภาพประทับใจจากประสบการณ์ชีวิตในต่างแดนที่ให้คุณค่าต่อการพัฒนาประชากรเป็นอย่างมาก ด้วยระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

จุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีชีวิตที่ดีงาม พึ่งตนเองได้

แนวทาง จัดการศึกษาตามแนวพุทธศาสนาผสมผสานกับแนววอลดอล์ฟ สอดคล้องกับวิถีชีวิตประสานกับการลงมือปฏิบัติ พัฒนาศักยภาพตามภาวะของแต่ละคน

หมายเหตุปัจจุบัน ลูกสาวกลับเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมปลาย ยังคงจัดการศึกษาก่อนบ้านเรียนให้กับลูกชายคนเล็ก

ครอบครัว “ คุณวัฒนาการ “

ที่อยู่ ๙๕ / ๕๖๖ ซ.หมู่บ้านพันธ์ศักดิ์ ถ.บรมราชชนนี กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

มารดา คุณพรสวรรค์ คุณวัฒนาการ อาชีพ อิสระ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ช.กษิต์เดช คุณวัฒนาการ ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน ปี 2542 ระดับชั้น ป.5

มูลเหตุ ลูกชายเป็นเด็กลักษณะพิเศษ มีความสนใจและเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ สามารถศึกษาทดลองประดิษฐ์ของเล่นและเครื่องใช้ไฟฟ้าได้ด้วยตนเอง แต่กลับมีปัญหาในห้องเรียน ต้องย้ายโรงเรียนบ่อยครั้ง

จุดมุ่งหมาย มุ่งหวังที่จะให้ลูกได้พบกับเรียนรู้อย่างมีความสุข ได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าและทดลองทำในสิ่งที่เขารักและสนใจอย่างเต็มที่เต็มตามความสามารถที่เขาจะมี

แนวทาง เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางไม่มีหลักสูตรตายตัว ส่วนใหญ่ค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต มีกิจกรรมนอกบ้านบ้าง เปิดโอกาสอย่างเต็มที่ให้ได้ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบค้น และปฏิบัติจริง

ครอบครัว “ แดงพวงไพบุลย์ “

ที่อยู่ ๒๑ ซอย ๗ หมู่บ้านสวนสน ถ.สุขาภิบาล ๓ หัวหมาก กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

บิดา คุณอาทิตย์ แดงพวงไพบุลย์ อาชีพ อิสระ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

มารดา คุณสุกัลยา แดงพวงไพบุลย์ อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ช.ทรงวุฒิ แดงพวงไพบุลย์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

ด.ช.พุดพิงศ์ แดงพวงไพบุลย์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน ปลาย พ.ศ.๒๕๔๒ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ มีโอกาสได้รับแนวความคิดประสบการณ์ สัมผัสปัญหาของชนบท ได้เห็นทางออกที่ต้องปรับเปลี่ยนไปจากกระแสหลัก จากรูปธรรมชีวิตและแนวความคิดของนักพัฒนาสังคมหลายท่าน

จุดมุ่งหมาย ต้องการให้ลูกเติบโตอย่างมีความเข้าใจทั้งในเมืองและในชนบท เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีสมาธิ ฝึกในเรื่องคุณธรรม การฟังตนเอง สามารถสร้างอาชีพ สร้างกิจการของตนเองได้

แนวทาง ให้ความสำคัญกับการสร้างเนื้อหาสาระการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม ชีวิตประจำวัน ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้เรียนรู้และคิดอย่างมีเหตุผล ใช้ความชอบความสนใจและลักษณะนิสัยของเด็กเป็นตัวชี้ นำ ให้เด็ก ๆ มีส่วนร่วมคิดร่วมวางแผนการเรียนรู้

ครอบครัว “ เฉลิมชัย “

ที่อยู่ ๑๙ / ๒๔ ถ.บางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

บิดา คุณยุทธชัย เฉลิมชัย อาชีพ อิสระ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

มารดา คุณอุทัยวรรณ เฉลิมชัย อาชีพ รัฐบาล วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร นายสายป่าน เฉลิมชัย ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมปลาย

นายสานต่อ เฉลิมชัย ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมปลาย

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับมัธยมต้น

มูลเหตุ มีทักษะและจุดมุ่งหมายของชีวิตที่แตกต่างจากระบบการแข่งขันของการศึกษาในโรงเรียน

จุดมุ่งหมาย พัฒนาชีวิตที่ดีงาม เรียนรู้เป็น คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีส่วนร่วมปฏิบัติการในการสร้างสรรค์ทางสังคม

แนวทาง ให้อิสระ เพื่อเปิดโอกาสให้พัฒนาศักยภาพในการวางแผนและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ตามความถนัดและความสนใจ พัฒนาทักษะชีวิตและทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต อยู่อย่างมีคุณภาพและมีคุณค่า ทั้งในสังคมวันนี้และพร้อมสำหรับอนาคต

หมายเหตุปัจจุบัน ลูกคนโตจบการศึกษาระดับมัธยมปลายแล้ว ลูกคนเล็กกลับเข้าศึกษาต่อในระบบระดับมัธยมปลาย

ครอบครัว “ จันทรวินัย “

ที่อยู่ ๓๙ / ๑๔ ม.มหาดไทย ๑ ถ.พุทธมณฑลสาย ๑ หมู่ ๒ แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ

บิดา คุณพนธ์ จันทรวินัย อาชีพ ข้าราชการครู วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

มารดา คุณสุภัทรา จันทรวินัย อาชีพ ข้าราชการครู วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ญ.ขวัญชน จันทรวินัย ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ประสบปัญหาในโรงเรียนลูกถูกบังคับมาก ไม่เห็นด้วยกับการเรียนการสอนแบบยัดเยียด ท่องจำ ซึ่งต่างจากความคิดเห็นของครอบครัว

จุดมุ่งหมาย เพื่อค้นหาและพัฒนาศักยภาพเด็ก เลือกเรียนรู้สิ่งที่ตนเองสนใจ รู้จักการบริโภค ใช้จ่ายที่จำเป็นกับชีวิต ปฏิบัติเลือกใช้ชีวิตที่มีคุณค่าแก่ตนเอง และสังคม มีความรู้ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาคอมพิวเตอร์

แนวทาง ยึดหยุ่นตามความสนใจโดยยึดถือ (๑) ความรู้ที่จะพัฒนาตนเองทางกายและจิตใจ (๒) ความรู้สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สังคม ชุมชน (๓) ความรู้ทักษะ ภาษา คณิตศาสตร์ และใช้สื่ออุปกรณ์ช่วยเสริมการเรียนรู้ด้วย

ครอบครัว “ บุญมาก “

ที่อยู่ ๕๗๗ / ๗๐ ม.ไพฑูรย์นิเวศน์ ซ.พงศ์เพชรนิเวศน์ ประชาชื่น กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

บิดา คุณจักรกฤษ บุญมาก อาชีพ อิสระ

มารดา คุณผาณิต บุญมาก อาชีพ พนักงานบริษัท วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ญ.โรสิตา บุญมาก ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ มีทัศนคติต่างจากการศึกษาในระบบ ความแตกต่างหลากหลายของเด็กไม่สามารถพัฒนาได้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ด้วยข้อจำกัดต่างๆ และจากการที่ทั้งหมดจะต้องเป็นไปตามที่ครูเป็นผู้กำหนด

จุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีชีวิตที่ดีงามและมีความสุข

แนวทาง ไม่มีหลักสูตรตายตัว ลูกสามารถถนัดค่าและเรียนรู้ได้อย่างมีอิสระตามความสนใจของเขาอย่างเต็มที่

ครอบครัว “ เปรมผลกมล “

ที่อยู่ ๗๕๕ / ๓๔ ถ.ราชวิถี ซ.วัดภคินีนาถ บางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

บิดา คุณอภิรัช เปรมผลกมล อาชีพ อิสระ วุฒิการศึกษา ปวช.

มารดา คุณศิรินทร เปรมผลกมล อาชีพ พนักงานธนาคาร วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ช.อิสระ เปรมผลกมล ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๑ ในระดับปฐมวัย

มูลเหตุ ไม่เชื่อมั่นว่าการศึกษาในระบบจะช่วยนำพาให้ชีวิตมีความสุขได้ มีศรัทธามุ่งมั่นในทางศาสนาและเชื่อว่าการศึกษที่บ้านเรียนจะช่วยทำให้พ่อกับลูกสามารถเรียนรู้ในศาสนธรรมไปด้วยกัน

จุดมุ่งหมาย การไม่คาดหวังเอาไว้ล่วงหน้าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด

แนวทาง ในแต่ละวันจัดประสบการณ์ให้ลูกได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเอง มีการฝึกฝนในเรื่องต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เข้าเรียนพิเศษในเรื่องทางศิลปะ ดนตรี กีฬา และเดินทางร่วมไปกับพ่อเพื่อช่วยเหลืองานของมูลนิธิ

ครอบครัว “ ไชยมโนวงศ์ “

ที่อยู่ ๕๒๐ / ๙๓ สุขสวัสดิ์ ๑๔ เขตจอมทอง กรุงเทพฯ ๑๐๑๕๐

บิดา นพ.วีระ ไชยมโนวงศ์ อาชีพ แพทย์ วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

มารดา พญ.วัลลภา ไชยมโนวงศ์ อาชีพ แพทย์ วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.วีร์ ไชยมโนวงศ์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน ตั้งแต่ระดับปฐมวัย

มูลเหตุ มีทัศนคติต่างจากการศึกษาในระบบ มีความคิดเห็นว่าจะต้องสามารถ Child centered ได้จริง ไม่ใช่ Children centered

จุดมุ่งหมาย พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีชีวิตที่ดิ้งามและมีความสุข

แนวทาง ยึดหยุ่นตามความสนใจของลูก บวกกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ตามความเหมาะสมในแต่ละช่วงเวลา จัดให้เกิดขบวนการผสมผสานยึดหลักคั่นคว้าด้วยตนเอง มีการเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มครอบครัวบ้านเรียนเป็นครั้งคราว

ครอบครัว “ ส่งเสริมสวัสดิ์ “

ที่อยู่ ๒ วัฒนานิเวศน์ ๕ ลาดพร้าว ๔๘ กรุงเทพฯ

บิดา คุณสรายุทธ ส่งเสริมสวัสดิ์ อาชีพ คำขาย วุฒิการศึกษา ปริญญาโท

มารดา คุณต้นฤดี ส่งเสริมสวัสดิ์ อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.อรรถนิษฐ์ ส่งเสริมสวัสดิ์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน ตั้งแต่ลูกอยู่ในปฐมวัย

มูลเหตุ เห็นปัญหาของการศึกษาในโรงเรียน โดยเฉพาะการทำให้เด็กไม่อดทน ไม่รักการเรียน รู้ ติดเพื่อน ติดแฟชั่น ขาดความเข้าใจในทางศาสนา มีความอ่อนแอทางจิตใจ

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้ลูกมีความรู้ ความเข้าใจ ศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีหลักการดำรงชีวิตที่ดี สามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ว่าอะไรดี ไม่ดี อะไรควรทำ ไม่ควรทำ มีจุดมุ่งหมายและมีแรงผลักดันจากภายในตัวในการทำงาน รู้จักขวนขวายหาความรู้ใหม่ๆ ด้วยตนเอง

แนวทาง กรอบของเนื้อหาส่วนใหญ่จะใช้ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนกรอบของเวลาขึ้นอยู่กับภาวะของลูกในแต่ละช่วงว่าจะรับความรู้ที่สูงขึ้นไปได้อย่างไร ไม่จัดตารางเรียน เน้นประสบการณ์มาก่อน หนังสือที่หลัง

ครอบครัว “คุณากร”

ที่อยู่ ๖๗ / ๖๖๖ ม.ชวอนชื่นบางเขน หลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

บิดา นพ.มงคล คุณากร อาชีพ อาจารย์แพทย์ วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

มารดา คุณสุนิตา วัฒนลักษณ์ อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว

บุตร ด.ช.บุญยวิชัย คุณากร ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

ด.ช.ทิพย์ดล คุณากร ระดับการศึกษาปัจจุบัน ปฐมวัย

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน ตั้งแต่ในระดับปฐมวัย
มูลเหตุ มีทัศนและจุดมุ่งหมายที่ต่างจากการศึกษาในระบบ อยากเห็นการศึกษาที่ช่วยให้นัก
คิดเองได้
จุดมุ่งหมาย อยากให้มีชีวิตที่ดีงามและมีความสุข มีความสงบได้ในกระแสอันสับสนของโลก
แนวทาง อยากให้เป็นธรรมชาติอยู่ในชีวิตประจำวัน ยึดหยุ่นตามความถนัดความสนใจของลูก
ได้เข้าร่วมกลุ่มกับ ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาทัย

ครอบครัว “ ดันติวัสตาการ “

ที่อยู่ ๑ ลาดพร้าว ๖๕ / ๑ วังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
บิดา ดร.ชยันต์ ดันติวัสตาการ อาชีพ อาจารย์มหาวิทยาลัย วุฒิการศึกษาปริญญาเอก
มารดา คุณพัชรา ดันติวัสตาการ อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษาปริญญาโท
บุตร ด.ช.นันทธีนิค ดันติวัสตาการ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา
เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับปฐมวัย
มูลเหตุ เห็นปัญหาในระบบโรงเรียนว่า ไม่สามารถดูแลเด็กได้ทั่วถึง และไม่สามารถพัฒนา
อย่างสอดคล้องกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคนได้

จุดมุ่งหมาย ให้ลูกได้มีโอกาสพัฒนาไปตามศักยภาพของตัวเด็ก มีความสุข
แนวทาง การเรียนในระบบลูกจะได้เรียนตามสาระวิชาที่หลักสูตรการศึกษากำหนด ในขณะที่
เดียวกันพ่อแม่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกปฏิบัติจริง การเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม
ครอบครัวบ้านเรียน

หมายเหตุปัจจุบัน ลูกกลับเข้าศึกษาในระบบระดับประถมศึกษา โดยยังคงจัดการเรียนรู้เสริม
ให้ผสมไปกับโรงเรียน

ครอบครัว “ ผลวิวัฒน์ “

ที่อยู่ ๒๓๓ สุขุมวิท ๙๓ บางจาก พระโขนง กรุงเทพฯ ๑๐๒๖๐
บิดา คุณธีรพงศ์ ผลวิวัฒน์ อาชีพ รับจ้าง วุฒิการศึกษา ปวช.
มารดา ม.ล.จันทน์กฤษณา ผลวิวัฒน์ อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปริญญาโท
บุตร ด.ญ.จันทรีรา ผลวิวัฒน์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ปฐมวัย
เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๑ ในระดับปฐมวัย

มูลเหตุ มีทัศนและจุดมุ่งหมายที่ต่างจากการศึกษาในระบบ เชื่อว่ามนุษย์สามารถเรียนรู้เองได้
โดยไม่ต้องมีใครสอน และควรมีอิสระในการเลือกเรียนรู้ตามความสนใจ ได้ใช้เวลาอย่างไม่จำกัด โดยมี
ผู้ใหญ่คอยชี้แนะแนวทางเข้าถึงสื่อและโอกาสในการเพิ่มพูนประสบการณ์

จุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ให้ลูกเติมเต็มทางความคิด ความรู้ มุ่ง
พัฒนาตนในทางที่ดี มีน้ำใจ เอื้ออาทรช่วยเหลือผู้อื่น มีความสุขกับสิ่งที่ตนเองเลือก ไม่ฝืนจนทรมาน
รายชวนชวนจนเกิดทุกข์

แนวทาง เรียนรู้ทั้งที่บ้านและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เตรียมสื่อ อุปกรณ์ ให้ได้เลือกเรียนรู้ตามความสนใจ พาไปแหล่งเรียนรู้เพื่อต่อเติมเรื่องที่น่าสนใจให้มีเนื้อหาเพิ่มขึ้น เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มครอบครัวบ้านเรียนอื่นๆ

หมายเหตุปัจจุบัน เนื่องจากมีลูกอ่อนเพิ่มอีกคนจึงมีภาระมากขึ้น ลูกกลับเข้าสู่ระบบโรงเรียนในระดับปฐมวัย

ครอบครัว “ จุฬานนท์ ”

ที่อยู่ ๗๑๒ / ๒ บ้านพักรถไฟมักกะสัน เขตมักกะสัน แขวงราชเทวี กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

บิดา คุณจุลพงษ์ จุฬานนท์ อาชีพ พนักงานรัฐวิสาหกิจ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี
มารดา คุณวิไลลักษณ์ จุฬานนท์ อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษาปริญญาตรี
บุตร ด.ช.พงษ์รัช จุฬานนท์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ประสบปัญหาในโรงเรียน เด็กเบื่อ สนใจสิ่งรอบตัวมากกว่าการเรียนในชั้นเรียน อยู่บ้านกลับให้ความสนใจการเรียนได้เป็นเวลานาน การศึกษาในระบบกลายเป็นการสกัดกั้นความใฝ่รู้ของลูก คิดว่าช่วงเวลานี้เด็กควรมีอิสระ เพื่อให้เกิดแรงขับเคลื่อนในการพัฒนาตัวของเขาได้ดี

จุดมุ่งหมาย ตั้งเป้าหมายว่าจะทำหน้าที่ของสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็งมั่นคง ทั้งกาย ใจ มีชีวิตที่สงบสุข เล็กๆ ส่งผลถึงสังคมได้ตามกำลังของเรา

แนวทาง ใช้ความสนใจของลูกเป็นตัวเชื่อมโยงเข้าหาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ กระบวนการที่เกิดขึ้นจากความอยากรู้ของลูกเป็นแนวทางที่แม่เฝ้าตามสังเกตอย่างใกล้ชิด และดึงออกมาเขียนเค้าโครง วิธีการเรียนของเขา บ้านเรียนจึงหมายถึงการเรียนรู้และวางแผนแนวทางร่วมกัน

หมายเหตุปัจจุบัน ลูกกลับเข้าสู่ระบบในระดับประถมศึกษา

ครอบครัว “ มาสกุล ”

ที่อยู่ ๕๙ / ๑๒๑ ถ.รามอินทรา ๕ บางเขน กรุงเทพฯ ๑๐๒๒๐

บิดา คุณบุญส่ง มาสกุล อาชีพ อิสระ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี
มารดา คุณพนิดา มาสกุล อาชีพ อิสระ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี
บุตร ด.ช.สพล มาสกุล ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

ด.ช.สรกฤษณ์ มาสกุล ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ เห็นปัญหาของการศึกษาในระบบโรงเรียน

จุดมุ่งหมาย พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

แนวทาง ร่วมกลุ่มกันหลายครอบครัวภายใต้การดูแลของโรงเรียนวัดศิริพงษ์ จำนวนประมาณ ๗ ครอบครัว โดยช่วยกันผลัดเปลี่ยนจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กๆ ตามความถนัดของแต่ละบ้าน

ครอบครัว “ แสงทอง “

ที่อยู่ ๖๖๔ สุขุมวิท ๖๕ พระโขนง วัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

บิดา คุณจารึก แสงทอง อาชีพ รับจ้าง วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

มารดา คุณผริตา แสงทอง อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ญ.ปุกนภยา แสงทอง ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

ด.ญ.จาริตา แสงทอง ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับประถมศึกษาและปฐมวัย

มูลเหตุ โรงเรียนไม่สามารถตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายที่จะให้ลูกเป็นคนดีและพึ่งตนเองได้ โรงเรียนไม่ให้ความสำคัญกับการฝึกเด็กให้ “คิดได้ ตัดสินใจเป็น” ทั้งยังเป็นแบบอย่างหรือปล่อยปละละเลยให้เกิดค่านิยมที่ไม่ถูกต้องภายในรั้วโรงเรียนในหลายๆ เรื่อง นอกจากนั้น ระบบยังเรียกร้องจากเด็กสูง กระทั่งแทบไม่เหลือความเป็นตัวเองอยู่เลย ซึ่งขัดแย้งอย่างยิ่งกับเป้าหมาย “พึ่งตนเอง”

จุดมุ่งหมาย ความเป็นมนุษย์ที่ “ปกติสุข” พึ่งพาตนเองได้ และเป็นคนดีในระดับไม่ก่อความเดือดร้อนให้ส่วนรวม ส่วนที่จะเป็นมนุษย์ได้ “สมบูรณ์” ระดับไหน หรือ “เป็นเลิศ” ทางวิชาการหรือไม่ สามารถ “ก้าวทัน” เทคโนโลยีเพียงใด เป็นสิ่งที่ลูกต้องพัฒนาไต่ระดับขึ้นไปตามศักยภาพของตัวเอง

แนวทาง ยึดความต้องการความสนใจของลูกเป็นหลัก เรียนรู้จากการใช้ชีวิตประจำวัน ผสมผสานทุกๆ แนวทาง ควบคู่ไปกับความรู้พื้นฐานที่จำเป็น เช่น อ่านออกเขียนได้ คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน คอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ โดยมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นกรอบการดำเนินชีวิต

หมายเหตุปัจจุบัน ลูกสาวคนโตกลับเข้าศึกษาในระบบระดับมัธยมต้น ส่วนลูกสาวคนเล็กยังคงรับการศึกษาแบบบ้านเรียน

ครอบครัว “ วันดีโชคชัย “

ที่อยู่ ๓๐๐ / ๒๔ ม.สวนทองวิลล่า ๔ ถ.พหลโยธิน ๕๐ บางเขน กรุงเทพฯ ๑๐๒๒๐

บิดา คุณสมภพ วันดีโชคชัย อาชีพ ค้าขาย วุฒิการศึกษา ปวช.

มารดา คุณกรกช เหลืองวิภาต อาชีพ ค้าขาย วุฒิการศึกษา ปวช.

บุตร ด.ญ.ช่อฟ้า วันดีโชคชัย ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๖ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกมีลักษณะพิเศษ มีความสนใจในสิ่งรอบตัวมากกว่าเด็กวัยเดียวกัน สามารถเรียนรู้ได้หลายๆ เรื่องพร้อมกัน

จุดมุ่งหมาย อยากให้ลูกเรียนรู้โดยไม่มีข้อจำกัดของเวลา กฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ เรียนรู้และเข้าใจในความเป็นไป รู้จักตนเอง รู้จักสังคม เข้าใจผู้อื่น โดยมุ่งหวังที่จะมีชีวิตที่ดีงามและมีความสุข

แนวทาง เนื่องจากมีความจำเป็นในลักษณะความเป็นอยู่ของครอบครัว จึงดำเนินการอยู่เฉพาะในครอบครัวของตนเอง ส่วนแนวทางศึกษานั้นยืดหยุ่นตามความสนใจ ความถนัดของลูก ให้เรียนรู้ในเรื่องที่อยากรู้จริงๆ โดยมีหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการรองรับบ้าง

ครอบครัว “ เฟงภูมิพนิช “

ที่อยู่ ๔ หมู่ ๑๙ ถ.พุทธมณฑลสาย ๒ ต.ศาลาธรรมสพน์ อ.ทวีวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

บิดา คุณจตุพร เฟงภูมิพนิช อาชีพ อาจารย์สอนพิเศษ วุฒิการศึกษา ปวส.

มารดา คุณสุนทรี เฟงภูมิพนิช อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.ณัฏพล เฟงภูมิพนิช ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

ด.ญ.ณิชาภรณ์ เฟงภูมิพนิช ระดับการศึกษาปัจจุบัน ปฐมวัย

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน ตั้งแต่ระดับปฐมวัย

มูลเหตุ อยากให้มีความสมดุลหรือเน้นทางคุณธรรม-จริยธรรม กับทางวิชาการ และอยากให้ลูกเข้มแข็งในสังคมที่แก่งแย่งแข่งขันมีปัญหายาเสพติด

จุดมุ่งหมาย พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หวังว่าลูกจะใช้ชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดี ในการมีความกรุณา คำนึงถึงผู้อื่น มีพื้นฐานทางภาษาและคณิตศาสตร์อันเป็นสากล สามารถเอาตัวรอดได้

แนวทาง ความรัก ความอบอุ่น ความใกล้ชิดของพ่อแม่ เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการเป็นมนุษย์ ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หนังสือตำราอื่นๆ รวมทั้งของต่างประเทศ จัดเวลาการเรียนรู้ได้ตามความสนใจของลูกไม่ผูกมัดตายตัว บางสาระวิชาจัดเวลาไว้ประมาณวันละหนึ่งชั่วโมงถึงชั่วโมงครึ่ง

ครอบครัว “ ณ อุบล “

ที่อยู่ ๒๐๐๑ / ๑๒๖-๗ ม.สาธิตวิลล่า ซอย ๑ (หลังวัดวชิรธรรมสาธิต) ถ.สุขุมวิท ๑๐๑/๑ บางจาก

พระโขนง กรุงเทพฯ ๑๐๒๖๐

บิดา คุณสิทธิพงษ์ ณ อุบล อาชีพ วิศวกร วุฒิการศึกษา ปริญญาโท

มารดา คุณนันทนา ณ อุบล อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปริญญาโท

บุตร ด.ช.รัชพงษ์ ณ อุบล ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๔ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกมีปัญหาในการเรียน พบแพทย์แล้วเป็นสมาธิสั้นกินยาคุมสมาธิวันละ ๒ ครั้ง ย้ายโรงเรียนมา ๕ โรงเรียนแล้ว

จุดมุ่งหมาย ให้ลูกสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีทักษะและความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต

แนวทาง แม่ดูแลเองทั้งหมด ใช้หลักสูตรสำเร็จรูปเข้าช่วย พร้อมกับจัดให้เหมาะสมกับช่วงเวลาทีลูกพอมีสมาธิซึ่งไม่นานนัก

หมายเหตุปัจจุบัน ทำบ้านเรียนเพียงเทอมเดียว ต้องกลับเข้าเรียนเพราะถูกคัดค้านจากญาติพี่น้องและจิตแพทย์แนะนำให้อยู่ในระบบ ตั้งใจว่าถ้าเข้าโรงเรียนแล้วล้มเหลวอีกก็จะกลับมาทำบ้านเรียนอีกครั้ง

ครอบครัว “ กระแสร์ตานนท์ “

ที่อยู่ ๕๒ / ๑๓๙ ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

บิดา คุณวรากร กระแสร์ตานนท์ อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

มารดา คุณวารีย์ศรี กระแสร์ตานนท์ อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษาปริญญาโท

บุตร ด.ช.วสุพล กระแสร์ตานนท์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

ด.ญ.วรพัชร กระแสร์ตานนท์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมวัย

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับประถมศึกษาและปฐมวัย

มูลเหตุ ลูกไม่ยอมไปโรงเรียน รวมทั้งวิธีการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับความสนใจของเด็ก

จุดมุ่งหมาย เติบโตขึ้นอย่างมีความสุข มีคุณภาพ เป็นคนดีของสังคม

แนวทาง มีข้อตกลงจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน ลูกสามารถไปเรียนร่วมกับเพื่อนนักเรียนที่โรงเรียนได้ทั้งวัน หรือเลือกเรียนได้ตามรายวิชาที่สนใจ เช่น ลูกเสือ,พลະ นอกจากนี้ครอบครัวพาไปเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

ครอบครัว “วรโชติศุกกุล”

ที่อยู่ ๕๐๓ / ๑๐๕ ถ.จรัลสนิทวงศ์ ๓๗ บางขุนศรี เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ

บิดา คุณบัญชา วรโชติศุกกุล อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว วุฒิการศึกษาปริญญาโท

มารดา คุณปนัดดา วรโชติศุกกุล อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว วุฒิการศึกษาปริญญาโท

บุตร ด.ญ.กมลฉัตร วรโชติศุกกุล ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๔ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ มีทัศนคติและจุดมุ่งหมายที่ต่างจากการศึกษาในระบบ

จุดมุ่งหมาย พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการของโลก มี

ชีวิตที่ดีงามและมีความสุข

แนวทาง ยึดตามหลักสูตรของ ศธ. โดยยึดหยุ่นตามความสนใจของลูก ให้ค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และเสริมการพาไปยังแหล่งเรียนรู้โดยตรง

ครอบครัว “วงษ์สุข”

ที่อยู่ ๗๙๕ หมู่บ้านสินธร แอปเปิ้ลแลนด์ คลองจั่น บางกะปิ กรุงเทพฯ

บิดา คุณกฤษณะ วงษ์สุข อาชีพ วิศวกร วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

มารดา คุณปัทมา วงษ์สุข อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ช.หัสติน วงษ์สุข ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๕ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกถูกครูทำร้ายมีทัศนคติด้านลบกับโรงเรียน ไม่อยากให้ลูกต้องถูกกดดัน จนปฏิเสธการเรียนรู้

จุดมุ่งหมาย ให้ลูกมีชีวิตที่ไม่เครียดกับการเรียนที่ทำให้ขาดความสุข สามารถค้นพบความสนใจของตนเอง และมีความภาคภูมิใจในตนเอง

แนวทาง ไม่มีหลักสูตรตายตัว ต้องการให้ลูกรู้สึกว่าการเรียนไม่ยาก ไม่ต้องกลัวการลงโทษ มีความสุขกับการเรียน จึงไม่เห็นวิชาการให้ลูกมีอิสระเต็มที่

ครอบครัว “ยาวิวัฒน์”

ที่อยู่ ๑๒ / ๒๖๐ ม.๓ ซ.รามคำแหง ๑๒๐ ถ.รามคำแหง สะพานสูง กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

บิดา คุณดรธรณ์ ยาวิวัฒน์ อาชีพ รับจ้าง วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

มารดา คุณวาสนา ยาวิวัฒน์ อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปวส.

บุตร ด.ช.พัลลภ ยาวิวัฒน์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๖ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกมีลักษณะพิเศษ สนใจในประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณกรรม ในขณะที่การศึกษาในระบบไม่ส่งเสริมศักยภาพของเด็กที่มีอยู่ เนื่องจากในชั้นเรียนมีเด็กจำนวนมาก และมีการทำร้ายจิตใจเด็กด้วยการตี ตะคอก ดุฎก ว่าให้อาย

จุดมุ่งหมาย ให้ลูกสามารถเรียนรู้ศาสตร์ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง มีกฎกติกา มารยาท ยอมรับในสิ่งต่างๆ ที่ประสพและสามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเองด้วยเหตุผลโดยที่ผิดพลาดน้อยที่สุด เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติ

แนวทาง ให้เรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติในชีวิตประจำวัน จากประสบการณ์จริง ช่วยงานบ้าน ไปวัดวันพระ ค้นคว้าจากหนังสือในห้องสมุด จัดตารางเวลาสำหรับการเรียนภาษาอังกฤษ เทควันโด เกษตรธรรมชาติ และดนตรี

ครอบครัว “บวรโชคชัย”

ที่อยู่ ๔๑.๔๓ ซ.ลาดพร้าว ๘๗ ถ.ลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

บิดา คุณเทพชัย บวรโชคชัย วุฒิการศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน

มารดา คุณเพียงใจ ราโชติ วุฒิการศึกษา ประถมศึกษา

บุตร ด.ญ.ศศิรินทร์ บวรโชคชัย ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมศึกษา

ด.ญ.ศศิรินทร์ บวรโชคชัย ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๖ ในระดับมัธยมศึกษา

มูลเหตุ ลูกทั้งสองคนมีความสนใจและตั้งใจที่จะยึดการเล่นกีฬาเทนนิสเป็นอาชีพ อยากทุ่มเทใช้เวลาให้มากที่สุดกับการฝึกฝนพัฒนาฝีมือ

จุดมุ่งหมาย เป็นนักกีฬาเทนนิสอาชีพ

แนวทาง ใช้เวลาส่วนใหญ่กับการฝึกฝนเล่นกีฬาเทนนิส เสริมด้วยประสบการณ์และความรู้พื้นฐานที่จำเป็น

นนทบุรี

ครอบครัว “สบายใจ”

ที่อยู่ ๕๓ / ๑๐๔๑ ม.กฤษदानนคร ซ.ราชพฤกษ์ ๒๓ ถ.แจ้งวัฒนะ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี

บิดา นาวาเอกสุขสวัสดิ์ สบายใจ อาชีพ รับราชการ วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

มารดา คุณกนกพร สบายใจ อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.วรวีล สบายใจ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน ตั้งแต่ลูกอยู่ในปฐมวัย

มูลเหตุ สนใจพัฒนาการแต่ละระดับขั้นของการเติบโตของลูก จากการได้เลี้ยงลูกด้วยตนเอง ต้องการสานต่อกระบวนการเรียนรู้ของลูกที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตอย่างมีสมดุล

จุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการฝึกพัฒนาการการเรียนรู้ชีวิตเบื้องต้นให้แก่ลูก บนความเข้าใจพื้นฐานของวิถีชีวิตที่เป็นจริง เพื่อให้ลูกได้สร้างสรรค์และเลือกวิถีทางของการฝึกพัฒนาการจากแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ภายในตนเองอย่างมีความสุข ฝึกการใช้วิถีชีวิตที่อิงตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อฝึกประสบการณ์การรู้จักคุณค่าของตนเองและสามารถเชื่อมโยงคุณค่าสู่สังคมโดยรวม ด้วยกระบวนการเรียนรู้ในทุกขณะของชีวิต

แนวทาง ใช้กระบวนการกลุ่มทางสังคมที่วิถีชีวิตออกไปเชื่อมโยง เป็นเวทีฝึกประสบการณ์และแตกองค์ความรู้สร้างพัฒนาการการเรียนรู้ตลอดเวลา ในลักษณะยืดหยุ่นตามความสนใจ ความถนัดของบุตรภายในวิถีชีวิตที่สมดุล

ครอบครัว “เชิรวิวัฒน์กุล”

ที่อยู่ ๙๑ / ๑๙๘ / ๑ พิชยนันท์ ซ.๙ ถ.ติวานนท์ ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐

บิดา คุณสมศักดิ์ เชิรวิวัฒน์กุล อาชีพ พนักงานรัฐวิสาหกิจ วุฒิการศึกษา ปริญญาโท

มารดา คุณหัสยา เชิรวิวัฒน์กุล อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.มนภาส เชิรวิวัฒน์กุล ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

ด.ช.กฤตภาส เชิรวิวัฒน์กุล ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๒ ในระดับประถมศึกษาและปฐมวัย

มูลเหตุ มีทักษะและจุดมุ่งหมายที่แตกต่างจากการศึกษาในระบบ ซึ่งเน้นการแข่งขันมากกว่า การพัฒนาเด็กตามศักยภาพและความถนัดของเด็ก เรียนรู้อย่างแยกส่วนขาดความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน อย่างเป็นองค์รวม ไม่ส่งเสริมให้เด็กมีความคิดที่แตกต่างและสร้างสรรค์

จุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ให้เป็นผู้รู้จักตนเอง ค้นพบความสนใจและความถนัดเพื่อพัฒนาให้เต็มศักยภาพ ใฝ่รู้ มีวินัย ไม่ประมาท มีสติเท่าทันตนเอง และเข้าใจความเป็นไปของสิ่งรอบตัว ฟังตนเองหาเสียงชีพได้โดยสุจริต มีจิตสำนึกดีงามทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

แนวทาง ยึดความสนใจของลูกเป็นหลัก แล้วยืดหยุ่นตามเวลาและโอกาส เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยรวมกลุ่มกับครอบครัวบ้านเรียนอื่นๆ มีครูชาวต่างประเทศมาสอนภาษาอังกฤษที่บ้าน และเรียนดนตรีตามความสนใจของลูกกับสถาบันดนตรี

หมายเหตุปัจจุบัน ลูกคนโตคนกลับเข้าเรียนในระบบระดับมัธยมต้น คนเล็กกลับเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

ครอบครัว “บรรณาธรรม”

ที่อยู่ ๑๑๓ / ๓๑๔ ม.๑๑ ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐

บิดา คุณเทอดศักดิ์ บรรณาธรรม อาชีพ รับจ้าง วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

มารดา คุณมัทธนา บรรณาธรรม อาชีพ นักพัฒนา วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ช.ปรารณ บรรณาธรรม ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๔ ในระดับปฐมวัย

มูลเหตุ ได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา ตระหนักในสิทธิ มองเห็นถึงแนวทางและโอกาสในการจัดการศึกษที่บ้านเรียน

จุดมุ่งหมาย ได้พัฒนาศักยภาพตามความถนัด ควบคู่ไปกับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม รู้จักเอื้ออาทร พอใจในสิ่งที่มีที่เป็น มีความสุขง่าย ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ เท่าทันเทคโนโลยีนำมาใช้ ประโยชน์อย่างไม่ตกเป็นทาสตามกระแสของโลก

แนวทาง ยืดหยุ่นตามความสนใจ นำมาบูรณาการต่อยอดความคิด หาโอกาสไปแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เรียนจากของจริงให้ได้สัมผัสกับเรื่องที่สนใจโดยตรง เช่น สนใจกีฬาฟุตบอลก็พาไปชมการแข่งขันและเข้าคอร์สเรียนฟุตบอล

ครอบครัว “ตีรวัฒน์ประภา”

ที่อยู่ ๒๖ / ๒๖๖ ศรีัญญาเพลส ซ.พิชยพันธ์ ๑๕ ถ.ติวานนท์ ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง

จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐

บิดา คุณสุระ ตีรวัฒน์ประภา อาชีพ รับจ้าง วุฒิการศึกษา อนุปริญญา

มารดา คุณสุวิวรรณ์ ตีรวัฒน์ประภา อาชีพ พยาบาล วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.สุวิษ ตีรวัฒน์ประภา ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๖ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกมีลักษณะพิเศษ ประสบปัญหาเมื่อไปโรงเรียน ไม่มีความสุข

จุดมุ่งหมาย อยากให้ลูกเติบโตเป็นคนดีจิตใจมีคุณธรรม มองโลกในแง่ดี สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในทุกสถานการณ์ มุ่งหวังให้ลูกได้บวชเรียนเมื่อศึกษาถึงระดับมัธยมต้นจนถึงปริญญา

แนวทาง ยึดหลักความยืดหยุ่นและผสมผสาน นำหลักการและสาระดี ๆ ของหลักสูตรต่างๆ มาปรับใช้

ครอบครัว “ยอดมัลลย์”

ที่อยู่ ๑๐๑ / ๕๔ ม.๓ หมู่บ้านชือตรง ถ.รัตนธิเบศร์ ต.ไทรมา อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐

บิดา คุณวัชวุฒิ ยอดมัลลย์ อาชีพ คำขาย วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

มารดา คุณกุสุมา ธนบดี อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.วิษวิวิท ยอดมัลลย์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ปฐมวัย

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน ตั้งแต่ปฐมวัย

มูลเหตุ ลูกไปโรงเรียนแล้วร้องไห้ทุกวันไม่ยอมไปโรงเรียนเลย ยินดีให้แม่สอน

จุดมุ่งหมาย ไม่เห็นแก่ตัว เป็นคนดีมีคุณธรรม ช่วยเหลือสังคมในส่วนที่ช่วยได้ เป็นเกษตรกร

ทำเกษตรพอเพียงก็น่าจะดี ได้อยู่กับธรรมชาติดีกว่าอยู่ในสังคมเมือง

แนวทาง ทุกอย่างให้เรียนรู้จากกิจกรรม จากการทำงานจริง ทำงานอะไรก็เอาลูกมาช่วยด้วย
หาซื้อหนังสือแบบฝึกหัดมาให้เรียนบ้าง

ปทุมธานี

ครอบครัว “แบ่งหอม”

ที่อยู่ ๓๔ / ๒๘ ม.๗ ซอยจามร ถ.ลำลูกกา ต.คูคต อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี ๑๒๑๓๐

บิดา คุณไชยวัฒน์ แบ่งหอม อาชีพ ทนายความ วุฒิการศึกษา ปริญญาโท

มารดา คุณชুমมาศ แบ่งหอม อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปริญญาโท

บุตร ด.ช.มาศวัฒน์ แบ่งหอม ระดับการศึกษาปัจจุบัน ปฐมวัย

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับปฐมวัย

มูลเหตุ มีทัศนนะว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน การศึกษาในโรงเรียนไม่สามารถจัดการ
เรียนรู้ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กได้อย่างเป็นธรรมชาติ การเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดคือการ
ทำให้เด็กทุกคนเหมือนกันซึ่งขัดกับธรรมชาติที่จริง

จุดมุ่งหมาย ให้ตัวลูกได้ใช้ศักยภาพตามพัฒนาการ ความถนัด ตลอดจนตามความพึงพอใจที่จะ
เรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

แนวทาง อาศัยพื้นฐานของครอบครัวเป็นหลัก ร่วมกันเรียนรู้ทั้งพ่อ แม่ ลูก พัฒนาไปพร้อมๆ
กับการเติบโตของลูกอย่างมีความยืดหยุ่น ให้ได้มีความรู้ที่สามารถจะดำรงตนอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน ใช้
สื่ออุปกรณ์ช่วยเสริมบ้าง ในบางวิชาเรียนเสริมกับโรงเรียนที่เปิดสอน เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์

ครอบครัว “แจงจิรวัฒน์”

ที่อยู่ ๑๒๐ /๓ ม.ชวชนชื่นการ์เด้นวิลล์ ถ.กรุงเทพ-ปทุม ต.บางเต็อ อ.เมือง จ.ปทุมธานี ๑๒๐๐๐

มารดา ดร.สมใจ แจงจิรวัฒน์ อาชีพ ครู วุฒิการศึกษาปริญญาเอก

บุตร ด.ญ.เฟ็ลล์ แจงจิรวัฒน์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๒ ในระดับปฐมวัย

มูลเหตุ ต้องการประยุกต์การศึกษาในระบบ นอกกระบบ ตามอรรถยาศัยเข้าด้วยกัน ตลอดจนการบูรณาการความหลากหลายของระบบการศึกษาที่ดี และนำผลสำเร็จจากที่ต่างๆ มาประยุกต์และใช้ให้เกิดผลกับลูก

จุดมุ่งหมาย มีความสุข มีทัศนคติที่ดีต่อชีวิต พึ่งตนเองได้ แก้ปัญหาเป็น มีสุขภาพจิตดี รักสิ่งแวดล้อม รักโลก รักเพื่อนมนุษย์ มีจิตใจดีเป็นผู้ให้ เป็นนักคิดวิเคราะห์และลงมือปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของตนและผู้อื่น

แนวทาง รวมกลุ่มมีการบริหารจัดการเป็นแบบแผนกับกลุ่มบ้านเรียนชวชนชื่น มีข้อตกลงจัดการศึกษากับโรงเรียนประถมธรรมศาสตร์สัปดาห์ละ ๑ วัน มีการจัดการลักษณะผสมผสานแนวทางหลักสูตรต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศ โดยเลือกสิ่งที่ดีมาเสริมสร้างการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

หมายเหตุปัจจุบัน มีครอบครัวเข้าร่วมกลุ่มทั้งหมด ๕ ครอบครัว

ครอบครัว “สมบัติศิริ”

ที่อยู่ ๖๙๘ ม.๕ ซ.ฟ้าครามนคร ๒๒ ก. ต.คูคต อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี

บิดา คุณกิตติชนก สมบัติศิริ อาชีพ สถาปนิก วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

มารดา คุณบุญยานาถ สมบัติศิริ อาชีพ ข้าราชการครู วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ช.กิตติชนะ สมบัติศิริ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๕ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ บุตรประสบปัญหากับทางโรงเรียนอย่างรุนแรง มีการบีบบังคับข่มขู่เด็กจนเกิดความหวาดกลัวไม่กล้าไปโรงเรียน

จุดมุ่งหมาย พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดีของสังคม สามารถดำรงชีวิตอย่างปกติสุข ก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการของโลก

แนวทาง ให้เลือกเรียนตามความสนใจ มีการค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือ คอมพิวเตอร์ การไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ต่างๆ จัดตารางเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ

สมุทรปราการ

ครอบครัว “นวลละออง”

ที่อยู่ ๓๑๒ / ๓ ม.โนเบิลพาร์ค ต.บางพลีใหญ่ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ ๑๐๕๕๐
บิดา นพ.ชัชชัย นวลละออง อาชีพ แพทย์ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี
มารดา คุณจินตนา นวลละออง อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษาปริญญาตรี
บุตร ด.ช.ชฎานิน นวลละออง ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมศึกษา
เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๕๒ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกมีความสนใจอยากเรียนรู้ในหลายเรื่อง เช่น ภาษาต่างประเทศ (เกือบทุกภาษา) ดนตรี วิทยาศาสตร์ ฯลฯ ทางโรงเรียนไม่สามารถตอบสนองได้ ศักยภาพไม่เพียงพอจะดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ คัดกรองให้เกิดการจัดการศึกษาเป็นรายเฉพาะบุคคลได้

จุดมุ่งหมาย มีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ที่จะเลือกเรียนรู้สิ่งที่ตนเองปรารถนาอย่างเหมาะสม และนำความรู้ความสามารถกลับไปปรับใช้สังคมได้อย่างมีความสุข สมเกียรติภูมิที่เกิดมา

แนวทาง วางกรอบแนวทางหลักๆ ไว้โดย พ่อแม่ลูกร่วมกัน มีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ อ่านหนังสือ ทดลองด้วยตนเอง ใช้หนังสือหลายประเภท ตามไปดูการทำงานของพ่อ จัดตารางเวลา เรียนสำหรับคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เรียนดนตรีไทยที่ศูนย์วัฒนธรรม และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ครอบครัว “พวงนาค”

ที่อยู่ ๙๐ / ๓๙๒ ม.มณฑลนาครบุรีรัมย์ ถ.ประชาอุทิศ ต.บางครุ อ. พระประแดง จ.สมุทรปราการ
บิดา คุณสรไกร พวงนาค อาชีพ รับจ้าง วุฒิการศึกษาปริญญาตรี
มารดา คุณมัลลิกา พวงนาค อาชีพ กิจการส่วนตัว วุฒิการศึกษาปริญญาตรี
บุตร ด.ช.สรวิทย์ พวงนาค ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมศึกษา
ด.ญ.มธุมาศ พวงนาค ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา
เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๕๔ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกเป็นเด็กที่ต้องการอิสระในการเรียนรู้ ไม่ชอบการบังคับ อยากให้ลูกมีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้

จุดมุ่งหมาย ให้อิสระและหน้าที่ของตน มีความรับผิดชอบ เคารพในสิทธิของผู้อื่น รู้จักคิด และทำในสิ่งที่ถูก รู้จักแบ่งปัน ก้าวทันวิทยาการของโลก

แนวทาง ชักถามสนทนาในสิ่งที่เด็กสนใจอยากรู้ โดยใช้เด็กเป็นศูนย์กลาง ใช้หลักสูตรของ ศท. ในแง่เนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของเด็ก ฝึกให้รู้จักค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง มีครูพิเศษช่วยสอนภาษาอังกฤษ พาไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

ครอบครัว “ศิลปินสังค์”

ที่อยู่ ๓๙๙ / ๒-๓ ม.๕ ถ.ศรีนครินทร์ ต.สำโรงเหนือ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ

บิดา คุณปรีชา ศิลปินสังค์ อาชีพ ค้าขาย วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

มารดา คุณปัทสสร ศิลปินสังค์ อาชีพ ค้าขาย วุฒิการศึกษาปริญญาโท

บุตร ด.ญ.จันท์จุฑา ศิลปินสังค์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๖ ในระดับมัธยมต้น

มูลเหตุ ลูกมีลักษณะพิเศษสามารถเรียนรู้ได้เกินกว่าหลักสูตรของโรงเรียน

จุดมุ่งหมาย มีชีวิตที่ดีงามและมีความสุข ไม่เครียดกับการศึกษามากเกินไป ได้เรียนรู้ตรงกับ
ความถนัดมากที่สุด

แนวทาง เน้นความสนใจของเด็กเป็นหลัก เรียนภาษาอังกฤษกับเจ้าของภาษา เรียน
คณิตศาสตร์จากการขายของหน้าร้าน เรียนบางสาระวิชากับสถาบันกวดวิชา

ครอบครัว “เจียววนิชพงษ์”

ที่อยู่ ๑๐๙ / ๓๕๓ ม.๑๑ ซ.ธนสิทธิ์ บางพลี จ.สมุทรปราการ

บิดา คุณทัฬหเทพ เจียววนิชพงษ์ วุฒิการศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน

มารดา คุณสุภัทรา เจียววนิชพงษ์ วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ญ.บงกชพร เจียววนิชพงษ์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๔ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ไม่เห็นด้วยกับระบบการศึกษา คิดว่าได้เลือกโรงเรียนที่ดีที่สุดให้ลูกแล้ว ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง แต่ไม่ได้เป็นตามที่คาดหวัง ลูกประสบปัญหากับครู ขาดความสุขในการเรียน

จุดมุ่งหมาย สามารถดำเนินชีวิตตามหลักธรรม เรียบร้อย เป็นคนดี ใช้ชีวิตอย่างพึงตนเอง
ไม่เบียดเบียน (เป็นชาวมังสวิรัตทั้งบ้าน)

แนวทาง ให้อิสระในการเรียนรู้ ลูกสนใจอะไรทางบ้านก็จะช่วยสนับสนุนให้ได้เรียนรู้ คุณพ่อมี
ความถนัดในเรื่องคอมพิวเตอร์ และอยู่ชมรมลูกคิด มีโอกาสได้ฝึกฝนแนะนำให้กับลูก

สุพรรณบุรี

ครอบครัว “ธีรวุฒิ”

ที่อยู่ ๔๗ / ๕๕ ถ.หลวงทรงพล ต.ท่าพี่เลี้ยง อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี ๗๒๐๐๐

บิดา คุณชาติ ธีรวุฒิ อาชีพ ทนายความ วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

มารดา คุณอุษามาศ ธีรวุฒิ อาชีพ นักบัญชี วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ช.ธีรวิทย์ ธีรวุฒิ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ปฐมวัย

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๕ ในระดับปฐมวัย

มูลเหตุ มีความเชื่อว่ารูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียนไม่เอื้อต่อความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียน การส่งลูกไปโรงเรียนตั้งแต่อนุบาลเป็นการดองสมองของเด็กตั้งแต่เริ่มต้น

จุดมุ่งหมาย ต้องการให้ลูกมีโอกาสเรียนรู้อย่างหลากหลาย ตามสภาพความเป็นจริง ตามวิถีชุมชนไทย มุ่งหวังให้ลูกซึมซับความรักความห่วงใยของพ่อแม่เพื่อวันข้างหน้าเขาจะได้ปฏิบัติกับครอบครัวอย่างเหมาะสมต่อไป สามารถมีชีวิตเรียบง่ายดำรงชีพอย่างสุจริต

แนวทาง ระยะเวลาเริ่มต้นยังไม่ได้วางหลักสูตรที่แน่นอนตายตัว อยากให้ลูกมีความสุขกับการเล่น และคอยสนับสนุนในเรื่องที่เขาสนใจเป็นพิเศษ ให้ได้เรียนรู้ได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ใช้สื่อทุกประเภทเข้าช่วย ร่วมกิจกรรมกับกลุ่มครอบครัวบ้านเรียน

นครปฐม

ครอบครัว “อุดมจรรยา”

ที่อยู่ ๑๑๓ ม.๔ หมู่บ้านศรีสามพราน ต.ท่าตลาด อ.สามพราน จ.นครปฐม

บิดา คุณประสาท อุดมจรรยา อาชีพ ค้าขาย วุฒิการศึกษา อนุปริญญา

มารดา คุณสุนันท์ อุดมจรรยา อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.ชยกร อุดมจรรยา ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

ด.ญ.ปรมา อุดมจรรยา ระดับการศึกษาปัจจุบัน ปฐมวัย

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกมีลักษณะพิเศษรับรู้ไวกว่าเด็กปกติ ทำให้การเรียนในชั้นหน้าเมื่อ ขอบชกถามจนถูกสั่งห้ามถามและโดนทำโทษจากครูเป็นประจำ

จุดมุ่งหมาย ต้องการให้ลูกคิดเป็น เป็นตัวของตัวเอง อยู่ในสังคมได้อย่างไม่ตกเป็นเหยื่อ มีอาชีพสุจริต มีวิทยาการที่สื่อสารก้าวทันโลก ไม่ใช้วิชาการแบบชนิดที่ตายแล้ว

แนวทาง ยึดถือหลักสูตร ศธ. เป็นแกนกลางนำมาปรับใช้ตามความถนัดของลูก เน้นการค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก ไปแหล่งเรียนรู้และเข้ากิจกรรมกับครอบครัวบ้านเรียนอื่นเป็นบางครั้งเมื่อมีโอกาส

หมายเหตุปัจจุบัน ลูกชายกลับเข้าศึกษาในระบบระดับมัธยมต้น จัดการศึกษาบ้านเรียนให้กับลูกสาวคนเล็ก

สระบุรี

ครอบครัว “ ปลายเนตร ”

ที่อยู่ บ้านพักในวิทยาลัยมิชชั่น วิทยาเขตมวกเหล็ก อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี

บิดา คุณประไพ ปลายเนตร อาชีพ อาจารย์ วุฒิการศึกษา ปริญญาโท

มารดา คุณสุดปรารถนา ปลายเนตร อาชีพ อาจารย์ วุฒิการศึกษา ปริญญาโท

บุตร ด.ช.กวิน ปลายเนตร ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษาบ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๒ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกมีความอ่อนไหวทางอารมณ์ ต้องการความสนใจและดูแลพิเศษ

จุดมุ่งหมาย ให้ลูกเป็นเด็กที่มีความรักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือตนเองได้ มีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักธรรมและความเชื่อในศาสนาคริสต์

แนวทาง เน้นให้เด็กศึกษาด้วยตนเองโดยมีพ่อแม่และคนในชุมชนให้ความช่วยเหลือ มีการเข้าเรียนร่วมกับโรงเรียนนานาชาติในวันเวลาเรียนปกติ เสริมด้วยการหาหนังสือที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระของวิชาที่เรียนมาให้อ่านเพิ่มเติม พาไปยังแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน

เชียงใหม่

ครอบครัว “บุญปัน”

ที่อยู่ ๗๖-๗๘ ถ.ช่วงเมรุ ต.ช้างม่อย อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

บิดา คุณชัชวาล บุญปัน อาชีพ อาจารย์มหาวิทยาลัย วุฒิการศึกษาปริญญาโท

มารดา คุณนภาพร บุญปัน อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ญ.ฟ้าใส บุญปัน ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๔ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ มีทัศนเกี่ยวกับการศึกษาว่าควรมีอิสระจากระบบราชการ และระบบแข่งขัน

จุดมุ่งหมาย พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามแนวทางการพัฒนาเชิงพุทธ คือ สมบูรณ์ทั้งทางกาย ศีล(สังคม) จิตใจ และปัญญา รักที่จะเรียนรู้อย่างมีความสุข รู้จักตนเองและรู้จักเสียสละเพื่อคนอื่น

แนวทาง เรียนตามสถานการณ์ ตามความสนใจ ตามโอกาส ตามคำถาม ใช้หนังสือของ ศธ. มาประกอบบ้าง มีการเรียนบางวิชากับครูสอนพิเศษ เช่น ดนตรี บัลเล่ท์ คณิตศาสตร์ ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ

หมายเหตุปัจจุบัน กลับเข้าศึกษาในระบบระดับมัธยมต้น

ครอบครัว “นิกรอวยชัย”

ที่อยู่ ๑๑๗ / ๑ ม.๕ ต.บ่วงเปา อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๖๐

บิดา คุณประวิช นิกรอวยชัย อาชีพ ช่างนา วุฒิการศึกษา อนุปริญญา

มารดา คุณรุ่งอรุณ นิกรอวยชัย อาชีพ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า วุฒิการศึกษา มัธยมปลาย

บุตร ด.ช.ชาติรี นิกรอวยชัย ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๔ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ระบบโรงเรียนทำให้เด็กขาดโอกาสที่จะเรียนรู้และปฏิบัติตาม “ ภูมิปัญญาและภูมิธรรมของชนเผ่า “

จุดมุ่งหมาย พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีชีวิตที่ดำรงมีความสุข มีอาชีพสุจริต

แนวทาง ให้เรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ ร่วมกิจกรรมกับค่ายคำสอนของศาสนาคริสต์ ค่ายโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก

ครอบครัว “ ปทานุคม “

ที่อยู่ ๑ ม.๑ ต.ยางเนิ้ง อ.สารภี จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๔๐

บิดา คุณวิวัฒน์ ปทานุคม อาชีพ ที่ปรึกษาธุรกิจ วุฒิการศึกษาปริญญาโท

มารดา คุณปิยะนาถ ปทานุคม อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษาปริญญาโท

บุตร ด.ช.ภัทร ปทานุคม ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมศึกษา

ด.ญ.วิภา ปทานุคม ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

ด.ช.ปฤถ ปทานุคม ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๕ ในระดับประถมศึกษาและปฐมวัย

มูลเหตุ ระบบการจัดการเรียน การสอนในโรงเรียนที่ลูกเคยอยู่ ไม่ส่งเสริมให้เด็กมีความสนใจในการเรียนรู้ ผลก็คือเด็กไม่ได้เรียนรู้อะไรจากโรงเรียนเท่าที่ควร

จุดมุ่งหมาย ต้องการพัฒนาให้เด็กมีความสุข และพึงพอใจกับสิ่งที่ตัวเองมีอยู่ มีชีวิตที่ดีงาม มีความรู้และทักษะอันเป็นสากล

แนวทาง ผสมผสานแนวทางจากหลักสูตร ศธ. ในส่วนของวิชาบังคับ ใช้หลักสูตรจากต่างประเทศมาประกอบ รวมทั้งเสริมในส่วนที่เด็กมีความสนใจและถนัดด้วย

หมายเหตุปัจจุบัน บุตรทั้งสามคนกลับเข้าศึกษาในระบบแล้ว

เชิงราย

ครอบครัว “ ฟิ่งอุดม “

ที่อยู่ ๗๕ / ๒ ซ.ป่าจิว ๑๐ ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย ๕๗๐๐๐

บิดา คุณสยาม ฟิ่งอุดม อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว

มารดา คุณสมพร ฟิ่งอุดม อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว ระดับการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร นายฟ้าใส ฟิ่งอุดม ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมศึกษา

ด.ช.สายเมฆ ฟิ่งอุดม ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

ด.ญ.ใบคา ฟิ่งอุดม ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๓๙ ในระดับประถมศึกษาและปฐมวัย

มูลเหตุ มองเห็นถึงความทุกข์ใจของลูกที่เกิดจากระบบการศึกษา ความผิดพลาดที่การศึกษา กลับกลายมาเป็นตัวปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ กร่อนทำลายพลังชีวิตของเด็ก ในชั้นเรียนของลูกเกิดเหตุการณ์ครูใช้ไม้บรรทัดฟุดเหล็กขว้างใส่เด็กนักเรียน

จุดมุ่งหมาย การศึกษาที่เข้าถึงแก่นแท้ภายในของมนุษย์ ทำให้ชีวิตงอกงามขึ้นทั้งกาย ใจ สติ ปัญญา และจิตวิญญาณ หวังให้ลูก ๆ เติบโตขึ้นอย่างเป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางความคิด สามารถเป็นตัวของตัวเองไม่หลงคล้อยไปตามกระแสสังคมที่ผิด ๆ และกล้าหาญที่จะทำในสิ่งที่แตกต่างออกไปอย่างสร้างสรรค์

แนวทาง มีการค้นคว้าแสวงหาหลักสูตรและแนวทางจัดการศึกษาของครอบครัว จากทั้งในทาง ตะวันออกและตะวันตก ให้ความสำคัญกับความมีอิสระ ความสนใจใคร่รู้จากภายในของเด็ก การเรียนรู้ อย่างเป็นธรรมชาติท่ามกลางสภาพแวดล้อม ผู้คน วัฒนธรรม และเรื่องราวหลากหลาย มองความรู้ในฐานะ เป็นสิ่งที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ไม่ได้เป็นแต่เพียงเรื่องของการคิดการจำ แต่เป็นทั้งหมดใน ความเป็นมนุษย์

หมายเหตุปัจจุบัน มีการรวมกลุ่มกับหลายครอบครัวจัดการศึกษาในชื่อกลุ่มปิติศึกษา

ครอบครัว “วังวิญญู”

ที่อยู่ ๑๙๔ ถ.สันโค้งน้อย ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย ๕๗๐๐๐

บิดา คุณวิศิษฐ์ วังวิญญู อาชีพ อิสระ วุฒิการศึกษา มัธยมปลาย

บุตร ด.ช.อิศรา วังวิญญู ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๓๗ ในระดับปฐมวัย

มูลเหตุ ต้องการให้การศึกษาก่อผลอย่างที่เขาสามารถดำรงชีวิตตามอัตภาพได้อย่างผาสุก พร้อมทั้งมีเครื่องมือที่จะนำไปสู่การศึกษาขั้นสูงสุดตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์

จุดมุ่งหมาย ได้มีโอกาสฝึกปัญญาสามฐาน คือ ปัญญาภายนอกได้แก่เจตจำนงและวินัย ปัญญา อารมณ์ ความรู้สึก ได้แก่ การจัดการความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ ตลอดจนการใช้อารมณ์ด้านบวกขับเคลื่อนชีวิต และปัญญาความคิดที่บรรลุถึงการมีความคิดสร้างสรรค์ เด็กสามารถกำกับการศึกษาของ ตนเองได้ และสร้างองค์ความรู้ของตนเองที่ปฏิสัมพันธ์กับความเป็นไปของสังคมและระบบนิเวศได้อย่าง เหมาะสม

แนวทาง เน้นตัวขบวนการมากกว่าเนื้อหา ให้อิสรภาพในการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตนเอง สนใจ ที่บ้านเป็นห้องสมุดย่อยๆ ที่ลูกสามารถเลือกหาหนังสืออ่านได้ เรียนเปียโน กีตาร์ คอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ กับสถาบันที่เปิดสอน เรียนรู้การค้าขายทำธุรกิจขนาดเล็กกับเพื่อนของพ่อที่มีกิจการของ ตนเอง ซึ่งจักรยานระยะทางไกลกับเพื่อนๆ ในตอนเย็นเกือบทุกวัน ในวันคล้ายวันเกิดทุกปีจะมีการ ประเมินการเติบโตเรียนรู้และความต้องการท้าทายของการเรียนรู้ในปีใหม่

ครอบครัว “บุญจอม”

ที่อยู่ ๘๖ ม.๒ ต.จันจว้าใต้ อ.แม่จัน จ.เชียงราย

บิดา คุณจตุรงค์ บุญจอม อาชีพ อิสระ วุฒิการศึกษา ปวส.

มารดา คุณอุบลวรรณ บุญจอม อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.คณิศร บุญจอม ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

ด.ช.นิติกร บุญจอม ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๖ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ต้องการให้ลูกเรียนอย่างมีความสุข ลดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ดำรงชีวิตอยู่บนความพอเพียง และช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมให้ดีขึ้น

จุดมุ่งหมาย พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ให้มีจิตใจที่ดีงาม ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เห็นความสำคัญทางด้านสังคมมากกว่าเศรษฐกิจ ดำรงชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก

แนวทาง ยึดหยุ่นตามความสนใจความถนัดของลูกมากที่สุด มีการสรุปกิจกรรมของแต่ละวัน และวางแผนกิจกรรมที่จะทำของวันต่อไป มีการกำหนดเป้าหมายในระยะ ๓ เดือน และรายปี

สุโขทัย

ครอบครัว “ศรีปungวิวัฒน์”

ที่อยู่ ๒๒๒ / ๖ ถ.จรดวิถีถ่อง ต.ธานี อ.เทือง จ.สุโขทัย ๖๔๐๐๐

บิดา คุณวิศวะ ศรีปungวิวัฒน์ อาชีพ คำขาย วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

มารดา คุณสุรชาติพิทย์ ศรีปungวิวัฒน์ อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ญ.พิมพกานต์ ศรีปungวิวัฒน์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับปฐมวัย

มูลเหตุ ลูกประสบปัญหาในโรงเรียน ไม่ชอบไปโรงเรียน มีความเครียด นอนร้องไห้ทุกคืน

จุดมุ่งหมาย รู้จักตนเอง มีความสุขในการใช้ชีวิต ไม่ทำตามกระแสค่านิยมเพียงเพราะต้องการเหมือนเพื่อน / ติดเพื่อน

แนวทาง ดำเนินการอยู่เฉพาะในครอบครัว เพราะในละแวกเดียวกันยังไม่มีคนทำบ้านเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยดูจากความสนใจและความต้องการของลูก ให้เด็กสนุกที่จะเรียนรู้ มีแบบฝึกหัดให้ทำ มีหนังสือมากมายให้เลือกอ่าน ให้เป็นไปตามธรรมชาติ

อุตรดิตถ์

ครอบครัว “ศรีคำ”

ที่อยู่ ๒๒๓ / ๓ ม.๔ ต.แสนปง อ.น้ำปาด จ.อุตรดิตถ์

บิดา คุณสุรชัย ศรีคำ อาชีพ ครู วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

มารดา คุณวชิราภรณ์ ศรีคำ อาชีพ พยาบาล วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.ณรรฐวิรัช ศรีคำ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๕ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกมีปัญหาในการไต่ยืน เรียนไม่ทันเพื่อน ครูไม่มีความเข้าใจ

จุดมุ่งหมาย สามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนอื่นได้ เรียนรู้ได้ตามความสามารถของเขาอย่างไม่เกิดการกดดันจากอุปสรรคทางร่างกาย

แนวทาง ช่วงเข้ามีครูมาสอนพิเศษเป็นบางวิชา ช่วงบ่ายมีข้อตกลงไปเรียนร่วมกับทางโรงเรียน ลูกจะมีความสุขกับการเรียนรู้ผ่านทางอินเทอร์เน็ต

นครราชสีมา

ครอบครัว “บำรุงวงศ์”

ที่อยู่ ACMI ๑ / ๗๑๑ ม.๑ ต.หนองไผ่ล้อม อ.เมือง จ.นครราชสีมา ๓๐๐๐๐

บิดา พ.อ.อ.อนวัช บำรุงวงศ์ อาชีพ รับราชการ วุฒิการศึกษา ปวช.

มารดา คุณเกษรา บำรุงวงศ์ อาชีพ แม่บ้าน วุฒิการศึกษา มัธยมปลาย

บุตร ด.ช.ทศวรรษ บำรุงวงศ์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

ด.ช.ศกวรรษ บำรุงวงศ์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับประถมศึกษาและปฐมวัย

มูลเหตุ บุตรมีความต้องการการดูแลเป็นพิเศษ เป็นภูมิแพ้ สมารถสัน คนโตอยากเป็นผู้หญิง มีปัญหากับครูและเพื่อน สังคมในโรงเรียนไม่ยอมรับ ปิดกั้นเด็กที่มีความแตกต่าง

จุดมุ่งหมาย ให้ลูกได้พัฒนาในเรื่องที่สนใจ โดยมีพ่อแม่คอยสนับสนุน สามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขได้ด้วยตนเอง รู้ทันวิทยาการของโลกอย่างไม่ตกเป็นทาส

แนวทาง ยืดหยุ่นตามความสนใจโดยมีพื้นฐานอยู่ที่ ฟังเป็น พูดได้ อ่านออก เขียนถูก คิดดี และพร้อมที่จะก้าวสู่การเรียนรู้ขั้นต่อไป ใช้หลักสูตร ศธ. มาประกอบทุกวิชาเพื่อพร้อมในการปรับใช้ในการเข้าเรียนในระบบ

หมายเหตุปัจจุบัน ลูกคนโตกลับเข้าสู่การศึกษาในระบบโดยเลือกเรียนด้านสาขานาฏศิลป์ตามที่ตนเองสนใจ ส่วนคนเล็กยังคงรับการศึกษาแบบบ้านเรียนอยู่

ครอบครัว “ศุภฤกษ์พงศ์”

ที่อยู่ ๓๙๘ ถ.สุรนารี อ.เมือง จ.นครราชสีมา

บิดา คุณไชยรัตน์ ศุภฤกษ์พงศ์ อาชีพ รับราชการ วุฒิการศึกษา ปวส.

มารดา คุณเกษมา ศุภฤกษ์พงศ์ อาชีพ ครูเอกชน วุฒิการศึกษา ปริญญาโท

บุตร ด.ญ.ภทวารวรณ์ ศุภฤกษ์พงศ์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ปฐมวัย

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๖ ในระดับปฐมวัย

มูลเหตุ ไม่มั่นใจในระบบการศึกษาของโรงเรียน หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบัน

จุดมุ่งหมาย ต้องการให้ลูกทราบถึงข้อเท็จจริงของการเป็นมนุษย์ในทุกๆ ด้าน ไม่ใช่เพียงแค่ข้อมูลหรือตำราที่สอนกันในห้องเรียน ให้มีชีวิตที่ดีงาม ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ สนับสนุนให้มีการพัฒนาตามความสนใจของเขาจริงๆ

แนวทาง จัดหาเอกสาร หนังสือ และความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ มาให้ลูกศึกษา ค้นคว้าทดลอง เพื่อเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยมีการนำหลักสูตรต่างๆ มาบูรณาการตามความเหมาะสม

ครอบครัว “กิตติรงค์”

ที่อยู่ ๒๓๒ / ๑๙ สืบศิริ ๓ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.นครราชสีมา ๓๐๐๐๐

มารดา คุณกมลจันทร์ กิตติรงค์ อาชีพ รับจ้าง วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ช.สรณัฐ ผลพานิชย์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๖ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกมีลักษณะพิเศษเรียนรู้ได้เร็วกว่าเด็กทั่วไป บ้านเรียนทำให้เด็กมีอิสระ ได้ศึกษาในสิ่งที่สนใจได้มากกว่า ช่วยผู้ปกครองทำอาชีพได้ตามวัย

จุดมุ่งหมาย ได้เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ มีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพที่มีอยู่ ปลุกฝังความประพฤติ การปฏิบัติที่ดี

แนวทาง ได้เรียนปนเล่นอย่างสนุกสนาน แต่เป็นอิสระที่ไม่เกินขอบเขต มีการทำโครงการ กิจกรรมปฏิบัติทดลอง ส่งเสริมการศึกษาเรื่องที่น่าสนใจต่างๆ เช่น ดนตรี กีฬา

ครอบครัว “ตั้งสถิตย์”

ที่อยู่ ๒๙ ม.๔ ต.แซะ อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา

มารดา คุณวารุณี ตั้งสถิตย์ วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.ณัฐวัฒน์ ตั้งสถิตย์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๕ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกมีความต้องการพิเศษ สมาธิสั้น ไม่สนใจเรียน มีปัญหากับครู ถูกครูว่าเป็นคนปัญญาอ่อน

จุดมุ่งหมาย เรียนได้แค่วันไม่กังวล ให้เขาดำรงชีวิตอยู่ได้ ห่างไกลยาเสพติด

แนวทาง มีครูมาสอนพิเศษ เป็นครูที่มีความเข้าใจลูก สามารถสอนให้เกิดการเรียนรู้ได้

หมายเหตุปัจจุบัน กลับเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาในระบบแล้ว ในโรงเรียนเอกชนที่ครูพิเศษท่านนั้นสอนอยู่

ขอนแก่น

ครอบครัว “ลามจตุรพิธ”

ที่อยู่ ๓๖๐ / ๑๙๘ ม.เกษมทรัพย์กรีนวิลล์เจจ ถ.เลียงเมือง ต.เมืองเก่า อ.เมือง จ.ขอนแก่น ๔๐๐๐๐

บิดา คุณเกรียงศักดิ์ ลามจตุรพิธ อาชีพ รับจ้าง วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

มารดา คุณสมใจ ลามจตุรพิธ อาชีพ รับจ้าง วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.ศุภวิชญ์ ลามจตุรพิธ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ปฐมวัย

ด.ช.กิติภณ ลามจตุรพิธ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ปฐมวัย

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๔ ในระดับปฐมวัย

มูลเหตุ เด็กประสบปัญหาในโรงเรียนมีความกลัว ขาดความสุข ขาดจินตนาการ ต้องการให้การเรียนระดับอนุบาลเป็นการเตรียมความพร้อม มากกว่าเร่งด้านวิชาการ

จุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถกำหนดเป้าหมายและทิศทางของชีวิตได้ด้วยตนเอง แล้วไปสู่จุดที่ดีที่สุดในเรื่องที่เลือก

แนวทาง รวมกลุ่มครอบครัวที่สนใจอย่างมีการบริหารจัดการเป็นแบบแผน โดยสร้างหลักสูตรแบบแผนในการปฏิบัติ และนำเสนอผู้สนใจมาร่วมกลุ่ม ให้ช่วยสมทบในเรื่องค่าใช้จ่าย และเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ตามที่กำหนด ใช้ชื่อกลุ่มว่า “บ้านเรียนดวงตะวัน”

ครอบครัว “เรื่องศรีอรัญญา”

ที่อยู่ ๕๒๘ / ๒๕๙ ม.๒๒ หมู่บ้านแก่นทองธานี ต.บ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น ๔๐๐๐๐

บิดา คุณจำเริญ เรื่องศรีอรัญญา อาชีพ รับจ้าง วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

มารดา คุณสรัญญา เรื่องศรีอรัญญา อาชีพ รับจ้าง วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ญ.ธรรมพร เรื่องศรีอรัญญา ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

ด.ช.ชยางกูร เรื่องศรีอรัญญา ระดับการศึกษาปัจจุบัน ปฐมวัย

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๔ ในระดับปฐมวัย

มูลเหตุ มีทัศนคติต่างจากระบบการศึกษาที่แข่งขัน จนลืมนึกความเป็นมนุษย์ คิดว่าคนเหมือนเครื่องจักร สอนแบบเหมาโหล

จุดมุ่งหมาย ให้เป็นคนดี เอื้อเฟื้อ จิตใจดี ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงพร้อมช่วยเหลือสังคมและประเทศชาติ ไม่เป็นภาระให้สังคม คาดหวังว่าจะได้ลูกคนใหม่ที่มีความสุขสนุกกับการเรียน ไม่เครียด ไม่มีการบ้าน เรียนรู้กับธรรมชาติและขนบธรรมเนียมประเพณี

แนวทาง เข้าร่วมกับกลุ่ม “บ้านเรียนดวงตะวัน” มีการจ้างครูสอน มีระบบการเรียนการสอนคล้ายในโรงเรียน จัดหลักสูตรบูรณาการลงมือปฏิบัติจริง อิงหลักสูตร ศธ.ในระดับประถม อิงหลักสูตรวอร์ตอลฟ์ในระดับอนุบาล

หนองบัวลำภู

ครอบครัว “อำนาจพิชิตไพร่”

ที่อยู่ ห้างทองเยาวราช ๒๑ / ๑ ม.๓ อ.นากลาง จ.หนองบัวลำภู

บิดา คุณนครชิต อำนาจพิชิตไพร่ อาชีพ คำขาย วุฒิมัธยมศึกษา มัธยมปลาย

มารดา คุณเยาวมาลย์ อำนาจพิชิตไพร่ อาชีพ แม่บ้าน วุฒิมัธยมศึกษา ปริญญาตรี

บุตร ด.ช.คู่หล้า อำนาจพิชิตไพร่ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ปฐมวัย

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน ตั้งแต่อายุในปฐมวัย

มูลเหตุ ลูกมีลักษณะพิเศษเป็นคนที่ตื่นตาตื่นใจในทุกๆ เรื่องรอบตัว มีจินตนาการสูง และครอบครัวมีความคิดเห็นต่างจากการศึกษาในระบบ ที่มุ่งเน้นการแข่งขัน เอาผลการเรียนมาเป็นตัวล่อให้เกิดการเรียนรู้ รวมทั้งไม่เห็นด้วยกับการเปรียบเทียบระหว่างเด็กจากการตัดสินใจของครูฝ่ายเดียว

จุดมุ่งหมาย พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มุ่งทำในสิ่งที่ชอบและถนัด ค้นหาตนเองให้เจอ สามารถเติบโตได้อย่างรู้เท่าทันอย่างไม่ตกเป็นเหยื่อ

แนวทาง มีการจัดการในลักษณะยืดหยุ่น โดยดูจากหลักสูตรของ ศธ.เป็นต้นแบบ และมีข้อตกลงจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนบางส่วน เช่น การเล่นเกมกับโรงเรียน ร่วมกิจกรรมวันเด็ก เข้าเรียนพิเศษในบางสาขาวิชา

บุรีรัมย์

ครอบครัว “ปรัชญพฤทธิ”

ที่อยู่ ๓๔ บ้านปากช่อง ต.สนามชัย อ.สตึก จ.บุรีรัมย์ ๓๑๑๕๐

บิดา คุณสุทรินทร์ ปรัชญพฤทธิ อาชีพ เกษตรกร วุฒิมัธยมศึกษา ปริญญาตรี

มารดา คุณฉวี ปรัชญพฤทธิ อาชีพ แม่บ้าน วุฒิมัธยมศึกษา ปกศ.

บุตร น.ส.จริยา ปรัชญพฤทธิ ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมปลาย

นายวิทยา ปรัชญพฤทธิ ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

ด.ญ.นิชดา ปรัชญพฤทธิ ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๒ ในระดับประถมศึกษาและมัธยมต้น

มูลเหตุ คุณพ่อเป็นผู้นำของชุมชนเป็นที่เคารพนับถือในฐานะปราชญ์ชาวบ้าน ต้องการเห็นการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ อาชีพ ของท้องถิ่น ทั้งในปัจจุบันและเชื่อมโยงไปสู่อนาคต

จุดมุ่งหมาย ฟังตนเองได้ สามารถวางแผนสร้างงานอาชีพและแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตของตนในสังคม มีความแข็งแกร่งเพียงพอที่จะรับมือกับปัญหาต่างๆ และสืบทอดสิ่งที่ดีงามที่สังคมเรามีอยู่

แนวทาง ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากธรรมชาติแวดล้อม เรียนรู้จากความจริง เรียนรู้จากการปฏิบัติลงมือทำ เรียนรู้ชีวิตและปัญหาของชีวิตจากชีวิตจริงและการแก้ปัญหาในชีวิตจริง ๆ เรียนรู้จากเนื้อหา กิจกรรม แล้วพัฒนาไปสู่การสร้างกิจการสร้างงานอาชีพได้

หมายเหตุปัจจุบัน เฉพาะลูกสาวคนโตที่ยังศึกษาแบบบ้านเรียน สำหรับลูกชายและลูกสาวคนเล็กศึกษาอยู่ในโรงเรียน

สุรินทร์

ครอบครัว “หวังเป็น”

ที่อยู่ ๘๓ บ้านเด็กรักษ์ป่า อ.เมือง จ.สุรินทร์ ๓๒๐๐๐

บิดา คุณประหยัด หวังเป็น อาชีพ อาจารย์

มารดา คุณฟรานซิสคา เอ็ม โจนส์ อาชีพ อาสาสมัครพัฒนาชนบท

บุตร ด.ช.โจอี้ หวังเป็น ระดับการศึกษาปัจจุบัน ประถมศึกษา

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๓ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกมีความรู้สึกไม่ดีกับโรงเรียน ไม่อยากไปโรงเรียน บอกว่าเรียนที่โรงเรียนไม่สนุกเลย ทำอะไรผิดก็โดนครูดุ ครูตี

จุดมุ่งหมาย ให้ลูกมีความสุขในการเรียนรู้ ตามช่วงอายุ สามารถพึ่งพาตัวเองได้ในอนาคต มีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและเครือญาติ ตามสภาพครอบครัวที่พ่อเป็นคนไทย แม่เป็นชาวอังกฤษ

แนวทาง ใช้หลักสูตรที่สร้างขึ้นเอง ใช้เอกสารประกอบจากของกระทรวงฯ มีการจัดตารางเรียนในแต่ละวัน แต่ยืดหยุ่นตามความสนใจของลูกด้วย ในทุกวันจะต้องเขียนเรียงความอย่างน้อยวันละ ๑ หน้า เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษสลับกันไป มีการใช้สื่อเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมการทัศนศึกษานอกสถานที่ จ้างครูพิเศษมาสอนเป็นบางสาระ

หมายเหตุปัจจุบัน ครอบครัวย้ายไปอยู่ต่างประเทศ

พัทลุง

ครอบครัว “สมพงษ์”

ที่อยู่ ๓๓๓ ม.๑ บ้านเหมืองตะกั่ว ต.หนองพง อ.ป่าบอน จ.พัทลุง ๙๓๑๗๐

บิดา คุณสาทร สมพงษ์ อาชีพ นักพัฒนา วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

มารดา คุณจินตนา สมพงษ์ อาชีพ นักพัฒนา วุฒิการศึกษาปริญญาตรี

บุตร ด.ช.พินแสง สมพงษ์ ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๐ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกเคยได้รับการลงโทษที่รุนแรงจากครูในโรงเรียน ประกอบกับมีความเชื่อในปรัชญาการศึกษาของรพินทรนาถ ฐากูร และกฤษณมูรติ ที่เห็นว่าการศึกษาคือธรรมชาติของชีวิต การเรียนรู้คือการเข้าร่วมเป็นหนึ่งในเดียวระหว่างชีวิตกับธรรมชาติ

จุดมุ่งหมาย ให้เด็กได้ค้นพบความสามารถของตนเองแล้วพัฒนาชีวิตให้เติบโตงอกงามไปตามสมควร จนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติทั้งในยามสุขและในยามทุกข์ หรืออย่างน้อยก็ทำได้ดีกว่าที่พ่อแม่เป็นอยู่ในวันนี้

แนวทาง ให้ความสำคัญอย่างมากต่อหลักการการเรียนรู้ตามธรรมชาติ การเรียนรู้จากความเป็นจริง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากความไม่รู้ ความสนใจ และธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากภายในตัวเด็ก ให้เด็กมีเสรีภาพในการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง

สงขลา

ครอบครัว “ สายอ่อง “

ที่อยู่ ๓๙ / ๑ ม.๕ ต.ม่วงงาม อ.สิงหนคร จ.สงขลา

บิดา คุณสิทธิฤทธิ์ สายอ่อง อาชีพ คำขาย วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

มารดา คุณสมจิตร์ สายอ่อง อาชีพ คำขาย วุฒิการศึกษา มัธยมปลาย

บุตร ด.ญ.นิสลาภ สายอ่อง ระดับการศึกษาปัจจุบัน มัธยมต้น

เริ่มจัดการศึกษที่บ้านเรียน พ.ศ.๒๕๔๕ ในระดับประถมศึกษา

มูลเหตุ ลูกเกิดปัญหาในการเรียนวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ พบว่าพ่อสามารถสอนลูกให้เรียนรู้ได้ แก้ปัญหาเป็นได้ดีกว่าโรงเรียน

จุดมุ่งหมาย เรียนรู้พัฒนาการของมนุษย์แบบรูปธรรม สามารถช่วยเหลือสังคมอย่างไม่กลัวความไม่สำเร็จ รู้ทั้งกระแสโลกกระแสธรรม ไม่จนทั้งทางโลกและทางธรรม มีความสุขเพิ่มขึ้น มีปัญญาเพิ่มขึ้น สามารถรื้อยกรองชีวิต จิต ปัญญา เข้าด้วยกัน

แนวทาง พัฒนาหลักสูตรเนื้อหาเน้นคุณภาพมนุษย์เป็นสำคัญ ผสานเข้ากับหลักสูตรจากหลายที่ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ตนเองยอมรับได้ เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถ มีการใช้สื่ออุปกรณ์เข้าช่วยเรียนเชิงวิทยากรมาช่วยเป็นครั้งคราว